

หลักสูตรโรงเรียนประถมฐานบินกำแพงแสน

ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนประถมฐานบินกำแพงแสน เปิดสอนครั้งแรก ปี พ.ศ. 2512 เนื่องด้วยกองทัพอากาศย้ายโรงเรียนการบินมาจากนครราชสีมา มาตั้งที่หมู่ 7 ตำบลกระต๊อบ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จึงย้ายโรงเรียนประจำกองบินมาด้วย เพื่อให้ลูกหลานทหารได้มีที่เรียนในบริเวณที่ตั้งของโรงเรียนการบิน โดยแบ่งเนื้อที่ให้ 52 ไร่ สร้างอาคารเรียนและอาคารประกอบให้บางส่วน คือสร้างอาคารเรียนแบบ 008 คัดแปลงจำนวน 2 หลัง 24 ห้องเรียน โรงอาหารขนาดใหญ่ จำนวน 1 หลัง โรงจอดรถจักรยาน จำนวน 2 หลัง ส้วมขนาดใหญ่สำหรับนักเรียนชาย – หญิง จำนวน 1 หลัง 15 ที่นั่ง เมื่อสร้างอาคารเรียนและอาคารประกอบเสร็จแล้วจึงเปิดสอนครั้งแรก เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2512 กองทัพอากาศได้มอบอาคารเรียนและอาคารประกอบทั้งหมดให้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐมเป็นผู้บริหารการศึกษาต่อไป สำหรับครู-อาจารย์ส่วนใหญ่ย้ายติดตามสามีมาจากจังหวัดนครราชสีมา โรงเรียนเปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในปี พ.ศ. 2516 องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม มีนโยบายช่วยเหลือผู้ปกครองจึงให้โรงเรียนเปิดสอนชั้นเด็กเล็กขึ้นด้วย ในครั้งแรกเปิด 2 ห้อง ต่อมาขยายเป็น 4 ห้อง การเรียนการสอนดำเนินไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ สาขาการบังคับบัญชาสามัญนั้นขึ้นอยู่กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม

ในวันที่ 1 ตุลาคม 2523 ได้มีการโอนโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดไปสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นเด็กเล็ก ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2536 เป็นต้นมา

ในวันที่ 7 กรกฎาคม 2546 ได้เปลี่ยนจากสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิสัยทัศน์หลักสูตรสถานศึกษา

โรงเรียนประถมฐานบินกำแพงแสนมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึก ในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต เป็นผู้นำการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ ให้ความสำคัญต่อพลังงานและสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสุข มีความรู้ความสามารถได้มาตรฐานในระดับสากล โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

พันธกิจ

1. จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้
3. ส่งเสริม การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม สร้างความตระหนักและจิตสำนึกในการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ได้อย่างยั่งยืน
4. ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุข
5. จัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมสุขภาพและสุขนิสัยที่ดีให้แก่ผู้เรียนทั้งกายและใจ พร้อมทั้งเป็น แบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 มีหลักการสำคัญดังนี้

1. เป็นหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็น เป้าหมายสำหรับพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับ ความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมี คุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุก กลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพใน การศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมพึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตาม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย

4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้องตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

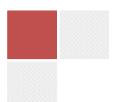
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆอย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆและมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

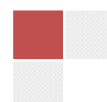
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนประถมฐานบินกำแพงแสน

กลุ่มสาระการเรียนรู้/กิจกรรม	เวลาเรียน					
	ระดับประถมศึกษา					
	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6
กลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐาน						
ภาษาไทย	240	240	240	160	160	160
คณิตศาสตร์	200	200	200	160	160	160
วิทยาศาสตร์	80	80	80	80	80	80
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	120	120	120	120	120	120
◆ ประวัติศาสตร์	40	40	40	40	40	40
◆ ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม	}	}	}	}	}	}
◆ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม						
◆ เศรษฐศาสตร์						
◆ ภูมิศาสตร์						
สุขศึกษาและพลศึกษา	80	80	80	80	80	80
ศิลปะ	80	80	80	80	80	80
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	40	40	40	80	80	80
ภาษาต่างประเทศ	40	40	40	80	80	80
รวมเวลาเรียน (พื้นฐาน)	880	880	880	840	840	840
* กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120	120	120	120	120
รายวิชาเพิ่มเติม						
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	-	-	-	40	40	40
รวมเวลาเรียนทั้งหมด	1,000 ชั่วโมง/ปี					

โครงสร้างเวลาเรียนของโรงเรียนประถมฐานบินกำแพงแสน

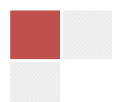
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1		
รายวิชา/กิจกรรม		เวลาเรียน (ชม./ปี)
รายวิชาพื้นฐาน		880
ท11101	ภาษาไทย 1	240
ค11101	คณิตศาสตร์ 1	200
ว11101	วิทยาศาสตร์ 1	80
ส11101	สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 1	80
ส11102	ประวัติศาสตร์ 1	40
พ11101	สุขศึกษา และพลศึกษา 1	80
ศ11101	ศิลปะ 1	80
ง11101	การงานอาชีพและเทคโนโลยี 1	40
อ11101	ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษพื้นฐาน) 1	40
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน		120
	☐ กิจกรรมแนะแนว 1	40
	☐ กิจกรรมนักเรียน 1	70
	ลูกเสือ/ยุวกาชาด 1	(30)
	ชมรม 1	(40)
	☐ *กิจกรรมนักเรียนเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ 1	10
	รวมเวลาทั้งสิ้น	1,000

หมายเหตุ * ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ในกิจกรรมลูกเสือและยุวกาชาด

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2		
รายวิชา/กิจกรรม		เวลาเรียน (ชม./ปี)
รายวิชาพื้นฐาน		880
ท12101	ภาษาไทย 2	240
ค12101	คณิตศาสตร์ 2	200
ว12101	วิทยาศาสตร์ 2	80
ส12101	สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 2	80
ส12102	ประวัติศาสตร์	40
พ12101	สุขศึกษา และพลศึกษา 2	80
ศ12101	ศิลปะ 2	80
ง12101	การงานอาชีพและเทคโนโลยี 2	40
อ12101	ภาษาต่างประเทศ(ภาษาอังกฤษพื้นฐาน)2	40
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน		120
	☐ กิจกรรมแนะแนว	40
	☐ กิจกรรมนักเรียน	70
	ลูกเสือ/ยุวกาชาด	(30)
	ชมรม	(40)
	☐ *กิจกรรมนักเรียนเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ 2	10
	รวมเวลาทั้งสิ้น	1,000

หมายเหตุ * ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ในกิจกรรมลูกเสือและยุวกาชาด

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3		
รายวิชา/กิจกรรม		เวลาเรียน (ชม./ปี)
รายวิชาพื้นฐาน		880
ท13101	ภาษาไทย 3	240
ค13101	คณิตศาสตร์ 3	200
ว13101	วิทยาศาสตร์ 3	80
ส13101	สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 3	80
ส13102	ประวัติศาสตร์ 3	40
พ13101	สุขศึกษา และพลศึกษา 3	80
ศ13101	ศิลปะ 3	80
ง13101	การงานอาชีพและเทคโนโลยี 3	40
อ13101	ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษพื้นฐาน) 3	40
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน		120
	☐ กิจกรรมแนะแนว 3	40
	☐ กิจกรรมนักเรียน 3	70
	ลูกเสือ/ยุวกาชาด 3	(30)
	ชมรม 3	(40)
	☐ * กิจกรรมนักเรียนเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ 3	10
	รวมเวลาทั้งสิ้น	1,000

หมายเหตุ * ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ในกิจกรรมลูกเสือและยุวกาชาด

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4		
รายวิชา/กิจกรรม		เวลาเรียน (ชม./ปี)
รายวิชาพื้นฐาน		840
ท14101	ภาษาไทย4	160
ค14101	คณิตศาสตร์4	160
ว14101	วิทยาศาสตร์4	80
ส14101	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม4	80
ส14102	ประวัติศาสตร์4	40
พ14101	สุขศึกษาและพลศึกษา4	80
ศ14101	ศิลปะ4	80
ง14101	การงานอาชีพและเทคโนโลยี 4	80
อ14101	ภาษาต่างประเทศ(ภาษาอังกฤษพื้นฐาน)4	80
รายวิชาเพิ่มเติม		40
ง14201	เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร4	40
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน		120
	☐ กิจกรรมแนะแนว4	40
	☐ กิจกรรมนักเรียน4	70
	ลูกเสือ/ยุวกาชาด4	(30)
	ชมรม4	(40)
	☐ * กิจกรรมนักเรียนเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์4	10
	รวมเวลาทั้งสิ้น	1,000

หมายเหตุ * ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ในกิจกรรมลูกเสือและยุวกาชาด

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5		
รายวิชา/กิจกรรม		เวลาเรียน (ชม./ปี)
รายวิชาพื้นฐาน		840
ท15101	ภาษาไทย5	160
ค15101	คณิตศาสตร์5	160
ว15101	วิทยาศาสตร์5	80
ส15101	สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม5	80
ส15102	ประวัติศาสตร์5	40
พ15101	สุขศึกษาและพลศึกษา5	80
ศ15101	ศิลปะ5	80
ง15101	การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี 5	80
อ15101	ภาษาต่างประเทศ(ภาษาอังกฤษพื้นฐาน)5	80
รายวิชาเพิ่มเติม		40
ง15201	เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร5	40
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน		120
	☐ กิจกรรมแนะแนว 5	40
	☐ กิจกรรมนักเรียน 5	70
	ลูกเสือ/ยุวกาชาด 5	(30)
	ชมรม 5	(40)
	☐ *กิจกรรมนักเรียนเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ 5	10
	รวมเวลาทั้งสิ้น	1,000

หมายเหตุ * ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ในกิจกรรมลูกเสือและยุวกาชาด

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6		
รายวิชา/กิจกรรม		เวลาเรียน (ชม./ปี)
รายวิชาพื้นฐาน		840
ท16101	ภาษาไทย6	160
ค16101	คณิตศาสตร์6	160
ว16101	วิทยาศาสตร์6	80
ส16101	สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม6	80
ส16102	ประวัติศาสตร์6	40
พ16101	สุขศึกษาและพลศึกษา6	80
ศ16101	ศิลปะ6	80
ง16101	การงานอาชีพและเทคโนโลยี 6	80
อ16101	ภาษาต่างประเทศ(ภาษาอังกฤษพื้นฐาน)6	80
รายวิชาเพิ่มเติม		40
ง16201	เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร6	40
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน		120
	☐ กิจกรรมแนะแนว 6	40
	☐ กิจกรรมนักเรียน 6	70
	ลูกเสือ/ยุวกาชาด 6	(30)
	ชมรม 6	(40)
	☐ * กิจกรรมนักเรียนเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์6	10
	รวมเวลาทั้งสิ้น	1,000

หมายเหตุ * ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ในกิจกรรมลูกเสือและยุวกาชาด

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ป.1 – 6

โรงเรียนประถมฐานบินกำแพงแสน

ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

เรียนรู้อะไรในสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆ ไว้ ดังนี้

- **ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม** แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม
- **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต** ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธานค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก
- **เศรษฐศาสตร์** การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในวิถีประจำวัน
- **ประวัติศาสตร์** เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์

สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

- **ภูมิศาสตร์** ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

- มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

- มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

- มาตรฐาน ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ
- มาตรฐาน ส.3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

- มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ
- มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น
- มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

- มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ
- มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

- มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง
- มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่เป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติ ตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ ความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ
- มีความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้ข้อคิดเกี่ยวกับรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้นและวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง
- รู้และเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในขั้นที่สูงต่อไป

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

- มีความรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมือง การปกครอง และสภาพเศรษฐกิจ โดยเน้นความเป็นประเทศไทย
- มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนา ที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมในศาสนพิธี และพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น
- ปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเอง มากยิ่งขึ้น
- สามารถเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่างๆของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาค ชีวโลกตะวันออกและ ตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนิน ชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีต สู่ปัจจุบัน

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

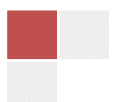
มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.1	1. บอกพุทธประวัติ หรือประวัติของ ศาสนาที่ตนนับถือโดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ➤ พุทธประวัติ ◆ ประสูติ ◆ ตรัสรู้ ◆ ปรีณิพพาน
	2. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนิน ชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/ เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่ กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สามเณรบัณฑิต ◆ วัณณุปถชาดก ◆ สุวัณณสามชาดก ◆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ◆ เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (หนูพร้อม)
	3. บอกความหมาย ความสำคัญ และ เคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรม	<ul style="list-style-type: none"> ➤ พระรัตนตรัย ◆ ศรัทธา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	<p>โอวาท 3 ในพระพุทธศาสนา หรือ หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่ กำหนด</p>	<p>➤ โอวาท 3</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ◆ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ สังคหวัตถุ 4 ○ กตัญญูกตเวทิต่อพ่อแม่ และครอบครัว ○ มงคล 38 <ul style="list-style-type: none"> - ทำดี - ว่าง่าย - รับใช้พ่อแม่ ◆ ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจัดการและเจริญปัญญา) <p>➤ พุทธศาสนสุภาษิต</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถตนแลเป็นที่พึ่งของตน ◆ มาตา มิตฺตํ สเก ฆเร มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน
	<p>4. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มี สติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิใน พระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตาม แนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด</p>	<p>➤ ฝึกสวดมนต์และแผ่เมตตา</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ รู้ความหมายและประโยชน์ของสติ ◆ ฟังเพลงและร้องเพลงอย่างมีสติ ◆ เล่นและทำงานอย่างมีสติ ◆ ฝึกให้มีสติในการฟัง การอ่าน การคิด การถามและการเขียน
<p>ป.2</p>	<p>1. บอกความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย
	<p>2. สรุปพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึง การออกผนวชหรือประวัติศาสดาที่ตนนับ ถือตามที่กำหนด</p>	<p>➤ สรุปพุทธประวัติ</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ประสูติ <ul style="list-style-type: none"> ○ เหตุการณ์หลังประสูติ ○ แรกนาขวัญ ○ การศึกษา ○ การอภิเษกสมรส

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ○ เทวทูต 4 ○ การออกผนวช
	<p>3. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สามเณรราहुล ◆ วรุณชาดก ◆ วานรินทชาดก ◆ สมเด็จพระญาณสังวร (ศุข ใก่เถื่อน) ◆ สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน)
	<p>4. บอกความหมาย ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> ◆ ศรีทธา ➢ โอวาท 3 <ul style="list-style-type: none"> ◆ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ◆ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ หิริ-โอตตปปะ ○ สังคหวัตถุ 4 ○ ฃรราวาสธรรม 4 ○ กตัญญูกตเวทีต่อครู อาจารย์ และโรงเรียน ○ มงคล 38 <ul style="list-style-type: none"> - กตัญญู - สงเคราะห์ญาติพี่น้อง ◆ ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ➢ พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> ◆ นิमितฺตํ สาธุรูปานํ กตญฺญู กตเวทิตา ความกตัญญู กตเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดี ◆ พุรหฺมาติ มาตาปิตโรมารดาบิดาเป็นพรหมของบุตร

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	5. ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัวและในโรงเรียน ตามหลักศาสนา	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ตัวอย่างการกระทำความดีของตนเองและบุคคลในครอบครัว และในโรงเรียน (ตามสาระในข้อ 4)
	6. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ฝึกสวดมนต์ไหว้พระและแผ่เมตตา ◆ รู้ความหมายและประโยชน์ของสติและสมาธิ ◆ ฝึกสมาธิเบื้องต้น ◆ ฝึกสติเบื้องต้นด้วยกิจกรรมการเคลื่อนไหวอย่างมีสติ ◆ ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
	7. บอกชื่อศาสนา ศาสดา และความสำคัญของคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่นๆ	<ul style="list-style-type: none"> ➢ ชื่อศาสนา ศาสดาและคัมภีร์ของศาสนาต่างๆ <ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสดา : พระพุทธเจ้า ○ คัมภีร์ : พระไตรปิฎก ◆ ศาสนาอิสลาม <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสดา : มุฮัมมัด ○ คัมภีร์ : อัลกุรอาน ◆ คริสต์ศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสดา : พระเยซู ○ คัมภีร์ : ไบเบิล ◆ ศาสนาฮินดู <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสดา : ไม่มีศาสดา ○ คัมภีร์ : พระเวท พราหมณะ อูปนิษัท อารัณยกะ

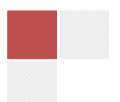

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.3	1. อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การสวดมนต์ การทำบุญ ใ้บาตร การแสดงความเคารพ การใช้ภาษา ◆ พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานทางวัฒนธรรมไทยอันเกิดจากความศรัทธา เช่น วัด ภาวนา พระพุทธรูป วรรณคดี สถาปัตยกรรมไทย
	2. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่การบำเพ็ญเพียรจนถึงปรินิพพาน หรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สรุปรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) ◆ การบำเพ็ญเพียร ◆ ผจญมาร ◆ ตรัสรู้ ◆ ปฐมเทศนา ◆ ปรินิพพาน
	3. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สามเณรสังกัจจายะ ◆ อารามทุสสกชาดก ◆ มหาวาณิชชาดก ◆ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ◆ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
	4. บอกความหมายความสำคัญของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสำคัญของพระไตรปิฎก เช่น เป็นแหล่งอ้างอิง ของหลักธรรมคำสอน
	5. แสดงความเคารพพระรัตนตรัย และปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ➢ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> ◆ ศรัทธา ➢ โอวาท 3 <ul style="list-style-type: none"> ◆ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ◆ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ สติ-สัมปชัญญะ ○ สังกหวัตถุ 4

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.4	1. อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ◆ เป็นศูนย์รวมการทำความคิด และพัฒนาจิตใจ เช่น ฝึกสมาธิ สวดมนต์ ศึกษาหลักธรรม ◆ เป็นที่ประกอบศาสนพิธี (การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า การเวียนเทียน การทำบุญ) ◆ เป็นแหล่งทำกิจกรรมทางสังคม เช่น การจัดประเพณีท้องถิ่น การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ชุมชน และการส่งเสริมพัฒนาชุมชน
	2. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่บรรลุนิพพานจนถึงประกาศธรรม หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สรุปรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) ◆ ตรัสรู้ ◆ ประกาศธรรม ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> ◦ โปรดชฎิล ◦ โปรดพระเจ้าพิมพิสาร ◦ พระอัครสาวก ◦ แสดงโอวาทปาฏิโมกข์
	3. เห็นคุณค่า และปฏิบัติตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระอูเรลกัสสปะ ◆ กุฎิฑูตชาดก ◆ มหาอุกกุสชาดก ◆ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ◆ สมเด็จพระศรีนครินทร์ราบรมราชชนนี
	4. แสดงความเคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ➢ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> ◦ ศรัทธา 4 ◆ พระพุทธ <ul style="list-style-type: none"> ◦ พุทธคุณ 3 ◆ พระธรรม <ul style="list-style-type: none"> ◦ หลักกรรม ◆ พระสงฆ์ ➢ ไตรสิกขา <ul style="list-style-type: none"> ◆ ศีล สมาธิ ปัญญา ➢ โอวาท 3

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ○ ทุจจริต 3 ◆ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ สุจริต 3 ○ พรหมวิหาร 4 ○ กตัญญูกตเวทิต่อประเทศชาติ ○ มงคล 38 <ul style="list-style-type: none"> - เคารพ - ถ่อมตน - ทำความดีให้พร้อมไว้ก่อน ◆ ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ➤ พุทธศาสนสุภาษิต ◆ สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี ความพร้อมเพรียงของหมู่ให้เกิดสุข ◆ โลโกปตฺถมฺภิกขาเมตฺตา เมตตาทธรรมกัจฺจน โลก
	<p>5. ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ตัวอย่างการทำความดีของตนเองและบุคคลในครอบครัว ในโรงเรียน และในชุมชน
	<p>6. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผ่เมตตา ◆ รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิและปัญญา ◆ รู้วิธีปฏิบัติของการบริหารจิตและเจริญปัญญา ◆ ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอน อย่างมีสติ ◆ ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึก เมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัส

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	<p>7. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นชาติได้อย่างสมานฉันท์</p> <p>8. อธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป</p>	<p>สิ่งที่มากระทบ ใจรับรู้ธรรมารมณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน ◆ หลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล – เบญจธรรม ○ ทุจจริต 3 – สุจริต 3 ○ พรหมวิหาร 4 ○ มงคล 38 <ul style="list-style-type: none"> - เคารพ - ถ่อมตน - ทำความดีให้พร้อมไว้ก่อน ○ พุทธศาสนสุภาษิต : ความพร้อมเพรียงของหมู่ให้เกิดสุข เมตตาธรรมค้ำจุนโลก ◆ กตัญญูกตเวทิต่อประเทศชาติ <ul style="list-style-type: none"> ◆ ประวัติศาสตร์ศาสดา <ul style="list-style-type: none"> ○ พระพุทธเจ้า ○ มุฮัมมัด ○ พระเยซู
ป.5	<p>1. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ มรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับจากพระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ○ มรดกทางด้านรูปธรรม เช่น ศาสนสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ○ มรดกทางด้านจิตใจ เช่น หลักธรรมคำสั่งสอน ความเชื่อ และคุณธรรมต่าง ๆ ◆ การนำพระพุทธศาสนาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชาติไทย <ul style="list-style-type: none"> ○ พัฒนาด้านกายภาพ และสิ่งแวดล้อม เช่น กาวนา 4 (กาย ศีล จิต ปัญญา)

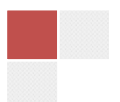
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และอริยสัจสี่ <ul style="list-style-type: none"> ○ พัฒนาจิตใจ เช่น หลักโอวาท 3 (ละความชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์) และการบริหารจัดการและเจริญปัญญา
	2. สรูปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์จนถึงพุทธกิจสำคัญหรือประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) ◆ โปรดพระพุทธรูปบิดา (เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์) ◆ พุทธกิจสำคัญ ได้แก่ โลกัตถจริยา ญาติตถจริยา และพุทธัตถจริยา
	3. เห็นคุณค่า และประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระโสณ โกฬิวิสะ ◆ จูฬเสฏฐิชาดก ◆ วัณณาโรหชาดก ◆ สมเด็จพระสังฆราช (สา) ◆ อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ
	4. อธิบายองค์ประกอบ และความสำคัญของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ➢ องค์ประกอบของพระไตรปิฎก <ul style="list-style-type: none"> ◆ พระสุตตันตปิฎก ◆ พระวินัยปิฎก ◆ พระอภิธรรมปิฎก ➢ ความสำคัญของพระไตรปิฎก
	5. แสดงความเคารพพระรัตนตรัย และปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ➢ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> ○ ศรัทธา 4 ◆ พระพุทธ ○ พุทธจริยา 3 ◆ พระธรรม <ul style="list-style-type: none"> ○ อริยสัจ 4 ○ หลักกรรม ◆ พระสงฆ์ ➢ ไตรสิกขา <ul style="list-style-type: none"> ◆ ศีล สมาธิ ปัญญา ➢ โอวาท 3 <ul style="list-style-type: none"> ◆ ไม่ทำชั่ว

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ○ อบายमुख 4
	<p>6. เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิใน พระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตาม แนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่ กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ บุญกิริยาวัตถุ 3 ○ อคติ 4 ○ อิทธิบาท 4 ○ กตัญญูกตเวทีต่อพระพุทธศาสนา ○ มงคล 38 <ul style="list-style-type: none"> - ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน - การงานไม่เอาถูล - อดทน ◆ ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ➢ พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> ◆ วิริเยน ทุกขมจเจติ คนจะล่วงทุกข์ได้ เพราะความเพียร ◆ ปัญญา โลกสมิ ปชฺโชโต ปัญญา คือ แสงสว่างในโลก
		<ul style="list-style-type: none"> ➢ สวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญ คุณพระรัตนตรัยและแผ่เมตตา ◆ รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิและปัญญา ◆ รู้วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของ การบริหารจิต และเจริญปัญญา ◆ ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ ◆ ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึก เมื่อตา เห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มากระทบใจรับรู้ ธรรมารมณ์

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถามและการเขียน
	7. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ โอวาท 3 (ตามสาระการเรียนรู้ข้อ 5)
ป.6	1. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือความสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ เช่น เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมไทย เป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทย และเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย
	2. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขารจนถึงสังเวชนียสถาน หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สรุปรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) ◆ ปลงอายุสังขาร ◆ ปิณธุสวาท ◆ ปรีณิพพาน ◆ การถวายพระเพลิง ◆ แจกพระบรมสารีริกธาตุ ◆ สังเวชนียสถาน 4
	3. เห็นคุณค่าและประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติศาสดา ชาดก/เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พระราชา ◆ ทีฆนิกโกสลชาดก ◆ สัพพทาฐิชาดก ◆ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ◆ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรม-พระปรมาภิเชติชิโนรส
	4. วิเคราะห์ความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ➢ พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> ○ ศรีทธา 4 ◆ พระพุทธ <ul style="list-style-type: none"> ○ พุทธกิจ 5 ◆ พระธรรม <ul style="list-style-type: none"> ○ อริยสัจ 4 ○ หลักกรรม ◆ พระสงฆ์ ➢ ไตรสิกขา <ul style="list-style-type: none"> ◆ สีล สมาธิ ปัญญา ➢ โอวาท 3 <ul style="list-style-type: none"> ◆ ไม่ทำชั่ว

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจศีล ○ อปายมุข 6 ○ อกุศลมูล 3 ◆ ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> ○ เบญจธรรม ○ กุศลมูล 3 ○ พละ 4 ○ การเวก 6 ○ กตัญญูกตเวทิต่อพระมหากษัตริย์ ○ มงคล 38 <ul style="list-style-type: none"> - มีวินัย - การงาน ไม่มีโทษ - ไม่ประมาทในธรรม ◆ ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ➤ พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> ◆ สัจเจน กิตฺตี ปปโปติ คนจะได้เกียรติด้วยสัจจะ • ขตวาที ตถาคาริ พูดเช่นไร ทำเช่นนั้น
	<p>5. ชื่นชมการทำความดีของบุคคลในประเทศตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ตัวอย่างการกระทำความดีของบุคคลในประเทศ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	6. เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา และบริหารจิตเจริญปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผ่เมตตา ◆ รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา ◆ รู้วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจิตและเจริญปัญญา ◆ ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ ◆ ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึกเมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัส สิ่งที่มากระทบ ใจรับรู้ธรรมารมณ์ ◆ ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
	7. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ หลักธรรม : อริยสัจ 4 หลักกรรม ◆ โอวาท 3 : เบญจศีล – เบญจธรรม อบายมุข 6 อกุศลมูล 3 กุศลมูล 3
	8. อธิบายหลักธรรมสำคัญของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	<p>➤ หลักธรรมสำคัญของศาสนาต่าง ๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธศาสนา : อริยสัจ 4 โอวาท 3 ฯลฯ ◆ ศาสนาอิสลาม : หลักศรัทธา หลักปฏิบัติ หลักจริยธรรม ◆ คริสต์ศาสนา : บัญญัติ 10 ประการ
	9. อธิบายลักษณะสำคัญของศาสนพิธี พิธีกรรมของศาสนาอื่นๆ และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี	<p>➤ ศาสนพิธีของศาสนาต่าง ๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ พระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสนพิธีที่เป็นพุทธบัญญัติ เช่น บรรพชา อุปสมบท ○ ศาสนพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น ทำบุญพิธีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา ◆ ศาสนาอิสลาม เช่น การละหมาด การถือศีลอด การบ่าเพ็ญฮัจญ์ ฯลฯ ○ คริสต์ศาสนา เช่น ศีลล้างบาป ศีลอภัยบาป ศีลกำลัง ศีลมหาสนิท ฯลฯ ○ ศาสนาฮินดู เช่น พิธีสราถ์ พิธีบูชาเทวดา

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หรือศาสนา ที่ตนนับถือ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.1	1. บำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด หรือศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ➢ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด หรือศาสนสถาน <ul style="list-style-type: none"> ◆ การพัฒนาทำความสะอาด ◆ การบริจาค ◆ การร่วมกิจกรรมทางศาสนา
	2. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ➢ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ <ul style="list-style-type: none"> ◆ ชั้นเตรียมการ ◆ ชั้นพิธีการ
	3. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ➢ ประวัตินี้โดยสังเขปของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ◆ วันมาฆบูชา ◆ วันวิสาขบูชา ◆ วันอาสาฬหบูชา ◆ วันอัฐมีบูชา ➢ การบูชาพระรัตนตรัย
ป.2	1. ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ➢ การฝึกปฏิบัติมรรยาทชาวพุทธ <ul style="list-style-type: none"> ◆ การพนมมือ ◆ การไหว้ ◆ การกราบ ◆ การนั่ง ◆ การยืน การเดิน
	2. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การเข้าร่วมกิจกรรมและพิธีกรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ◆ ระเบียบพิธีการบูชาพระรัตนตรัย ◆ การทำบุญตักบาตร
ป.3	1. ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกศาสนสถาน ศาสนวัตถุของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ➢ ฝึกปฏิบัติมรรยาทชาวพุทธ <ul style="list-style-type: none"> ◆ การลุกขึ้นยืนรับ ◆ การต้อนรับ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ◆ การรับ – ส่งสิ่งของแก่พระภิกษุ ◆ มรรยาทในการสนทนา ◆ การสำรวมกิริยามรรยาทการแต่งกายที่เหมาะสมเมื่อ ◆ อยู่ในวัดและพุทธสถาน ◆ การดูแลรักษาศาสนวัตถุและ ศาสนสถาน
	2. เห็นคุณค่า และปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การอาราธนาศีล ◆ การสมาทานศีล ◆ เครื่องประกอบโต๊ะหมู่บูชา การจัดโต๊ะหมู่บูชา
	3. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ➢ ความเป็นมาของการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ➢ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ <ul style="list-style-type: none"> ◆ ชั้นเตรียมการ ◆ ชั้นพิธีการ
ป.4	1. อภิปรายความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความรู้เบื้องต้นและความสำคัญของศาสนสถาน ◆ การแสดงความเคารพต่อศาสนสถาน ◆ การบำรุงรักษาศาสนสถาน
	2. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดี ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระภิกษุ ◆ การยืน การเดิน และการนั่งที่เหมาะสมในโอกาสต่าง ๆ
	3. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การอาราธนาศีล ◆ การอาราธนาธรรม ◆ การอาราธนาพระปริตร ◆ ระเบียบพิธีและการปฏิบัติตนในวันธรรมสวนะ
ป.5	1. จัดพิธีกรรมตามศาสนาที่ตนนับถืออย่างเรียบง่าย มีประโยชน์ และปฏิบัติตนถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การจัดพิธีกรรมที่เรียบง่ายประหยัด มีประโยชน์ และถูกต้องตามหลักทางศาสนาที่ตนนับถือ
	2. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนด และอภิปรายประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมสถานที่ประกอบศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนา ◆ พิธีถวายสังฆทาน เครื่องสังฆทาน ◆ ระเบียบพิธีในการทำบุญงานมงคล ◆ ประโยชน์ของ การเข้าร่วมศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	3. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การกราบพระรัตนตรัย ◆ การไหว้บิดา มารดา ครู/อาจารย์ผู้ที่เคารพนับถือ ◆ การกราบศพ
ป.6	1. อธิบายความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ในศาสนสถาน และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด เช่น เขตพุทธาวาส สังฆาวาส ◆ การปฏิบัติตนที่เหมาะสมภายในวัด
	2. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การถวายของแก่พระภิกษุ ◆ การปฏิบัติตนในขณะที่ฟังธรรม ◆ การปฏิบัติตนตามแนวทางของพุทธศาสนิกชนเพื่อประโยชน์ต่อศาสนา
	3. อธิบายประโยชน์ของการเข้าร่วมในศาสนพิธี พิธีกรรม และกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนด และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ทบทวนการอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และอาราธนาพระปริตร ◆ พิธีทอดผ้าป่า ◆ พิธีทอดกฐิน ◆ ระเบียบพิธีในการทำบุญงานอวมงคล ◆ การปฏิบัติตนที่ถูกต้องในศาสนพิธีพิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมิบูชา วันอาสาฬหบูชา วันธรรมสวนะ ◆ ประโยชน์ของการเข้าร่วมในศาสนพิธี/พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา
	4. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ➢ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ <ul style="list-style-type: none"> ○ ชั้นเตรียมการ ○ ชั้นพิธีการ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

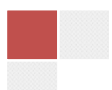
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.1	1. บอกประโยชน์และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน เช่น <ul style="list-style-type: none"> - กตัญญูกตเวทีและเคารพรับฟังคำแนะนำของพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ และครู - รู้จักกล่าวคำขอบคุณ ขอโทษ การไหว้ผู้ใหญ่ - ปฏิบัติตาม ข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบของครอบครัวและโรงเรียน - มีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและโรงเรียน - มีเหตุผลและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - มีระเบียบ วินัย มีน้ำใจ ◆ ประโยชน์ของการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน
	2. ยกตัวอย่างความสามารถและความดีของตนเอง ผู้อื่นและบอกผลจากการกระทำนั้น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ลักษณะความสามารถและลักษณะ ความดีของตนเองและผู้อื่น เช่น <ul style="list-style-type: none"> - ความกตัญญูกตเวที - ความมีระเบียบวินัย - ความรับผิดชอบ - ความขยัน - การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือผู้อื่น - ความซื่อสัตย์สุจริต - ความเมตตากรุณา ◆ ผลของการทำความดี เช่น <ul style="list-style-type: none"> - ภาคภูมิใจ - มีความสุข - ได้รับการชื่นชม ยกย่อง
ป.2	1. ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในครอบครัว โรงเรียน สถาน ที่สาธารณะ เช่น โรงภาพยนตร์ โบราณสถาน ฯลฯ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	2. ปฏิบัติตนตามมารยาทไทย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ มารยาทไทย เช่น การแสดงความเคารพ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การทักทาย การรับประทานอาหาร
	3. แสดงพฤติกรรมในการยอมรับความคิด ความเชื่อและการปฏิบัติของบุคคลอื่นที่แตกต่างกันโดยปราศจากอคติ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การยอมรับความแตกต่างของคนในสังคมในเรื่อง ความคิด ความเชื่อ ความสามารถและการปฏิบัติตนของบุคคลอื่นที่แตกต่างกัน เช่น <ul style="list-style-type: none"> - บุคคลย่อมมีความคิดที่มีเหตุผล - การปฏิบัติตนตามพิธีกรรมตามความเชื่อของบุคคล - บุคคลย่อมมีความสามารถแตกต่างกัน - ไม่พุดหรือแสดงอาการดูถูกรังเกียจผู้อื่นในเรื่องของรูปร่างหน้าตา สีผม สีผิวที่แตกต่างกัน
	4. เคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สิทธิส่วนบุคคล เช่น <ul style="list-style-type: none"> - สิทธิแสดงความคิดเห็น - สิทธิเสรีภาพในร่างกาย - สิทธิในทรัพย์สิน
ป.3	1. สรุปประโยชน์และปฏิบัติตนตามประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัวและท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัว เช่น การแสดงความเคารพและการเชื่อฟังผู้ใหญ่ การกระทำกิจกรรมร่วมกัน ในครอบครัว ◆ ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น การเข้าร่วมประเพณีทางศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัวและท้องถิ่น
	2. บอกพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของตนเอง และผู้อื่นที่อยู่ในกระแสวัฒนธรรมที่หลากหลาย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ พฤติกรรมของตนเองและเพื่อน ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การทักทาย การทำความเคารพ การปฏิบัติตาม ศาสนพิธี การรับประทานอาหาร การใช้ภาษา (ภาษาถิ่นกับภาษาราชการ และภาษาอื่น ๆ ฯลฯ) ◆ สาเหตุที่ทำให้พฤติกรรมการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของนักเรียน และผู้อื่นแตกต่างกัน

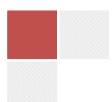
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	3. อธิบายความสำคัญของวันหยุดราชการที่สำคัญ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วันหยุดราชการที่สำคัญ เช่น <ul style="list-style-type: none"> - วันหยุดเกี่ยวกับชาติและพระมหากษัตริย์ เช่น วันจักรี วันรัฐธรรมนูญ วันฉัตรมงคล วันเฉลิมพระชนมพรรษา - วันหยุดราชการเกี่ยวกับศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา - วันหยุดราชการเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม เช่น วันสงกรานต์ วันพีฆฆมงคล
	4. ยกตัวอย่างบุคคลซึ่งมีผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่นของตน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ บุคคลที่มีผลงานเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่นของตน ◆ ลักษณะผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่น
ป.4	1. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การเข้าร่วมกิจกรรมประชาธิปไตยของชุมชน เช่น การรณรงค์การเลือกตั้ง ◆ แนวทางการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน เช่น อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สาธารณสมบัติ โบราณวัตถุและโบราณสถาน การพัฒนาชุมชน
	2. ปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี <ul style="list-style-type: none"> - บทบาทและความรับผิดชอบของผู้นำ - บทบาทและความรับผิดชอบของผู้ตามหรือสมาชิก - การทำงานกลุ่มให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ และประโยชน์ของการทำงานเป็นกลุ่ม
	3. วิเคราะห์สิทธิพื้นฐานของเด็กทุกคนพึงได้รับตามกฎหมาย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สิทธิพื้นฐานของเด็ก เช่น สิทธิที่จะมีชีวิต สิทธิที่จะได้รับการปกป้อง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะมีส่วนร่วม
	4. อธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วัฒนธรรมในภาคต่างๆ ของไทย ที่แตกต่างกัน เช่น การแต่งกาย ภาษา อาหาร

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	5. เสนอวิธีการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ปัญหาและสาเหตุของการเกิดความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน ◆ แนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
ป.5	1. ยกตัวอย่างและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ ◆ หน้าที่ของพลเมืองดี เช่น เคารพ เทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ปฏิบัติตามกฎหมาย ◆ คุณลักษณะของพลเมืองดี เช่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความรับผิดชอบ เสียสละ
	2. เสนอวิธีการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก	<ul style="list-style-type: none"> ◆ เหตุการณ์ที่ละเมิดสิทธิเด็กในสังคมไทย ◆ แนวทางการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก ◆ การปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กในสังคมไทย
	3. เห็นคุณค่าวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วัฒนธรรมไทย ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย ◆ คุณค่าของวัฒนธรรมกับการดำเนินชีวิต
	4. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ◆ ตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ของตน ◆ การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
ป.6	1. ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของครอบครัวและชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเช่น <ul style="list-style-type: none"> - กฎหมายจราจร - กฎหมายทะเบียนราษฎร - กฎหมายยาเสพติดให้โทษ - เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติ อบต. อบจ. ◆ ประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามกฎหมายดังกล่าว

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	2. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาและธำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและประเภทของวัฒนธรรม ◆ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาที่มีผลต่อตนเองและสังคมไทย ◆ แนวทางการธำรงรักษาวัฒนธรรมไทย
	3. แสดงออกถึงมารยาทไทยได้เหมาะสม ถูกกาลเทศะ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและสำคัญของมารยาทไทย ◆ มารยาทไทยและมารยาทสังคม เช่น การแสดงความเคารพ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การรับของส่งของ การรับประทานอาหาร การแสดงกิริยาอาการ การทักทาย การสนทนา การใช้คำพูด
	4. อธิบายคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มคนในสังคมไทย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ประโยชน์และคุณค่าทางวัฒนธรรม ◆ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนภาคต่างๆ ในสังคมไทย ◆ แนวทางการรักษาวัฒนธรรม
	5. ติดตามข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เลือกรับและใช้ข้อมูลข่าวสารในการเรียนรู้ได้เหมาะสม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น วิทยู โทททัศน์ หนังสือพิมพ์ แหล่งข่าวต่าง ๆ สถานการณ์จริง ◆ ประโยชน์จากการติดตามข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ ◆ หลักการเลือกรับและใช้ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อต่างๆ รวมทั้งสื่อที่ไร้พรมแดน

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่ง การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.1	1. บอกโครงสร้าง บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ โครงสร้างของครอบครัวและความสัมพันธ์ของบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ◆ โครงสร้างของโรงเรียน ความสัมพันธ์ของบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในโรงเรียน
	2. ระบุบทบาท สิทธิ หน้าที่ของตนเองในครอบครัวและโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและความแตกต่างของอำนาจตามบทบาท สิทธิ หน้าที่ในครอบครัวและโรงเรียน ◆ การใช้อำนาจในครอบครัวตามบทบาท สิทธิ หน้าที่
	3. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมในครอบครัวและโรงเรียนตามกระบวนการประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ กิจกรรมตามกระบวนการประชาธิปไตยในครอบครัว เช่น การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในครอบครัว การรับฟังและแสดงความคิดเห็น ◆ กิจกรรมตามกระบวนการประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น เลือกหัวหน้าห้อง ประธานชุมนุม ประธานนักเรียน
ป.2	1. อธิบายความสัมพันธ์ของตนเอง และสมาชิกในครอบครัวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน	◆ ความสัมพันธ์ของตนเอง และสมาชิกในครอบครัวกับชุมชน เช่น การช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน
	2. ระบุผู้มีบทบาท อำนาจในการตัดสินใจในโรงเรียน และชุมชน	◆ ผู้มีบทบาท อำนาจในการตัดสินใจในโรงเรียน และชุมชน เช่น ผู้บริหาร สถานศึกษา ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
ป.3	1. ระบุบทบาทหน้าที่ของสมาชิกของชุมชนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน ◆ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	2. วิเคราะห์ความแตกต่างของกระบวนการการตัดสินใจในชั้นเรียน/โรงเรียนและชุมชน โดยวิธีการออกเสียงโดยตรงและการเลือกตัวแทนออกเสียง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การออกเสียงโดยตรงและการเลือกตัวแทนออกเสียง
	3. ยกตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน/โรงเรียนและชุมชนที่เป็นผลจากการตัดสินใจของบุคคลและกลุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การตัดสินใจของบุคคลและกลุ่มที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชน <ul style="list-style-type: none"> - การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน เช่น การเลือกหัวหน้าห้อง การเลือกคณะกรรมการห้องเรียน - การเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน เช่น เลือก ◆ ประธานนักเรียน เลือกคณะกรรมการนักเรียน ◆ การเปลี่ยนแปลงในชุมชน เช่น การเลือกผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิก อบต. อบจ.
ป.4	1. อธิบายอำนาจอธิปไตยและความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ อำนาจอธิปไตย ◆ ความสำคัญของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย
	2. อธิบายบทบาทหน้าที่ของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ บทบาทหน้าที่ของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง ทั้งก่อนการเลือกตั้ง ระหว่างการเลือกตั้ง หลังการเลือกตั้ง
	3. อธิบายความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย ◆ ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย
ป.5	1. อธิบายโครงสร้าง อำนาจ หน้าที่และความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ โครงสร้างการปกครองในท้องถิ่น เช่น อบต. อบจ. เทศบาล และการปกครองพิเศษ เช่น พัทยา กทม. ◆ อำนาจหน้าที่และความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	2. ระบุบทบาทหน้าที่ และวิธีการเข้าดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ♦ บทบาทหน้าที่ และวิธีการเข้าดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น เช่นนายก อบต. นายกเทศมนตรี นายก อบจ. ผู้ว่าราชการ กทม.
	3. วิเคราะห์ประโยชน์ที่ชุมชน จะได้รับ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ♦ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับบริการ สาธารณประโยชน์ในชุมชน
ป.6	1. เปรียบเทียบบทบาท หน้าที่ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล	<ul style="list-style-type: none"> ♦ บทบาท หน้าที่ ขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและรัฐบาล
	2. มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริม ประชาธิปไตยในท้องถิ่นและประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> ♦ กิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริม ประชาธิปไตย ใน ท้องถิ่นและประเทศ
	3. อภิปรายบทบาท ความสำคัญในการใช้ สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบ ประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> ♦ การมีส่วนในการออกกฎหมาย ระเบียบ กติกา การเลือกตั้ง ♦ สอดส่องดูแลผู้มีพฤติกรรมกระทำความผิดการ เลือกตั้ง และแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ♦ ตรวจสอบคุณสมบัติ ♦ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบ ประชาธิปไตย

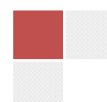
สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่ จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการ ดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.1	1. ระบุสินค้าและบริการที่ใช้ประโยชน์ ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ♦ สินค้าและบริการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ดินสอ กระดาษ ยาสีฟัน ♦ สินค้าและบริการที่ได้มาโดยไม่ใช้เงิน เช่น มี ผู้ให้หรือการใช้ของแลกของ ♦ สินค้าและบริการที่ได้มาจากการใช้เงินซื้อ ♦ ใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการให้คุ้มค่า

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	2. ยกตัวอย่างการใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันที่ไม่เกินตัวและเห็นประโยชน์ของการออม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันเพื่อซื้อสินค้าและบริการ ◆ ประโยชน์ของการใช้จ่ายเงินที่ไม่เกินตัว ◆ ประโยชน์ของการออม ◆ โทษของการใช้จ่ายเงินเกินตัว ◆ วางแผนการใช้จ่าย
	3. ยกตัวอย่างการใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่างประหยัด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ทรัพยากรที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ดินสอ กระดาษ เสื้อผ้า อาหาร ◆ ทรัพยากรส่วนรวม เช่น โต๊ะ เก้าอี้ นักเรียน สาธารณูปโภคต่าง ๆ ◆ วิธีการใช้ทรัพยากรทั้งของส่วนตัวและส่วนรวมอย่างถูกต้อง และประหยัดและคุ้มค่า
ป.2	1. ระบุทรัพยากรที่นำมาผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ทรัพยากรที่นำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในครอบครัวและโรงเรียน เช่น ดินสอและกระดาษที่ผลิตจากไม้ รวมทั้งเครื่องจักรและแรงงานการผลิต ◆ ผลของการใช้ทรัพยากรในการผลิตที่หลากหลายที่มีต่อราคา คุณค่าและประโยชน์ของสินค้าและบริการ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม
	2. บอกที่มาของรายได้และรายจ่ายของตนเองและครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การประกอบอาชีพของครอบครัว ◆ การแสวงหารายได้ที่สุจริตและเหมาะสม ◆ รายได้และรายจ่ายในภาพรวมของครอบครัว ◆ รายได้และรายจ่ายของตนเอง
	3. บันทึกรายรับรายจ่ายของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วิธีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตนเองอย่างง่าย ๆ ◆ รายการของรายรับที่เป็นรายได้ที่เหมาะสม และไม่เหมาะสม ◆ รายการของรายจ่ายที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม
	4. สรุปผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้และการออม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ที่มาของรายได้ที่สุจริต ◆ การใช้จ่ายที่เหมาะสม ◆ ผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้ ◆ การออมและผลดีของการออม ◆ การนำเงินที่เหลือมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		การช่วยเหลือสาธารณกุศล
ป.3	1. จำแนกความต้องการและความจำเป็นในการใช้สินค้าและบริการในการดำรงชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่ เรียกว่าปัจจัย 4 ◆ สินค้าที่เป็นความต้องการของมนุษย์อาจ เป็นสินค้าที่จำเป็นหรือไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ◆ ประโยชน์และคุณค่าของสินค้าและบริการ ที่สนองความต้องการของมนุษย์ ◆ หลักการเลือกสินค้าที่จำเป็น ◆ ความหมายของผู้ผลิตและผู้บริโภค
	2. วิเคราะห์การใช้จ่ายของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ใช้บัญชีรับจ่ายวิเคราะห์การใช้จ่ายที่จำเป็นและเหมาะสม ◆ วางแผนการใช้จ่ายเงินของตนเอง ◆ วางแผนการแสวงหารายได้ที่สุจริตและเหมาะสม ◆ วางแผนการนำเงินที่เหลือจ่ายมาใช้อย่างเหมาะสม
	3. อธิบายได้ว่าทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมีผลต่อการผลิตและบริโภคสินค้าและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายของผู้ผลิตและผู้บริโภค ◆ ความหมายของสินค้าและบริการ ◆ ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความหายากของทรัพยากรกับความต้องการของมนุษย์ที่มีไม่จำกัด
ป.4	1. ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สินค้าและบริการที่มีอยู่หลากหลายในตลาดที่มีความแตกต่างด้านราคาและคุณภาพ ◆ ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการที่มีมากมาย ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ซื้อ ผู้ขาย และ ตัวสินค้า เช่น ความพึงพอใจของผู้ซื้อ ราคาสินค้า การโฆษณา คุณภาพของสินค้า
	2. บอกสิทธิพื้นฐานและรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภค	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สิทธิพื้นฐานของผู้บริโภค ◆ สินค้าและบริการที่มีเครื่องหมายรับรองคุณภาพ ◆ หลักการและวิธีการเลือกบริโภค
	3. อธิบายหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ◆ การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต เช่น การแต่งกาย การกินอาหาร การใช้จ่าย

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.5	1. อธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและประเภทของปัจจัยการผลิต ประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ทุนและผู้ประกอบการ ◆ เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าและบริการ ◆ ปัจจัยอื่น ๆ เช่น ราคาน้ำมัน วัตถุดิบ ◆ พฤติกรรมของผู้บริโภค ◆ ตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือแหล่งผลิตสินค้าและบริการในชุมชน
	2. ประยุกต์ใช้แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ◆ การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน เช่นการประหยัดพลังงานและค่าใช้จ่ายในบ้าน โรงเรียน การวางแผนการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อลดความสูญเสียทุกประเภท การใช้ปัญญาท้องถิ่น ◆ ตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน เช่น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์หรือโอท็อป
	3. อธิบายหลักการสำคัญและประโยชน์ของสหกรณ์	<ul style="list-style-type: none"> ◆ หลักการและประโยชน์ของสหกรณ์ ◆ ประเภทของสหกรณ์โดยสังเขป ◆ สหกรณ์ในโรงเรียน (เน้นฝึกปฏิบัติจริง) ◆ การประยุกต์หลักการของสหกรณ์มาใช้ในชีวิตประจำวัน
ป.6	1. อธิบายบทบาทของผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ บทบาทของผู้ผลิตที่มีคุณภาพ เช่น คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม มีจรรยาบรรณ ความรับผิดชอบต่อสังคม วางแผนก่อนเริ่มลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อลดความผิดพลาดและการสูญเสีย ฯลฯ ◆ ทักษะคิดในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ◆ ประโยชน์ของการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	2. อธิบายบทบาทของผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ คุณสมบัติของผู้บริโภคที่ดี ◆ พฤติกรรมของผู้บริโภคที่บกพร่อง ◆ คุณค่าและประโยชน์ของผู้บริโภคที่รู้เท่าทันที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม
	3. บอกวิธีและประโยชน์ของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมาย และความจำเป็นของทรัพยากร ◆ หลักการและวิธีใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ลดการสูญเสียทุกประเภท) ◆ วิธีการสร้างจิตสำนึกให้คนในชาติรู้คุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ◆ วางแผนการใช้ทรัพยากร โดยประยุกต์เทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ และทันกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.1	1. อธิบายเหตุผลความจำเป็นที่คนต้องทำงานอย่างสุจริต	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมาย ประเภทและความสำคัญของการทำงาน ◆ เหตุผลของการทำงาน ◆ ผลของการทำงานประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อครอบครัวและสังคม ◆ การทำงานอย่างสุจริตทำให้สังคมสงบสุข
ป.2	1. อธิบายการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ โดยวิธีต่าง ๆ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและความสำคัญของการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ◆ ลักษณะของการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ โดยไม่ใช้เงิน รวมทั้งการแบ่งปัน การช่วยเหลือ ◆ ลักษณะการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ โดยการใช้เงิน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	2. บอกความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและบทบาทของผู้ซื้อและผู้ขาย ผู้ผลิตและผู้บริ โภคพอสังเขป ◆ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในการ กำหนดราคาสินค้าและบริการ ◆ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ทำให้ สังคมสงบสุข และประเทศมั่นคง
ป.3	1. บอกสินค้าและบริการที่รัฐจัดหาและ ให้บริการแก่ประชาชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สินค้าและบริการที่ภาครัฐทุกระดับจัดหาและ ให้บริการแก่ประชาชน เช่น ถนน โรงเรียน สวนสาธารณะ การสาธารณสุข การบรรเทาสา ธารณภัย
	2. บอกความสำคัญของภาษีและบทบาท ของประชาชนในการเสียภาษี	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและความสำคัญของภาษีที่รัฐนำมา สร้างความเจริญและให้บริการแก่ประชาชน ◆ ตัวอย่างของภาษี เช่น ภาษีรายได้บุคคล ธรรมดา ภาษีมูลค่าเพิ่ม ฯลฯ ◆ บทบาทหน้าที่ของประชาชนในการเสียภาษี
	3. อธิบายเหตุการณ์แข่งขันทางการค้า ที่ มีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสำคัญและผลกระทบของการแข่งขันทาง การค้าที่มีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง
ป.4	1. อธิบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของ คนในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ อาชีพ สินค้าและบริการต่างๆ ที่ผลิต ในชุมชน ◆ การพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชนทาง ด้าน เศรษฐกิจ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อ ผู้ขาย การกู้หนี้ยืมสิน ◆ การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วย การใช้สิ่งของที่ผลิตในชุมชน
	2. อธิบายหน้าที่เบื้องต้นของเงิน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความหมายและประเภทของเงิน ◆ หน้าที่เบื้องต้นของเงินในระบบเศรษฐกิจ ◆ สกุลเงินสำคัญที่ใช้ในการซื้อขายแลกเปลี่ยน ระหว่างประเทศ
ป.5	1. อธิบายบทบาทหน้าที่เบื้องต้นของ ธนาการ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ บทบาทหน้าที่ของธนาคาร โดยสังเขป ◆ ดอกเบี้ยเงินฝาก และดอกเบี้ยกู้ยืม ◆ การฝากเงิน / การถอนเงิน
	2. จำแนกผลดีและผลเสียของการกู้ยืม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ผลดีและผลเสียของการกู้ยืมเงินทั้งนอกระบบ และในระบบที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ เช่น การ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		เสียดอกเบี้ย การลงทุน การซื้อของอุปโภค เพิ่มขึ้น ที่นำไปสู่ความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย เป็นต้น
ป.6	1. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคาร และรัฐบาล	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคาร และรัฐบาล ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจอย่างสังเขป เช่น การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ รายได้และรายจ่าย การออมกับธนาคาร การลงทุน ◆ แผนผังแสดงความสัมพันธ์ของหน่วยเศรษฐกิจ ◆ ภาษีและหน่วยงานที่จัดเก็บภาษี ◆ สิทธิของผู้บริโภค และสิทธิของผู้ใช้แรงงานในประเทศไทย ◆ การหารายได้ รายจ่าย การออม การลงทุน ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค และรัฐบาล
	2. ยกตัวอย่างการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การรวมกลุ่มเชิงเศรษฐกิจเพื่อประสานประโยชน์ในท้องถิ่น เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุปล และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.1	1. แยกแยะสิ่งต่างๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น	◆ สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น
	2. ระบุความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่างๆ รอบตัว	◆ ความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่างๆ รอบตัว เช่น ที่อยู่อาศัย บ้าน เพื่อนบ้าน ต้นไม้ ถนน ท่งนา ไร่ สวน ที่ราบภูเขา แหล่งน้ำ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	3. ระบุทิศทางหลักและที่ตั้งของสิ่งต่างๆ	♦ ทิศหลัก (เหนือ ตะวันออก ใต้ ตะวันตก) และ ที่ตั้งของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว
	4. ใช้แผนผังง่าย ๆ ในการแสดงตำแหน่งของสิ่งต่างๆในห้องเรียน	♦ แผนผังแสดงตำแหน่งสิ่งต่างๆในห้องเรียน
	5. สังเกตและบอกการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในรอบวัน	♦ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในรอบวัน เช่น กลางวัน กลางคืน ความร้อนของอากาศ ฝน - เมฆ - ลม
ป.2	1. ระบุสิ่งต่างๆ ที่เป็นธรรมชาติกับที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่างโรงเรียนกับบ้าน	♦ สิ่งต่างๆ ที่เป็นธรรมชาติกับที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่างโรงเรียนกับบ้าน
	2. ระบุตำแหน่งอย่างง่ายและลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆที่ปรากฏในลูกโลก แผนที่ แผนผัง และภาพถ่าย	♦ ตำแหน่งอย่างง่ายและลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆที่ปรากฏในลูกโลก แผนที่ แผนผัง และภาพถ่ายเช่น ภูเขา ที่ราบ แม่น้ำ ต้นไม้ อากาศ ทะเล
	3. อธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์	♦ ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์เช่น ข้างขึ้น ข้างแรม ฤดูกาลต่างๆ
ป.3	1. ใช้แผนที่ แผนผัง และภาพถ่ายในการหาข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	♦ แผนที่ แผนผัง และภาพถ่าย ♦ ความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศทาง
	2. เขียนแผนผังง่ายๆ เพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณ โรงเรียนและชุมชน	♦ ตำแหน่งที่ตั้งสัมพันธ์ของสถานที่สำคัญในบริเวณ โรงเรียนและชุมชน เช่น สถานที่ราชการ อ่างกตลัด โรงพยาบาล ไปรษณีย์ ฯลฯ
	3. บอกความสัมพันธ์ของลักษณะกายภาพกับลักษณะทางสังคมของชุมชน	♦ ภูมิประเทศ และภูมิอากาศที่มีผลต่อสภาพสังคมในชุมชน
ป.4	1. ใช้แผนที่ ภาพถ่าย ระบุลักษณะสำคัญทางกายภาพของจังหวัดตนเอง	♦ แผนที่/ภาพถ่าย ลักษณะทางกายภาพของจังหวัดตนเอง
	2. ระบุแหล่งทรัพยากรและสิ่งต่างๆ ในจังหวัดของตนเองด้วยแผนที่	♦ ตำแหน่ง ระยะทางและทิศของทรัพยากรและสิ่งต่างๆ ในจังหวัดของตนเอง

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	3. ใช้แผนที่อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในจังหวัด	<ul style="list-style-type: none"> ◆ แผนที่แสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในจังหวัด ◆ ลักษณะทางกายภาพ (ภูมิลักษณะหรือภูมิประเทศและภูมิอากาศ) ที่มีผลต่อสภาพสังคมของจังหวัด
ป.5	1. รู้ตำแหน่ง (พิกัดภูมิศาสตร์ ละติจูด ลองจิจูด) ระยะ ทิศทางของภูมิภาคของตนเอง	◆ ตำแหน่ง (พิกัดภูมิศาสตร์ ละติจูด ลองจิจูด) ระยะ ทิศทาง ของภูมิภาคของตนเอง
	2. ระบุลักษณะภูมิลักษณะที่สำคัญในภูมิภาคของตนเองในแผนที่	◆ ภูมิลักษณะที่สำคัญในภูมิภาคของตนเองเช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้
	3. อธิบายความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพกับลักษณะทางสังคมในภูมิภาคของตนเอง	◆ ความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพ (ภูมิลักษณะและภูมิอากาศ) และลักษณะทางสังคม (ภูมิสังคม) ในภูมิภาคของตนเอง
ป.6	1. ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ (แผนที่ ภาพถ่ายชนิดต่าง ๆ) ระบุลักษณะสำคัญทางกายภาพและสังคมของประเทศ	◆ เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ (แผนที่ ภาพถ่ายชนิดต่าง ๆ) ที่แสดงลักษณะทางกายภาพของประเทศ
	2. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของประเทศ เช่น อุทกภัย แผ่นดินไหว วัตภัย ◆ ภูมิลักษณะที่มีต่อภูมิสังคมของประเทศไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิด

การสร้างสรรคัวัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.1	1. บอกสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดตามธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์	◆ ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศมีผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ เช่น ที่อยู่อาศัยเครื่องแต่งกายและอาหาร

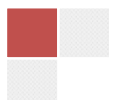
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	2. สังเกตและ เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว	♦ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว
	3. มีส่วนร่วมในการจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมที่บ้านและชั้นเรียน	♦ การรู้เท่าทันสิ่งแวดล้อมและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม
ป.2	1. อธิบายความสำคัญและคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม	♦ คุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ในการประกอบอาชีพ ♦ คุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น สิ่งปลูกสร้างเพื่อการดำรงชีพ
	2. แยกแยะและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดไปและที่ใช้แล้วหมดไปได้อย่างคุ้มค่า	♦ ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติ ♦ ประเภททรัพยากรธรรมชาติ - ใช้แล้วหมดไป เช่น แร่ - ใช้แล้วไม่หมด เช่น บรรยากาศ น้ำ - ใช้แล้วมีการเกิดขึ้นมาทดแทนหรือรักษาไว้ได้ เช่น ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า - วิธีใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
	3. อธิบายความสัมพันธ์ของฤดูกาลกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์	♦ ความสัมพันธ์ของฤดูกาลกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์
	4. มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน	♦ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ♦ การรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม
ป.3	1. เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน	♦ สภาพแวดล้อมในชุมชนในอดีตและปัจจุบัน
	2. อธิบายการพึ่งพาสีงแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในการสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์และการประกอบอาชีพ	♦ การพึ่งพาสีงแวดล้อม ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่น การคมนาคม บ้านเรือน และการประกอบอาชีพในชุมชน ♦ การประกอบอาชีพที่เป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	3. อธิบายเกี่ยวกับมลพิษและการก่อให้เกิดมลพิษโดยมนุษย์	♦ มลพิษที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์
	4. อธิบายความแตกต่างของเมืองและชนบท	♦ ลักษณะของเมืองและชนบท
	5. ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในชุมชน	♦ การเพิ่มและสูญเสียสิ่งแวดล้อมทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลง
ป.4	1. อธิบายสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด	♦ สภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด เช่น ลักษณะบ้าน อาหาร
	2. อธิบายการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในจังหวัดและผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงนั้น	♦ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในจังหวัดและผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง เช่น การตั้งถิ่นฐาน การย้ายถิ่น
	3. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัด	♦ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัด
ป.5	1. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาค	♦ สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาค
	2. อธิบายอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดวิถีชีวิตและการสร้างสรรค์วัฒนธรรมในภูมิภาค	♦ อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดวิถีชีวิตและการสร้างสรรค์วัฒนธรรมในภูมิภาค
	3. นำเสนอตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นผลจากการรักษาและการทำลายสภาพแวดล้อม และเสนอแนวคิดในการรักษาสภาพแวดล้อมในภูมิภาค	♦ ผลจากการรักษาและการทำลายสภาพแวดล้อม ♦ แนวทางการอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมในภูมิภาค
ป.6	1. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมในประเทศ	♦ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมในประเทศ ♦ ความสัมพันธ์และผลกระทบ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	2. อธิบายการแปลงสภาพธรรมชาติในประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน และผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ผลที่เกิดจากการปรับเปลี่ยน หรือตัดแปลงสภาพธรรมชาติในประเทศไทยจากอดีต ถึงปัจจุบัน และผลที่เกิดขึ้น (ประชากร เศรษฐกิจ สังคม อาชีพ และวัฒนธรรม)
	3. จัดทำแผนการใช้ทรัพยากรในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ แนวทางการใช้ทรัพยากรของคนในชุมชนให้ใช้ได้ยาวนานขึ้น โดยมีจิตสำนึกรู้คุณค่าของทรัพยากร ◆ แผนอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชน หรือแผนอนุรักษ์

ส11101 สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

เวลา 80 ชั่วโมง

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ พุทธประวัติ หลักธรรม คัมภีร์ ทางศาสนาที่ตนนับถือ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประวัติของสาวก ชาดก เรื่องเล่า พุทธศาสนิกชน ปฏิบัติหลักธรรมในพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต ฝึกสวดมนต์และแผ่เมตตา เคารพในพระรัตนตรัย มีความกตัญญูทวดต่อพ่อแม่ รู้ความหมายและประโยชน์ของการมีสติ ฝึกให้มีสติในการดำเนินชีวิต การบำเพ็ญประโยชน์ต่อศาสนสถาน การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การบริหารจัดการและเจริญปัญญาที่เหมาะสมกับวัย การนำหลักธรรมทางศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวัน การเป็นพลเมืองดีในฐานะสมาชิกที่ดีของครอบครัว ห้องเรียน และโรงเรียน ตามบทบาทหน้าที่ของตน เข้าใจในสถานะภาพบทบาทของตนและผู้อื่น ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา กฎระเบียบ ของครอบครัวและโรงเรียน มีเหตุผลและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมีส่วนร่วม มีระเบียบ มีวินัย มีน้ำใจ ปฏิบัติตนเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจแบบพอเพียงบทบาทหน้าที่ของตนเอง ในฐานะผู้ผลิต และผู้บริโภค รายรับรายจ่ายของตนเอง อาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัว การขาย การแลกเปลี่ยน คุณสมบัติของการออม และความสำคัญของการเสียภาษีอากร ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่องค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ในเรื่องตำแหน่ง ระยะ ทิศทาง ที่ตั้งของสิ่งต่างๆรอบตัว วิธีการวัดระยะด้วยเครื่องมืออย่างง่ายจัดทำแผนผังอภิปรายความเกี่ยวข้อง สัมพันธระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน ความสำคัญของเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ใกล้ตัว การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและปฏิบัติการได้อย่างเหมาะสมการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในรอบวัน ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ รู้เท่าทันสภาพสิ่งแวดล้อมและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม

โดยใช้ทักษะการศึกษา การวิเคราะห์ การลำดับเหตุการณ์ การปฏิบัติจริง การบอก อธิบาย และระบุความหมาย ความสำคัญ คุณค่า การสรุปผลการนับ แยกแยะประเภท การแสดงยกตัวอย่างการกระทำ การเข้ามีส่วนร่วมกิจกรรม

เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ เห็นคุณค่าชื่นชมและรักชาติ ศาสน์กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน มีจิตสาธารณะ และรักความเป็นไทย

ตัวชี้วัด ส 1.1 ป1/1 ป1/2 ป1/3 ป1/4

ส 1.2 ป1/1 ป1/2 ป1/3

ส 2.1 ป1/1 ป1/2

ส 2.2 ป1/1 ป1/2 ป1/3

ส 3.1 ป1/1 ป1/2 ป1/3

ส 3.2 ป1/1

ส 5.1 ป1/1 ป1/2 ป1/3 ป1/4 ป1/5

ส 5.2 ป1/1 ป1/2 ป1/3

รวม 24 ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 1

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

เวลา 80 ชั่วโมง

คะแนนเต็ม 100 คะแนน

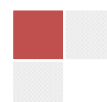
ลำดับ ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐาน การเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน/ สัดส่วน		
					%	รวม%	
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม				24	18	60	
1	พุทธประวัติ พุทธสาวกและ ชาดก	บอกพุทธประวัติ หรือประวัติของศาสดา ที่ตนนับถือโดยสังเขป	ส1.1 ป1/1	4	3		
		ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดกเรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	ส1.1 ป1/2	4	3		
2	พระรัตนตรัย และ การปฏิบัติตาม โอวาท 3	บอกความหมาย ความสำคัญ และการ เคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรม โอวาท3 ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรม ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	ส1.1 ป1/3	4	3		
		เห็นคุณค่าของการสวดมนต์ แผ่เมตตา การมีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระ พุทธ-ศาสนา หรือการพัฒนาจิตตาม แนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่ กำหนด	ส1.1 ป1/4	4	3		
3	การบำเพ็ญประโยชน์ ต่อวัด หรือศาสน สถานและการแสดง ตนเป็นพุทธมามกะ และทำกิจกรรมใน วันสำคัญทางศาสนา	บำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด หรือศาสนสถาน ของศาสนาที่ตนนับถือ	ส1.2 ป1/1	3	2		
		แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตน เป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตน นับถือ	ส1.2 ป1/2	2	2		
		ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวัน สำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ ถูกต้อง	ส1.2 ป1/3	3	2		
สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม				12	12		
4	ฉัน ครอบครัว ของฉัน	บอกประโยชน์และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดี ของครอบครัวและ โรงเรียน	ส2.1 ป1/1	3	3		
		ยกตัวอย่างความสามารถและความดีของ ตนเองผู้อื่นและบอกผลจากการกระทำนั้น	ส2.1 ป1/2	2	3		

ลำดับ ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐาน การเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน/ สัดส่วน	
					%	รวม%
5	บทบาทหน้าที่ ต่อ ตนเอง ครอบครัว โรงเรียนและความ ร่วมมือ ร่วมใจ	บอกโครงสร้าง บทบาทและหน้าที่ของ สมาชิกในครอบครัวและโรงเรียน	ส2.2 ป1/1	2	2	
		ระบุบทบาท สิทธิ หน้าที่ของตนเองใน ครอบครัวและโรงเรียน	ส2.2 ป1/2	2	2	
		มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรม ในครอบครัวและโรงเรียนตามกระบวนการ ประชาธิปไตย	ส2.2 ป1/3	3	2	
สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์				12	10	
6	การใช้จ่ายและ การออม	ระบุสินค้าและบริการที่ใช้ประโยชน์ใน ชีวิตประจำวัน	ส3.1 ป1/1	3	2	
		ยกตัวอย่างการใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวัน ที่ไม่เกินตัวและเห็นประโยชน์ของการออม	ส3.1 ป1/2	3	3	
		ยกตัวอย่างการใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่าง ประหยัด	ส3.1 ป1/3	3	3	
7	งานดีมีสุข	อธิบายเหตุผลความจำเป็นที่คนต้องทำงานอย่าง สุจริต	ส3.2 ป1/1	3	2	
สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์				20	20	
8	สิ่งแวดล้อม รอบตัวเรา	แยกแยะสิ่งต่างๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นเองตาม ธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น	ส5.1 ป1/1	2	2	
		ใช้แผนผังง่าย ๆ ในการแสดงตำแหน่ง ของสิ่งต่างๆในห้องเรียน	ส5.1 ป1/4	3	3	
		บอกสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดตามธรรมชาติที่ ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์	ส5.2 ป1/1	3	3	
		สังเกตและ เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลง ของสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว	ส5.2 ป1/2	3	3	
		มีส่วนร่วมในการจัดระเบียบสิ่งแวดล้อม ที่บ้านและชั้นเรียน	ส5.2 ป1/3	2	2	
		สังเกตและบอกการเปลี่ยนแปลงของ สภาพอากาศในรอบวัน	ส5.1 ป1/5	2	2	

ลำดับ ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐาน การเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน/ สัดส่วน	
					%	รวม%
9	แผนผังและทิส	ระบุความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิสของสิ่งต่างๆ รอบตัว	ส5.1 ป1/2	3	3	
		ระบุทิสหลักและที่ตั้งของสิ่งต่างๆ	ส5.1 ป1/3	2	2	
รายงานผลงานรวบยอด		คะแนนสอบ (test)	ทุก	4	20	40
		ภาระงาน (Task)	มาตรฐาน	2	20	
		รวม				80

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดำเนินการวัดผลและประเมินผล โดยใช้เกณฑ์ 60:40

ส12101 สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

เวลา 80 ชั่วโมง

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ พุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงการออกผนวชหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด แบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาคกรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด ความหมายความสำคัญและการเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด การทำความดีของตนเองบุคคลในครอบครัวและในโรงเรียนตามหลักศาสนา คุณค่าของการสวดมนต์แผ่เมตตา การมีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด ชื่อศาสนา ศาสดาและความสำคัญของคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่นๆ การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง การปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนตามมารยาทไทยและประเพณีของท้องถิ่น พฤติกรรมในการยอมรับความคิดเห็น ความเชื่อในบุคคลสำคัญที่เป็นแบบอย่างที่ดีในท้องถิ่นและการปฏิบัติของบุคคลอื่นที่แตกต่างกัน โดยปราศจากอคติ เคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น ความสัมพันธ์ของตนเองและสมาชิกในครอบครัวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ผู้มีบทบาท อำนาจในการตัดสินใจในโรงเรียนและชุมชน ทรัพยากรที่นำมาผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ที่มาของรายได้และรายจ่ายของตนเองและครอบครัว การบันทึกรายรับรายจ่ายของตนเอง การสรุปผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้และการออม การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยวิธีต่างๆ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย สิ่งต่างๆ ที่เป็นธรรมชาติกับที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่างโรงเรียนกับบ้าน ตำแหน่งอย่างง่ายและลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในโลก โขนที่ เสน่ห์ และภาพถ่ายของครอบครัวและโรงเรียน ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ความสำคัญและคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม การแยกแยะและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดไปและที่ใช้แล้วหมดไปได้อย่างคุ้มค่า สภาพปัญหาทางกายภาพและสังคมในชุมชน ความสัมพันธ์ของฤดูกาลกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูปรับปรุง แก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน

โดยใช้การสืบค้น การบันทึกผล การลำดับเหตุการณ์โดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติจริง การบอก อธิบาย และระบุ ความหมาย ความสำคัญ คุณค่า การสรุปผล การนับ แยกแยะประเภท การแสดง ยกตัวอย่างการกระทำ และการเข้ามีส่วนร่วมกิจกรรม

เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ เห็นคุณค่าชื่นชมและรักชาติ ศาสน์กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน มีจิตสาธารณะ และรักความเป็นไทย

ตัวชี้วัด

ส 1.1 ป. 2/1 ป. 2/2 ป. 2/3 ป. 2/4 ป. 2/5 ป. 2/6 ป. 2/7

ส 1.2 ป. 2/1 ป. 2/2

ส 2.1 ป. 2/1 ป. 2/2 ป. 2/3 ป. 2/4

ส 2.2 ป. 2/1 ป. 2/2

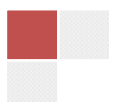
ส 3.1 ป. 2/1 ป. 2/2 ป. 2/3 ป. 2/4

ส 3.2 ป. 2/1 ป. 2/2

ส 5.1 ป. 2/1 ป. 2/2 ป. 2/3

ส 5.2 ป. 2/1 ป. 2/2 ป. 2/3 ป. 2/4

รวม 28 ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 2
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2   **เวลา 80 ชั่วโมง**   **คะแนนเต็ม 100 คะแนน**

ลำดับ ที่	หน่วย การเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐาน การเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน /สัดส่วน	
					%	รวม %
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม				29	23	
1	ความสำคัญ ของศาสนา และพระพุทธ ประวัติ	บอกความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือ ศาสนาที่ตนนับถือ	ส 1.1 ป.2/1	2	2	
		สรุปพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงการออก ผนวชหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่ กำหนด	ส 1.1 ป.2/2	3	2	
2	พุทธสาวก ชาดกและ ศาสนิกชน	ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	ส 1.1 ป.2/3	5	3	
3	หลักธรรม ของพระพุทธ ศาสนาและ การปฏิบัติตน เป็น ศาสนิกชนที่ดี	บอกความหมาย ความสำคัญ และการเคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท๗ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	ส 1.1 ป.2/4	5	4	
		ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลใน ครอบครัวและในโรงเรียน ตามหลักศาสนา	ส 1.1 ป.2/5	1	2	
		เห็นคุณค่าของการสวดมนต์ แผ่เมตตา การ มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธ- ศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของ ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	ส 1.1 ป.2/6	5	3	
		บอกชื่อศาสนา ศาสดา และความสำคัญของ คัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่นๆ	ส 1.1 ป.2/7	4	3	
4	การปฏิบัติตน อย่างเหมาะสม ตามหลัก ศาสนา	ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของ ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	ส 1.2 ป.2/1	2	2	
		ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และ วันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	ส 1.2 ป.2/2	2	2	

ลำดับ ที่	หน่วย การเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐาน การเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน /สัดส่วน	
					%	รวม %
สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม				12	11	60
5	สิทธิ เสรีภาพ และการ ดำเนินชีวิต แบบไทย	ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ และหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	ส 2.1 ป.2/1	2	2	
		ปฏิบัติตนตามมารยาทไทยและประเพณีของ ท้องถิ่น	ส 2.1 ป.2/2	3	2	
		แสดงพฤติกรรมในการยอมรับความคิด ความเชื่อในบุคคลสำคัญที่เป็นแบบอย่างที่ดี ในท้องถิ่นและการปฏิบัติของบุคคลอื่นที่ แตกต่างกันโดยปราศจากอคติ	ส 2.1 ป.2/3	2	2	
		เคารพในสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น	ส 2.1 ป.2/4	2	2	
6	บทบาทหน้าที่ ต่อครอบครัว และโรงเรียน	อธิบายความสัมพันธ์ของตนเอง และสมาชิก ในครอบครัวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของ ชุมชน	ส 2.2 ป.2/1	2	2	
		ระบุผู้มีบทบาท อำนาจในการตัดสินใจใน โรงเรียน และชุมชน	ส 2.2 ป.2/2	1	1	
สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์				15	12	
7	เศรษฐกิจ พอเพียง	ระบุทรัพยากรที่นำมาผลิตสินค้าและบริการ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	ส 3.1 ป.2/1	2	2	
		บอกที่มาของรายได้และรายจ่ายของตนเอง และครอบครัว	ส 3.1 ป.2/2	3	2	
		บันทึกรายรับรายจ่ายของตนเอง	ส 3.1 ป.2/3	2	2	
		สรุปผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับ รายได้และการออม	ส 3.1 ป.2/4	2	2	
8	การซื้อขาย และบริการ	อธิบายการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ โดย วิธีต่างๆ	ส 3.2 ป.2/1	3	2	
		บอกความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย	ส 3.2 ป.2/2	3	2	

ลำดับ ที่	หน่วย การเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐาน การเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน /สัดส่วน	
					%	รวม %
สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์				17	14	
9	แผนที่ แผนที่ ภาพถ่าย และ ธรรมชาติ รอบตัว	ระบุสิ่งต่างๆ ที่เป็นธรรมชาติกับที่มนุษย์ สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่างโรงเรียนกับบ้าน	ส 5.1 ป.2/1	2	2	
		ระบุตำแหน่งอย่างง่ายและลักษณะทาง กายภาพของสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในลูกโลก แผนที่ แผนที่และภาพถ่ายของครอบครัว และโรงเรียน	ส 5.1 ป.2/2	4	2	
10	ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์และ ฤดูกาลกับการ ดำเนินชีวิต	อธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์	ส 5.1 ป.2/3	3	2	
		อธิบายความสัมพันธ์ของฤดูกาลกับการ ดำเนินชีวิตของมนุษย์	ส 5.2 ป.2/3	2	2	
11	สิ่งแวดล้อม ใกล้ตัวและ การใช้ ทรัพยากร อย่างคุ้มค่า	อธิบายความสำคัญและคุณค่าของ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม	ส 5.2 ป.2/1	2	2	
		แยกแยะและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้ว ไม่หมดไปและที่ใช้แล้วหมดไปได้อย่าง คุ้มค่า สภาพปัญหาทางกายภาพและสังคม ในชุมชน	ส 5.2 ป.2/2	2	2	
		มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูปรับปรุง แก้ปัญหา และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและ ชุมชน	ส 5.2 ป.2/4	2	2	
รายงานผลงานรวมยอด		คะแนนสอบ (Test)	ทุก	2	20	40
		ภาระงาน (Task)	มาตรฐาน	5	20	
		รวม				80

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดำเนินการวัดผลโดยใช้เกณฑ์ 60:40

ส13101 สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

เวลา 80 ชั่วโมง

ความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย พุทธประวัติตั้งแต่การบำเพ็ญเพียรจนถึงปรินิพพาน หรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือ แบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง ความหมาย ความสำคัญของพระไตรปิฎก แสดงความเคารพพระรัตนตรัย และปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท 3 การสวดมนต์ แผ่เมตตา ความสำคัญของ ศาสนสถาน และศาสนบุคคล บทบาทหน้าที่ของสมาชิกของชุมชนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย ความแตกต่างของกระบวนการการตัดสินใจในชั้นเรียน/โรงเรียนและชุมชนโดยวิธีการออกเสียงโดยตรงและการเลือกตัวแทนออกเสียง การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน/โรงเรียนและชุมชนที่เป็นผลจากการตัดสินใจของบุคคลและกลุ่ม ความต้องการและความจำเป็นในการใช้สินค้าและบริการในการดำรง ชีวิต การใช้จ่ายของตนเอง ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมีผลต่อการผลิตและบริโภคสินค้าและบริการ สินค้าและบริการที่รัฐจัดหาและให้บริการแก่ประชาชน ความสำคัญของภาษีและบทบาทของประชาชนในการเสียภาษี การแข่งขันทางการค้า การใช้แผนที่ แผนผัง และภาพถ่ายในการหาข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชน การ เขียนแผนผังง่ายๆ เพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณ โรงเรียนและชุมชน ความสัมพันธ์ของลักษณะกายภาพกับลักษณะทางสังคมของชุมชน การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในชุมชน จากอดีตถึงปัจจุบัน การพึ่งพาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในการสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และการประกอบอาชีพ มลพิษและการก่อให้เกิดมลพิษโดยมนุษย์ ความแตกต่างของเมืองและชนบท การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในชุมชน

โดยใช้การสืบค้น การบันทึกผล การลำดับเหตุการณ์โดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติจริง การบอกอธิบาย และระบุ ความหมาย ความสำคัญ คุณค่า การสรุปผล การนับ แยกแยะ ประเภท การแสดง ยกตัวอย่างการกระทำ การมีส่วนร่วมกิจกรรม

เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ เห็นคุณค่า ชื่นชมและรักชาติ ศาสน์กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน มีจิตสาธารณะ และรักความเป็นไทย

ตัวชี้วัด

ส 1.1 ป3/1 ป3/2 ป3/3 ป3/4 ป3/5 ป3/6 ป3/7

ส 1.2 ป3/1 ป3/2 ป3/3

ส 2.1 ป3/1 ป3/2 ป3/3 ป3/4

ส 2.2 ป3/1 ป3/2 ป3/3

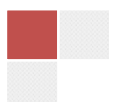
ส 3.1 ป3/1 ป3/2 ป3/3

ส 3.2 ป3/1 ป3/2 ป3/3

ส 5.1 ป3/1 ป3/2 ป3/3

ส 5.2 ป3/1 ป3/2 ป3/3 ป3/4 ป3/5

รวม 31 ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

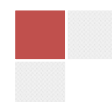
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

เวลา 80 ชั่วโมง

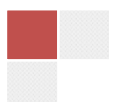
คะแนนเต็ม 100 คะแนน

ลำดับ ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐาน การเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน/ สัดส่วน	
					%	รวม%
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม				20	18	60
1	ความสำคัญของ ศาสนา ประวัติของ ศาสนาที่ตนนับถือ	อธิบายความสำคัญของพระพุทธ ศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่ เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย	ส1.1 ป.3/1	2	2	
		สรุปพุทธประวัติตั้งแต่การบำเพ็ญ เพียรจนถึงปรินิพพาน หรือประวัติ ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	ส 1.1 ป.3/2	2	2	
2	ประวัติพุทธสาวก / ชาดก/เรื่องเล่า และศาสนิกชน ตัวอย่าง	ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนิน ชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชน ตัวอย่าง ตามที่กำหนด	ส 1.1 ป.3/3	2	2	
3	หลักธรรมของพุทธ ศาสนา และการ ปฏิบัติตนเป็น ศาสนิกชนที่ดี	บอกความหมาย ความสำคัญของ พระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนา ที่ตนนับถือ	ส 1.1 ป.3/4	2	2	
		แสดงความเคารพพระรัตนตรัย และ ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท 3 ใน พระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	ส 1.1 ป.3/5	2	2	
		เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิใน พระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิต ตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	ส 1.1 ป.3/6	2	2	
		บอกชื่อความสำคัญและปฏิบัติตนได้อย่าง เหมาะสมต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถานและศา สนบุคคลของศาสนาอื่นๆ	ส 1.1 ป. 3/7	2	2	

ลำดับ ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐาน การเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน/ สัดส่วน	
					%	รวม%
4	การปฏิบัติตนอย่าง เหมาะสมตามหลัก ศาสนา	ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวก ศาสนสถาน ศาสนวัตถุของศาสนาที่ ตนนับถือ ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	ส 1.2 ป. 3/1	2	2	
		เห็นคุณค่า และปฏิบัติตนในศาสน พิธีพิธีกรรม และวันสำคัญทาง ศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	ส 1.2 ป.3/2	2	2	
		แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือ แสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนา ที่ตนนับถือ	ส 1.2 ป.3/3	2	2	
สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม				21	18	
5	สิทธิและเสรีภาพ และการดำรงชีวิต ตามประเพณีและ ขนบธรรมเนียมไทย	สรุปประโยชน์และปฏิบัติตนตาม ประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัว และท้องถิ่น	ส 2.1 ป.3/1	3	3	
		บอกพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตของ ตนเอง และผู้อื่นที่อยู่ในกระแส วัฒนธรรมที่หลากหลาย	ส 2.1 ป.3/2	3	3	
6	วันสำคัญและบุคคล สำคัญ	อธิบายความสำคัญของวันหยุด ราชการที่สำคัญ	ส 2.1 ป.3/3	3	3	
		ยกตัวอย่างบุคคลซึ่งมีผลงานที่เป็น ประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่นของตน	ส 2.1 ป.3/4	3	3	
7	บทบาทหน้าที่ของ ฉันต่อครอบครัว โรงเรียนและชุมชน การบริหารงานและ ประชาธิปไตยใน ตำบล	ระบุมบทบาทหน้าที่ของสมาชิกของ ชุมชนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย	ส 2.2 ป. 3/1	3	2	
		วิเคราะห์ความแตกต่างของ กระบวนการการตัดสินใจในชั้น เรียน/โรงเรียนและชุมชน โดยวิธีการ ออกเสียงโดยตรงและการเลือก ตัวแทนออกเสียง	ส 2.2 ป. 3/2	3	2	

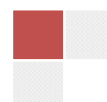

ลำดับ ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐาน การเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน/ สัดส่วน	
					%	รวม%
		ยกตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน/ โรงเรียนและชุมชนที่เป็นผลจากการ ตัดสินใจของบุคคลและกลุ่ม	ส 2.2 ป. 3/3	3	2	
สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์				17	12	
8	รายได้/รายจ่าย การ ประหยัดทรัพยากรที่ ใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนเอง	จำแนกความต้องการและความจำเป็น ในการใช้สินค้าและบริการในการ ดำรง ชีวิต	ส 3.1 ป.3/1	3	2	
		วิเคราะห์การใช้จ่ายของตนเอง	ส 3.1 ป. 3/2	3	2	
		อธิบายได้ว่าทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมี ผลต่อการผลิตและบริการโภคสินค้าและ บริการ	ส 3.1 ป. 3/3	3	2	
9	การซื้อขาย/การเสี ยภาษี / การแข่งขัน ทางการค้า	บอกสินค้าและบริการที่รัฐจัดหาและ ให้บริการแก่ประชาชน	ส 3.2 ป. 3/1	3	2	
		2. บอกความสำคัญของภาษีและ บทบาทของประชาชนในการเสียภาษี	ส 3.2 ป. 3/2	3	2	
		3. อธิบายเหตุผลการแข่งขันทาง การค้า ที่มีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง	ส 3.2 ป. 3/3	2	2	
สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์				18	12	
10	การอ่าน/การเขียน แผนที่ แผนที่	ใช้แผนที่ แผนที่ และภาพถ่ายใน การหาข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ส 5.1 ป.3/1	4	2	
		เขียนแผนที่ง่ายๆ เพื่อแสดงตำแหน่ง ที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณ โรงเรียนและชุมชน	ส 5.1 ป.3/2	2	2	
		บอกความสัมพันธ์ของลักษณะ กายภาพกับลักษณะทางสังคมของ ชุมชน	ส 5.1 ป. 3/3	2	2	

ลำดับ ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐาน การเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน/ สัดส่วน	
					%	รวม%
11	สิ่งแวดล้อมใกล้ตัว และการใช้ทรัพยากร อย่างคุ้มค่า	เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสภาพ แวดล้อมในชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน	ส 5.2 ป.3/1	2	2	
		อธิบายการพึ่งพาสิ่งแวดล้อม และ ทรัพยากรธรรมชาติในการสนอง ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และการประกอบอาชีพ	ส 5.2 ป.3/2	2	1	
12	มลพิษและการก่อ ให้เกิดมลพิษและ ตระหนักถึงการ เปลี่ยนแปลงของ สิ่งแวดล้อม	อธิบายเกี่ยวกับมลพิษและการก่อ ให้ เกิดมลพิษโดยมนุษย์	ส 5.2 ป.3/3	2	1	
		อธิบายความแตกต่างของเมืองและชนบท	ส 5.2 ป.3/4	2	1	
		ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของ สิ่งแวดล้อมในชุมชน	ส 5.2 ป.3/5	2	1	
รายงานผลงานรวบยอด		คะแนนสอบ (Test)	ทุก	2	20	40
		ภาระงาน (Task)	มาตรฐาน	5	20	
		รวม			80	100

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดำเนินการวัดผลโดยใช้เกณฑ์ 60:40

ส 14101 สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

เวลา 80 ชั่วโมง

ศึกษาวิเคราะห์ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ พุทธประวัติ ประวัตินสาวก ชาดก เรื่องเล่าของศาสนิกชนตัวอย่าง การแสดงความเคารพพระรัตนตรัย ไตรสิกขา โอวาท3 และพุทธศาสนสุภาษิต การทำความดี หลักธรรม ความสำคัญของศาสนสถาน ความเป็นศาสนิกชนที่ดี การปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมประชาธิปไตย บุคคลสำคัญที่เป็นแบบอย่างที่ดีในท้องถิ่น สิทธิพื้นฐานของเด็ก วัฒนธรรมในภาคต่าง ๆ ของไทย และของท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจและวิถีการดำรงชีวิตร่วมกันของคนในท้องถิ่น อำนาจอธิปไตย ความสำคัญของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย บทบาทหน้าที่ของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ปัจจัยการเลือกซื้อและบริการ สิทธิพื้นฐานของผู้บริโภค หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ หน้าที่เบื้องต้นของเงิน การใช้แผนที่ ภาพถ่าย ลักษณะทางกายภาพของจังหวัด แหล่งทรัพยากรในจังหวัด การใช้แผนที่อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในจังหวัด สภาพแวดล้อมทางกายภาพและปัญหาของชุมชน การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในจังหวัดและผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัด

โดยใช้การอธิบาย สรุป ปฏิบัติ อภิปราย กระบวนการกลุ่ม คิดวิเคราะห์ แยกแยะ กรณีศึกษา

เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด จงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

ตัวชี้วัด

ส 1.1 ป 4/1 ป 4/2 ป 4/3 ป 4/4 ป 4/5 ป 4/6 ป 4/7 ป 4/8

ส 1.2 ป 4/1 ป 4/2 ป 4/3

ส 2.1 ป 4/1 ป 4/2 ป 4/3 ป 4/4 ป 4/5

ส 2.2 ป 4/1 ป 4/2 ป 4/3

ส 3.1 ป 4/1 ป 4/2 ป 4/3

ส 3.2 ป 4/1 ป 4/2

ส 5.1 ป 4/1 ป 4/2 ป 4/3

ส 5.2 ป 4/1 ป 4/2 ป 4/3

รวม 30 ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เวลา

80 ชั่วโมง

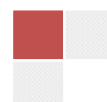
คะแนนเต็ม 100 คะแนน

ลำดับ ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐาน การเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน/ สัดส่วน	
					%	รวม%
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม				26	20	
1	ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา/ พุทธประวัติตั้งแต่ บรรลุนิพพานจนถึง ประกาศธรรม ประวัติสาวก ชาดก/ เรื่องเล่าและ ศาสนิกชนตัวอย่าง	อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจ ของศาสนิกชน	ส 1.1 ป 4/1	2	3	
		สรุปพุทธประวัติตั้งแต่บรรลุนิพพาน จนถึงประกาศธรรม หรือประวัติ ศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	ส 1.1 ป 4/2	2	2	
		เห็นคุณค่า และปฏิบัติตนตามแบบอย่าง การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติ สาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชน ตัวอย่าง ตามที่กำหนด	ส 1.1 ป 4/3	2	2	
2	การแสดงความเคารพ พระรัตนตรัยและ การปฏิบัติตาม หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา เพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็น คนดีเพื่อเป็นบุคคล ตัวอย่างในสังคม	แสดงความเคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรม โอวาท 3 ในพระพุทธศาสนา หรือ หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่ กำหนด	ส 1.1 ป 4/4	2	3	
		ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลใน ครอบครัว โรงเรียนและชุมชนตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	ส 1.1 ป 4/5	4	2	
3	การพัฒนาจิตด้วย หลักธรรมเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์	เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตาที่มีสติที่เป็น พื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือ การพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ ตนนับถือตามที่กำหนด	ส 1.1 ป 4/6	2	3	
		ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับ ถือเพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นชาติได้อย่าง สมานฉันท์	ส 1.1 ป 4/7	4	2	

ลำดับ ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐาน การเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน/ สัดส่วน	
					%	รวม%
4	ศาสนาต่างๆใน ประเทศไทย การบำรุงรักษา ศาสนสถานและ มารยาทของ ศาสนิกชน	อภิปรายความสำคัญ และมีส่วนร่วม ในการบำรุงรักษาศาสนสถานของ ศาสนาที่ตนนับถือ	ส 1.2 ป 4/1	2	2	
		มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ ดี ตามที่กำหนด	ส 1.2 ป 4/2	2	1	
		ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและ วันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนด ได้ถูกต้อง	ส 1.1 ป 4/3	2	1	
		อธิบายประวัติศาสดาของศาสนา อื่นๆ โดยสังเขป	ส 1.1 ป 4/8	2	1	
สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม				20	16	
5	การเป็นพลเมืองดีตาม วิถีประชาธิปไตย การเป็นผู้นำและผู้ ตามที่ดีสิทธิ พื้นฐานของเด็ก	ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถี ประชาธิปไตย ในฐานะสมาชิกที่ดี ของชุมชน ประวัติดและผลงานของ บุคคลสำคัญในท้องถิ่น	ส 2.1 ป4/1	3	3	
		ปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำและผู้ตาม ที่ดี	ส 2.1 ป 4/2	3	2	
		วิเคราะห์สิทธิพื้นฐานที่เด็กทุกคน พึงได้รับตามกฎหมาย	ส 2.1 ป 4/3	2	2	
6	วัฒนธรรมในภาค ต่างๆการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข	อธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรม ของกลุ่มคนในท้องถิ่น	ส 2.1 ป 4/4	2	2	
		เสนอวิธีการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สุขในชีวิตประจำวัน	ส 2.1 ป 4/5	2	1	
7	อำนาจอธิปไตย บทบาทหน้าที่ของ พลเมืองและ ความสำคัญของ สถาบัน พระมหากษัตริย์ ตาม ระบอบประชาธิปไตย	อธิบายอำนาจอธิปไตยและความ สำคัญของระบอบประชาธิปไตย	ส 2.2 ป 4/1	3	2	
		อธิบายบทบาทหน้าที่ของพลเมืองใน กระบวนการเลือกตั้ง	ส 2.2 ป 4/2	3	2	
		อธิบายความสำคัญของสถาบันพระ มหากษัตริย์ตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	ส 2.2 ป 4/3	2	2	

ลำดับ ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐาน การเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน/ สัดส่วน	
					%	รวม%
สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์				15	12	
8	ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการสิทธิพื้นฐานของผู้บริโภค เศรษฐกิจพอเพียง	ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ	ส 3.1 ป 4/1	3	2	
		บอกสิทธิพื้นฐานและรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภค	ส 3.1 ป 4/2	3	3	
		อธิบายหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง	ส 3.1 ป 4/3	3	3	
9	ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจหน้าที่เบื้องต้นของเงิน	อธิบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน	ส 3.2 ป 4/1	3	2	
		อธิบายหน้าที่เบื้องต้นของเงิน	ส 3.2 ป 4/2	3	2	
สาระที่ 4 ภูมิศาสตร์				15	12	
10	ความสำคัญทางกายภาพของจังหวัด โดยใช้แผนที่ภาพถ่ายความ สัมพันธ์ในการใช้แผนที่	ใช้แผนที่ ภาพถ่าย ระบุลักษณะสำคัญทางกายภาพของจังหวัดตนเอง	ส 5.1 ป 4/1	3	3	
		ใช้แผนที่ที่อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในจังหวัด	ส 5.1 ป 4/3	2	2	
11	สภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน แหล่งทรัพยากรในจังหวัด การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในจังหวัด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัด	ระบุแหล่งทรัพยากรและสิ่งต่าง ๆ ในจังหวัดของตนเองด้วยแผนที่	ส 5.1 ป 4/2	3	2	
		อธิบายสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด	ส 5.2 ป 4/1	2	1	
		อธิบายการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในจังหวัดและผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงนั้น	ส 5.2 ป 4/2	2	2	
		มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัด	ส 5.2 ป 4/3	3	2	
รายงานผลงานรวมยอด		ทดสอบ(test)	ทุก	2	20	40
		ภาระงาน (task)	มาตรฐาน	2	20	

ค 15101 วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

เวลา 80 ชั่วโมง

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาของศาสนาที่ตนนับถือ ประวัติความเป็นมาปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้น การปฏิบัติบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาและระลึกได้วิเคราะห์การทำความดีของตนเองบุคคลในครอบครัวและโรงเรียนเหตุผลของการทำความดีรู้และเห็นประโยชน์ของการฝึกสติ อนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นรู้จักบุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารตามกระบวนการประชาธิปไตย รับผิดชอบต่อหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลหรือองค์กรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมและการใช้บริการเคารพและปฏิบัติตามข้อตกลง กติกากฎระเบียบการอยู่ร่วมกันรู้และเข้าใจรายรับรายจ่ายของตนเองครอบครัวบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้ผลิตและผู้บริโภคอย่างฉลาดและมีคุณธรรม ความหมายทรัพยากรในทางเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นเข้าใจความหมายความสำคัญของคำต่าง ๆ ตามนัยของคำว่าอดีตปัจจุบันและอนาคต ความแตกต่างของเวลาเห็นคุณค่าที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของ ความหมายของข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวบรวมอย่างเป็นระบบอย่างง่าย ๆ รู้องค์ประกอบของบ้าน โรงเรียนและตำแหน่งที่ตั้ง หน้าที่ทางกายภาพมีความสามารถในการสังเกตสิ่งรอบตัว อ่านแผนผังอย่างง่ายได้ บอกความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตจากตัวอย่างความเสียหายที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติได้ บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว โรงเรียนได้ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม รู้จักอาชีพในท้องถิ่น วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมบอกจำนวน โครงสร้างอย่างง่าย จำแนกสิ่งรอบตัวตามประเภทของพลังงานที่ใช้ได้ เห็นความสำคัญของการใช้พลังงานอย่างถูกต้องเหมาะสม

โดยใช้ทักษะการศึกษา วิเคราะห์ การอธิบาย การปฏิบัติตน การแสดงความคิดเห็น การอภิปราย การมีส่วนร่วม การเปรียบเทียบ การยกตัวอย่าง

เพื่อสร้างความตระหนัก ปลุกจิตสำนึกให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการดำเนินชีวิต โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รักษาดี ศาสน์ กษัตริย์ รักความเป็นไทย ประพฤติตนเป็นพลเมืองดี รู้จักหน้าที่ มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต รู้จักรักถิ่นฐาน ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน อยู่อย่างพอเพียงและมีจิตสาธารณะ

ตัวชี้วัด ส.1.1 ป5/1 ,ป5/2 ,ป5/3,ป5/4,ป5/5, ป5/6, ป5/7

ส.1.2 ป5/1 ,ป5/2 ,ป5/3

ส.2.1 ป5/1,ป5/2 ,ป5/3,ป5/4

ส.2.2 ป5/1 ,ป5/2 ,ป5/3

ส.3.1 ป5/1 ,ป5/2 ,ป5/3

ส.3.2 ป5/1 ,ป5/2

ส.5.1 ป5/1 ,ป5/2,ป5/3

ส.5.2 ป5/1 ,ป5/2,ป5/3

รวม 28 ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เวลา 80 ชั่วโมง

คะแนนเต็ม 100 คะแนน

ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐานการเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน สัดส่วน	
					%	รวม%
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม				28	22	60
1	ความสำคัญของ พระพุทธศาสนาและ พุทธประวัติประวัติ พุทธสาวก และ ชาดก	วิเคราะห์ความสำคัญของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตน นับถือ ในฐานะที่เป็นมรดกทาง วัฒนธรรมและหลักในการ พัฒนาชาติไทย	ส1.1 ป5/1	2	2	
		สรุปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุง กบิลพัสดุ์ จนถึงพุทธกิจสำคัญ หรือ ประวัติศาสตร์ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	ส1.1 ป5/2	2	2	
		เห็นคุณค่า และประพฤติตนตาม แบบอย่างการดำเนินชีวิตและ ข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/ เรื่องเล่าและ ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด	ส1.1 ป5/3	3	2	
2	หน้าที่ชาวพุทธ มารยาทชาวพุทธ และชาวพุทธ ตัวอย่าง	อธิบายองค์ประกอบ และความ สำคัญของพระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	ส1.1 ป5/4	3	2	
3	หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา	แสดงความเคารพพระรัตนตรัย และปฏิบัติตามไตรสิกขาและ หลักธรรมโอวาท 3 ใน พระพุทธศาสนาหรือหลักธรรม ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่ กำหนด	ส1.1 ป5/5	6	4	

ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐานการเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน สัดส่วน	
					%	รวม%
4	การบริหารจิตและ เจริญปัญญา	เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่ เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของ สมาธิในพระพุทธศาสนา หรือ การพัฒนาจิตตามแนวทางของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	ส1.1 ป5/6	4	2	
5	ศาสนาในประเทศไทย และวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา และ ศาสนพิธี	ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของ ศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการ พัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม	ส1.1 ป5/7	2	2	
		จัดพิธีกรรมตามศาสนาที่ตนนับ ถืออย่างเรียบง่าย มีประโยชน์ และปฏิบัติตนถูกต้อง	ส 1.2 ป5/1	2	2	
		ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่ กำหนด และอภิปรายประโยชน์ที่ ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม	ส 1.2 ป5/2	2	2	
6	มรรยาทของความเป็น ศาสนิกชนที่ดี	มีมรรยาทของความเป็นศาสนิก ชนที่ดี ตามที่กำหนด	ส 1.2 ป5/3	2	2	
สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม				16	14	
7	สิทธิเสรีภาพ และ หน้าที่ในฐานะ พลเมืองดี	1. ยกตัวอย่างและปฏิบัติตนตาม สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะ พลเมืองดี	ส 2.1 ป5/1	2	2	
		2. เสนอวิธีการปกป้องคุ้มครอง ตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิด สิทธิเด็ก	ส 2.1 ป5/2	2	2	

ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐานการเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน สัดส่วน	
					%	รวม%
8	คุณค่าวัฒนธรรม ไทยที่มีผลต่อการ ดำเนินชีวิตและภูมิ ปัญญาท้องถิ่นของ ชุมชน	3. เห็นคุณค่าวัฒนธรรมไทยที่มี ผลต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น และสังคมไทย	ส 2.1 ป5/3	3	2	
		4. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ศึกษาและเผยแพร่ภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชุมชน	ส 2.1 ป5/4	2	2	
9	องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น	1. อธิบายโครงสร้าง อำนาจ หน้าที่และความสำคัญของการ ปกครองส่วนท้องถิ่น	ส 2.2 ป5/1	2	2	
		2. ระบุบทบาทหน้าที่ และวิธีการ เข้าดำรงตำแหน่งของผู้บริหาร ท้องถิ่น	ส 2.2 ป5/2	3	2	
		3. วิเคราะห์ประโยชน์ที่ชุมชน จะได้รับจากองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น อบจ. อบต. เทศบาล	ส 2.2 ป5/3	2	2	
สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์				10	10	
10	ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงกับการดำรง ชีพในสังคมไทย	อธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและ บริการ	ส 3.1 ป5/1	2	2	
		ประยุกต์ใช้แนวคิดของปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำ กิจกรรม ต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน	ส 3.1 ป5/2	2	2	
		อธิบายหลักการสำคัญและ ประโยชน์ของสหกรณ์	ส 3.1 ป5/3	2	2	
11	การเก็บออมเงินกับ ธนาคาร ผลดี ผลเสีย ของการกู้ยืม	อธิบายบทบาทหน้าที่เบื้องต้น ของธนาคาร	ส 3.2 ป5/1	2	2	
		จำแนกผลดีและผลเสียของการ กู้ยืม	ส 3.2 ป5/2	2	2	

ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐานการเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน สัดส่วน	
					%	รวม%
สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์				16	14	
12	ตำแหน่ง (พิกัด ภูมิศาสตร์ ละติจูด ลองจิจูด) ระยะ ทิศทางของภูมิภาค ของตนเอง/ ความสัมพันธ์ของ ลักษณะทางกายภาพ กับลักษณะทาง สังคมในภูมิภาคของ ตนเอง	รู้ตำแหน่ง (พิกัดภูมิศาสตร์ ละติจูด ลองจิจูด) ระยะ ทิศทาง ของภูมิภาคของตนเอง	ส 5.1 ป5/1	2	2	
		ระบุลักษณะภูมิลักษณะที่สำคัญ ในภูมิภาคของตนเองในแผนที่	ส 5.1 ป5/2	3	2	
		อธิบายความสัมพันธ์ของ ลักษณะทางกายภาพกับลักษณะทาง สังคมในภูมิภาคของตนเอง	ส 5.1 ป5/3	3	2	
13	สภาพแวดล้อมทาง กายภาพที่มีอิทธิพล ต่อลักษณะการตั้ง ถิ่นฐาน	วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทาง กายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะ การตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่น ของประชากรในภูมิภาค	ส 5.2 ป5/1	3	3	
14	ผลจากการรักษาและ การทำลาย สภาพแวดล้อม	อธิบายอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดวิถีชีวิต และการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใน ภูมิภาค	ส 5.2 ป5/2	3	3	
		นำเสนอตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็น ผลจากการรักษาและการทำลาย สภาพแวดล้อม และเสนอแนวคิด ในการรักษาสภาพแวดล้อม การ แก้ปัญหาและการพัฒนาที่ยั่งยืน	ส 5.2 ป5/3	2	2	
ผลงานรวบยอด		คะแนนสอบ (test)	ทุก	4	30	40
		ภาระงาน (task)	มาตรฐาน	6	10	
		รวม				80

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมดำเนินการวัดผลโดยใช้เกณฑ์ 60:40

ค 16101 วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

เวลา 80 ชั่วโมง

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ พุทธประวัติ ประวัติสาวก ศาสนิกชนตัวอย่าง ความสำคัญของพระรัตนตรัย ไตรสิกขา โอวาท3 พุทธศาสนสุภาษิต การสวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย และแผ่เมตตา ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิและปัญญา วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา หลักธรรมสำคัญและศาสนพิธีของศาสนาต่างๆ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆภายในวัด การปฏิบัติตนที่เหมาะสมภายในวัด การปฏิบัติตนตามแนวทางของพุทธศาสนิกชนที่ดี ศาสนพิธี พิธีกรรมและกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ความหมายและประเภทของวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาที่ มีผลต่อตนเองและสังคมไทย ประโยชน์และคุณค่าทางวัฒนธรรม ความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนในภาคต่างๆในสังคมไทย แนวทางการธำรงรักษาวัฒนธรรมไทย มารยาทไทยและมารยาทสังคม ประโยชน์จากการติดตามข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ หลักการเลือกรับและใช้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆรวมทั้งสื่อที่ไร้พรมแดน บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล กิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย บทบาทของผู้ผลิตที่มีคุณภาพ ทักษะคิดในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน แนวทางการใช้ทรัพยากรของคนในชุมชนให้ได้มากขึ้น โดยมีจิตสำนึกรู้คุณค่าของทรัพยากร ประโยชน์ของการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ คุณค่าและประโยชน์ของผู้บริโภคที่รู้เท่าทันที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคาร และรัฐบาลที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ การรวมกลุ่มเชิงเศรษฐกิจเพื่อประสานประโยชน์ในท้องถิ่น เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของประเทศ ภูมิลักษณะที่มีต่อภูมิสังคมของประเทศไทย ความสัมพันธ์และผลกระทบของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมในประเทศ ผลที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนหรือตัดแปลงสภาพธรรมชาติในประเทศจากอดีตถึงปัจจุบัน

โดยใช้ทักษะการศึกษาวิเคราะห์ การอธิบาย การปฏิบัติตน การแสดงความคิดเห็น การอภิปราย การมีส่วนร่วม การเปรียบเทียบ การยกตัวอย่าง

เพื่อให้เกิดความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รักความเป็นไทย ปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี มีมารยาทของศาสนิกชนที่ดี มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ ซื่อสัตย์สุจริต มุ่งมั่นในการทำงาน อยู่อย่างพอเพียง มีจิตสาธารณะ

ตัวชี้วัด

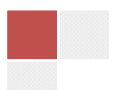
ส 1.1	ป.6/1	ป.6/2	ป.6/3	ป.6/4	ป.6/5	ป.6/6	ป.6/7	ป.6/8	ป.6/9
ส 1.2	ป.6/1	ป.6/2	ป.6/3	ป.6/4					
ส 2.1	ป.6/1	ป.6/2	ป.6/3	ป.6/4	ป.6/5				
ส 2.2	ป.6/1	ป.6/2	ป.6/3						
ส 3.1	ป.6/1	ป.6/2	ป.6/3						
ส 3.2	ป.6/1	ป.6/2							
ส 5.1	ป.6/1	ป.6/2							
ส 5.2	ป.6/1	ป.6/2	ป.6/3						

รวม 31 ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6   เวลา 80 ชั่วโมง   คะแนนเต็ม 100 คะแนน

ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐานการเรียนรู้/รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน	
					%	รวม%
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม				32	26	60
1	ความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ และประวัติพุทธสาวก และชาดก	วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือความสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือ	ส 1.1 ป.6/1	2	2	
		สรุปพุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขารจนถึงสังเวชนียสถาน หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	ส 1.1 ป.6/2	3	2	
		เห็นคุณค่าและประพัตติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	ส 1.1 ป.6/3	2	2	
2	หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา/ หน้าที่ชาวพุทธ / มารยาทชาวพุทธ และชาวพุทธ ตัวอย่าง	วิเคราะห์ความสำคัญและเคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	ส 1.1 ป.6/4	5	3	
		ชื่นชมการทำความดีของบุคคลในประเทศตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	ส 1.1 ป.6/5	2	2	
		ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ที่ตนนับถือ เพื่อ	ส 1.1 ป.6/7	3	2	

ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐานการเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน สัดส่วน	
					%	รวม%
		แก้ปัญหาอบายมุขและ สิ่งเสพติด				
3	การบริหารจิตและ เจริญปัญญา	เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่ เมตตา และบริหารจิตเจริญ ปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐาน ของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตาม แนวทางของศาสนา ที่ตน นับถือ ตามที่กำหนด	ส 1.1 ป.6/6	3	2	
4	ศาสนาในประเทศไทย	อธิบายหลักธรรมสำคัญของ ศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	ส 1.1 ป.6/8	2	2	
		อธิบายลักษณะสำคัญของ ศาสนพิธีพิธีกรรมของศาสนา อื่นๆ และปฏิบัติตนได้อย่าง เหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี	ส 1.1 ป.6/9	2	2	
5	การปฏิบัติตนใน ศาสนสถาน/ มรรยาทศาสนิกชนที่ ดี/ วันสำคัญทางศาสนา	อธิบายความรู้เกี่ยวกับ สถานที่ต่างๆในศาสนสถาน และปฏิบัติตนได้อย่าง เหมาะสม	ส 1.2 ป.6/1	1	1	
		มีมรรยาทของความเป็น ศาสนิกชนที่ดี ตามที่กำหนด	ส 1.2 ป.6/2	2	2	
		อธิบายประโยชน์ของการเข้า ร่วมใน ศาสนพิธี พิธีกรรม และกิจกรรมในวันสำคัญ ทางศาสนา ตามที่กำหนด และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	ส 1.2 ป.6/3	4	3	

ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐานการเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน สัดส่วน	
					%	รวม%
		แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชน ของศาสนาที่ตนนับถือ	ส 1.2 ป.6/4	1	1	
สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม				15	15	
6	พลเมืองดีที่น่าชื่นชม	ปฏิบัติตามกฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ของครอบครัวและชุมชน	ส 2.1 ป.6/1	2	2	
7	ขนบธรรมเนียม ประเพณี – วัฒนธรรมอันดีงาม ของไทย	วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมตามกาลเวลาและ ธำรงรักษาวัฒนธรรม อันดีงาม ของท้องถิ่น	ส 2.1 ป.6/2	2	2	
		แสดงออกถึงมารยาทไทยได้ เหมาะสมถูกกาลเทศะ	ส 2.1 ป.6/3	2	2	
		อธิบายคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ แตกต่างกันระหว่างกลุ่มคนใน สังคมไทยและของคนใน ท้องถิ่น	ส 2.1 ป.6/4	2	2	
8	ข่าวสารใน ชีวิตประจำวัน	ติดตามข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เคารพ และใช้ข้อมูล ข่าวสารในการ เรียนรู้ได้เหมาะสม	ส 2.1 ป.6/5	1	1	
9	องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและรัฐบาล ตามระบอบ ประชาธิปไตย	เปรียบเทียบบทบาท หน้าที่ ขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและรัฐบาล	ส 2.2 ป.6/1	2	2	
		มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ ส่งเสริม ประชาธิปไตยใน ท้องถิ่นและประเทศ	ส 2.2 ป.6/2	2	2	

ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐานการเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน สัดส่วน	
					%	รวม%
		อธิบายบทบาทความสำคัญในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย	ส 2.2 ป.6/3	2	2	
สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์				15	10	
10	เศรษฐกิจพอเพียง	อธิบายบทบาทของผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบ	ส 3.1 ป.6/1	3	2	
		อธิบายบทบาทของผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน	ส 3.1 ป.6/2	2	1	
		บอกวิธีและประโยชน์ของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	ส 3.1 ป.6/3	3	2	
		ยกตัวอย่างการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น	ส 3.2 ป.6/2	1	1	
11	ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค/การธนาคาร และรัฐบาล	อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค /ธนาคาร และรัฐบาล	ส 3.2 ป.6/1	6	4	
สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์				11	9	
12	เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของประเทศไทย	ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ (แผนที่ ภาพถ่ายชนิดต่าง ๆ) ระบุลักษณะสำคัญทางกายภาพและสังคมของประเทศ	ส 5.1 ป.6/1	2	2	
		อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของประเทศ	ส 5.1 ป.6/2	3	2	

ที่	หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐานการเรียนรู้/ รหัสตัวชี้วัด	เวลา (ชม.)	น้ำหนักคะแนน สัดส่วน	
					%	รวม%
13	ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับสภาพ สิ่งแวดล้อมจากอดีต ถึงปัจจุบัน	วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมทาง สังคมในจังหวัดนครปฐม และในประเทศ	ส 5.2 ป.6/1	3	2	
		อธิบายการแปลงสภาพ ธรรมชาติในท้องถิ่นและใน ประเทศไทยจากอดีตถึง ปัจจุบัน และผลที่เกิดขึ้นจาก การเปลี่ยนแปลงนั้น	ส 5.2 ป.6/2	2	2	
		จัดทำแผนการใช้ทรัพยากร ในชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ ยั่งยืน	ส 5.2 ป.6/3	1	1	
ผลงาน รวบยอด	คะแนนสอบ (test)		ทุกมาตรฐาน	4	25	40%
	ภาระงาน (task)			3	15	
	รวม			80	100	

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมดำเนินการวัดผลโดยใช้เกณฑ์ 60:40

อภิธานศัพท์

กตัญญูกตเวที ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน แยกออกเป็น ๒ ข้อ ๑. กตัญญู รู้คุณท่าน ๒. กตเวที ตอบแทนหรือสนองคุณท่าน ความกตัญญูกตเวทีว่าโดยขอบเขต แยกได้ เป็น ๒ ระดับ คือ

๒.๑ กตัญญูกตเวทีต่อบุคคลผู้มีคุณความดีหรืออุปการะต่อตนเป็นส่วนตัว

๒.๒ กตัญญูกตเวทีต่อบุคคลผู้ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์หรือมีคุณความดี เกื้อกูลแก่ส่วนร่วม (พ.ศ. หน้า ๒-๓)

กตัญญูกตเวทีต่ออาจารย์/โรงเรียน ในฐานะที่เป็นศิษย์ พึงแสดงความเคารพนับถืออาจารย์

ผู้เปรียบเสมือนทิศเบื้องขวา ดังนี้ ๑. ลูกต้อนรับ แสดงความเคารพ ๒. เข้าไปหาเพื่อบำรุง รับประทาน

ปรึกษา ชักถาม รับคำแนะนำ เป็นต้น ๓. พึงด้วยดี พึงเป็น รู้จักฟัง ให้เกิดปัญญา ๔. ประนินับดี ช่วย

บริการ ๕. เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ เอาจริงเอาจังถือเป็นกิจสำคัญด้วยดี

กรรม การกระทำ หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ ทำด้วยความตั้งใจ ประกอบด้วยความตั้งใจ

หรือตั้งใจทำดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เช่น ขูดหลุมพรางดักคนหรือสัตว์ในดงกลบไปตายเป็นกรรม แต่ขุดบ่อน้ำ

ไว้กินไว้ใช้ สัตว์ตกลงไปตายเองไม่เป็นกรรม (แต่ถ้ารู้ที่อยู่ว่าบ่อน้ำที่ตนขุดไว้อยู่ในที่ซึ่งคนจะพลัดตกได้

ง่ายแล้วปล่อยปลละละเลย มีคนตกลงไปก็ไม่พ้นกรรม) การกระทำที่ดีเรียกว่า “กรรมดี” ที่ชั่วเรียกว่า

“กรรมชั่ว” (พ.ศ. หน้า ๔)

กรรม ๒ กรรมจำแนกตามคุณภาพ หรือตามธรรมที่เป็นมูลเหตุมี ๒ คือ ๑. อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล กรรม

ชั่ว คือเกิดจากอกุศลมูล ๒. กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล กรรมดี คือกรรมที่เกิดจากกุศลมูล

กรรม ๓ กรรมจำแนกตามทวารคือทางที่กรรมมี ๓ คือ ๓. กายกรรม การกระทำทางกาย ๒. วาจากรรม การกระทำ

ทางวาจา ๓. มโนกรรม การกระทำทางใจ

กรรม ๑๒ กรรมจำแนกตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ผล มี ๑๒ อย่าง คือ

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยปากกาล คือจำแนกตามเวลาที่ให้ผล ได้แก่ ๑. ทิฏฐิธรรมเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลใน

ปัจจุบัน คือในภพนี้ ๒. อุปัชฌายเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในภพที่จะไปเกิด คือ ในภพหน้า ๓. อปรายปริ

เวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในภพต่อ ๆ ไป ๔. อโหสิกรรม กรรมเลิกให้ผล

หมวดที่ ๒ ว่าโดยกิจ คือการให้ผลตามหน้าที่ ได้แก่ ๕. ชนกกรรม กรรมแต่งให้เกิด หรือกรรมที่เป็นตัว

นำไปเกิด ๖. อุปัตถัมภกกรรม กรรมสนับสนุน คือ เข้าสนับสนุนหรือซ้ำเติมต่อจากชนกกรรม ๗. อุป

ปีพกรรม กรรมบีบบังคับ คือเข้ามาบีบบังคับผลแห่งชนกกรรม และอุปัตถัมภกกรรมนั้นให้แปรเปลี่ยนทุเลา

เบาลงหรือสิ้นเข้า ๘. อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน คือ กรรมแรงฝ่ายตรงข้ามที่เข้าตัดรอนให้ผลของ

กรรมสองอย่างนั้นขาดหรือหยุดไปทีเดียว

.....
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ การจัดการเรียนรู้อาจารย์พระพุทธรูปศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ครั้งที่ ๒ ๒๕๔๖ .

*หมายเหตุ พ.ศ. หมายถึง พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ; พ.ศ. หมายถึง พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม | โรงเรียนประถมนฐานบึงกุ่มกำแพงแสน

หมวดที่ ๓ ว่าโดยปานทานปริยาย คือจำแนกตามลำดับความแรงในการให้ผล ได้แก่ ๕. คุรุกรรม กรรมหนัก ให้ผลก่อน ๑๐. พหุกรรม หรือ อาจิณกรรม กรรมที่ทำมากหรือกรรมชินให้ผลรองลงมา ๑๑. อาสันนกรรม กรรมจวนเจียน หรือกรรมใกล้ตาย ถ้าไม่มีสองข้อก่อนก็จะให้ผลก่อนอื่น ๑๒. กัตตดากรรม หรือ กัตตวาปนกรรม กรรมสักว่าทำ คือเจตนาอ่อน หรือมิใช่เจตนาอย่างนั้น ให้ผลต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นจะให้ผล (พ.ศ. หน้า ๕)

กรรมฐาน ที่ตั้งแห่งการงาน อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ อุบายทางใจ วิธีฝึกอบรมจิต มี ๒ ประเภทคือสมถกรรมฐานคืออุบายสงบใจ วิปัสสนากรรมฐาน อุบายเรื่องปัญญา (พ.ศ. หน้า ๑๐)

กุดจิริฎกธรรม ๔ ธรรมสำหรับดำรงความมั่นคงของตระกูลให้ยั่งยืน เหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นาน (พ.ศ. หน้า ๑๓๔) ๑. นัฏฐกเวสนา คือ ของหายของหมด รู้จักหามาไว้ ๒. ชินณปฏิสังขรณา คือ ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม ๓. ปริमितปานโภชนา คือ รู้จักประมาณในการกินการใช้ ๔. อธิปัจจสัสวันตสถาปนา คือ ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน (พ.ศ. หน้า ๑๓๔)

กุดล บุญ ความดี ฉลาด สิ่งที่ดี กรรมดี (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุดลกรรม กรรมดี กรรมที่เป็นกุดล การกระทำที่ดีคือเกิดจากกุดลมูล (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุดลกรรมบถ ๑๐ ทางแห่งกรรมดี ทางทำดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติมี ๑๐ อย่างได้แก่

- ก. **กายกรรม ๓** (ทางกาย) ๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการทำลายชีวิต ๒. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาของที่เขามิได้ให้ ๓. กามสุมิจจาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติดิฉินในกาม
- ข. **วจีกรรม ๔** (ทางวาจา) ได้แก่ ๔. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ ๕. ปิสุณาวาจา เวรมณี เว้นจากพูดส่อเสียด ๖. ผรุสย วาจา เวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ ๗. สัมผัปปลาปา เวรมณี เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ
- ค. **มโนกรรม ๓** (ทางใจ) ๘. อนภิชชา ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา ๙. อพยาบาท ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา ๑๐. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบตามคลองธรรม (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุดลมูล รากเหง้าของกุดล ต้นเหตุของกุดล ต้นเหตุของความดี ๓ อย่าง ๑. อโลภะ ไม่โลภ (จาคะ) ๒. อโทสะ ไม่คิดประทุษร้าย (เมตตา) ๓. อโมหะ ไม่หลง (ปัญญา) (พ.ศ. หน้า ๒๒)

กุดลวิตก ความตรึกที่เป็นกุดล ความนึกคิดที่ดีงาม ๓ คือ ๑. เนกขัมมวิตก ความตรึกปลอดจากกาม ๒. อพยาบาทวิตก ความตรึกปลอดจากพยาบาท ๓. อวิหิงสาวิตก ความตรึกปลอดจากการเบียดเบียน (พ.ศ. หน้า ๒๒)

โกศล ๓ ความฉลาด ความเชี่ยวชาญ มี ๓ อย่าง ๑. อายโกศล คือ ความฉลาดในความเจริญ รอบรู้ทางเจริญและเหตุของความเจริญ ๒. อปายโกศล คือ ความฉลาดในความเสื่อม รอบรู้ทางเสื่อมและเหตุของความเสื่อม ๓. อุปายโกศล คือ ความฉลาดในอุบาย รอบรู้วิธีแก้ไขเหตุการณ์และวิธีที่จะทำให้สำเร็จ ทั้งในการป้องกันความเสื่อมและในการสร้างความเจริญ (พ.ศ. หน้า ๒๔)

ขันธ กอง พวก หมวด หมู่ ลำตัว หมวดหนึ่ง ๆ ของรูปธรรมและนามธรรมทั้งหมดที่แบ่งออกเป็นห้ากอง ได้แก่ รูปขันธ คือ กองรูป เวทนาขันธ คือ กองเวทนา สัญญาขันธ คือ กองสัญญา สังขารขันธ คือ กองสังขาร วิญญาณขันธ คือ กองวิญญาณ เรียกรวมว่า เบญจขันธ (พ.ศ. หน้า ๒๖ - ๒๗)

การวธธรรม ๖ ธรรม คือ ความเคารพ การถือเป็ลสิ่งสำคัญที่จะพึงใส่ใจและปฏิบัติด้วยความเอื้อเฟื้อ หรือด้วยความหนักแน่นจริงจังมี ๖ ประการ คือ ๑. สัตถุคารวตา ความเคารพในพระศาสดา หรือพุทธคารวตา ความเคารพในพระพุทธเจ้า ๒. ฆัมมคารวตา ความเคารพในพระธรรม ๓. สังฆคารวตา ความเคารพในพระสงฆ์ ๔. สิกขาการวตา ความเคารพในการศึกษา ๕. อัปมาทการวตา ความเคารพในความไม่ประมาท ๖. ปฏิสันถารการวตา ความเคารพในการปฏิสันถาร (พ.ธ. หน้า ๒๒๑)

คิหิสุข (กามโกคิสุข ๔) สุขของคฤหัสถ์ สุขของชาวบ้าน สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่ำเสมอ สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี ๔ ประการ ๑. อัถติสุข สุขเกิดจากความมัทริพย์ ๒. โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ๓. อนนสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ๔. อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ (ไม่บกพร่องเสียหายทั้งทางกาย วาจา และใจ) (พ.ธ. หน้า ๑๗๓)

ฆราวาสธรรม ๔ ธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ๔ ประการ ได้แก่ ๑. สัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง ๒. ทมะ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัด คัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา ๓. ขันติ คือ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย ๔. จาคะ คือ เสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวหรือ เอาแต่ใจตัว (พ.ธ. หน้า ๔๓)

จิต ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิด ความคิด ใจ ตามหลักฝ่ายอภิธรรม จำแนกจิตเป็น ๘๘ แบ่งโดยชาติ เป็นอกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ และกิริยาจิต ๘ (พ.ศ. หน้า ๔๓)

เจตสิก ธรรมที่ประกอบกับจิต อาการหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต เช่น ความ โลก ความ โกรธ ความ หลง ศรัทธา เมตตา สติ ปัญญา เป็นต้น มี ๕๒ อย่าง จัดเป็นอัญญสมานาเจตสิก ๑๓ อกุศลเจตสิก ๑๔ โสภณเจตสิก ๒๕ (พ.ศ. หน้า ๔๘)

ฉันทะ ๑. ความพอใจ ความชอบใจ ความยินดี ความต้องการ ความรักใคร่ในสิ่งนั้น ๆ ๒. ความยินยอม ความยอมให้ที่ประชุมทำกิจนั้น ๆ ในเมื่อตนมิได้ร่วมอยู่ด้วย เป็นธรรมเนียมของภิกษุที่อยู่ในวัดซึ่งมีสิมารวมกัน มีสิทธิที่จะเข้าประชุมทำกิจของสงฆ์ เว้นแต่ภิกษุนั้นอาพาธ จะเข้าร่วมประชุมด้วยไม่ได้ ก็มอบฉันทะคือ แสดงความยินยอมให้สงฆ์ทำกิจนั้น ๆ ได้ (พ.ศ. หน้า ๕๒)

ฉมาน การเพ่ง การเพ่งพินิจด้วยจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่ มี ๒ ประเภท คือ ๑. รูปฉมาน ๒. อรูปฉมาน (พ.ศ. หน้า ๖๐)

ฉมานสมบัติ การบรรลุลฉมาน การเข้าฉมาน (พุทธธรรม หน้า ๘๖๔)

ครุณธรรม ธรรมที่เป็นหนทางแห่งความสำเร็จ คือ ข้อปฏิบัติที่เป็นคุณประดุจขยันเปิดออกไปสู่ความสุข ความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิต ๖ ประการ คือ ๑. อาโรคยะ คือ รักษาสุขภาพดี มิให้มีโรคทั้งจิต และกาย ๒. ศีล คือ มีระเบียบวินัย ไม่ก่อเวรภัยแก่สังคม ๓. พุทธานุมัตติ คือ ได้คนดีเป็นแบบอย่าง ศึกษาเยี่ยงนิยมน แบบอย่างของมหาบุรุษพุทธชน ๔. สุตตะ คือ ตั้งเรียนรู้อให้จริง เล่าเรียนคั่นคว้าให้รู้เชี่ยวชาญไฝ่สดับ

เหตุการณ์ให้รู้เท่าทัน ๕. ธรรมานุวัตติ คือ ทำแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม ดำรงมั่นในสุจริต ทั้งชีวิตและงาน
ดำเนินตามธรรม ๖. อลีนตา คือ มีความขยันหมั่นเพียร มีกำลังใจแข็งแกร่ง ไม่ท้อแท้เหนื่อยชา เพียร
ก้าวหน้าเรื่อยไป (ธรรมบุญชีวิต บทที่ ๑๕ คนสืบตระกูล ข้อ ก. หน้า ๕๕)

หมายเหตุ หลักธรรมข้อนี้เรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “วัฒนमुख” ตรงคำบาลีว่า “อถตทวาร” ประดุจแห่ง
ประโยชน์

ค้นหา (๑) ความทะยานอยาก ความดิ้นรน ความปรารถนา ความแส่หา มี ๓ คือ ๑. กามค้นหา ความทะยานอยาก
ในกาม อยากได้อารมณ์อันน่ารักน่าใคร่ ๒. ภวค้นหา ความทะยานอยากในภพ อยากเป็นนั่นเป็นนี่ ๓.
วิภวค้นหา ความทะยานอยากในวิภพ อยากไม่เป็นนั่นไม่เป็นนี่ อยากพรากรพันดับสูญ ไปเสีย

ค้นหา (๒) ฐิตามารนางหนึ่งใน ๓ นาง ที่อาสาพระยามารผู้เป็นบิดา เข้าไปประโลมพระพุทธรเจ้าด้วยอาการ
ต่าง ๆ ในสมัยที่พระองค์ประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธ ภายหลังตรัสรู้ใหม่ ๆ (อีก ๒ นางคือ อร์ดี กับ
ราคา) (พ.ศ. หน้า ๑๒)

ไตรลักษณ์ ลักษณะสาม คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความไม่ใช่ตัวตน ๑. อนิจจตา (ความเป็นของไม่
เที่ยง) ๒. ทุกขตา (ความเป็นทุกข์) ๓. อนัตตา (ความเป็นของไม่ใช่ตน) (พ.ศ. หน้า ๑๐๔)

ไตรสิกขา สิกขาสาม ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ อย่าง คือ ๑. อธิศีลสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง ๒. อธิ
จิตตสิกขา หมายถึง สิกขา คือ จิตอันยิ่ง ๓. อธิปัญญาสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง เรียกกัน
ง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา (พ.ศ. หน้า ๘๗)

ทศพิชราชธรรม ๑๐ ธรรม สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน คุณสมบัติของนักปกครองที่ดี สามารถปกครองแผ่นดินโดย
ธรรม และยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชน จนเกิดความชื่นชมยินดี มี ๑๐ ประการ คือ ๑. ทาน การ
ให้ทรัพย์สิ่งของ ๒. ศีล ประพฤติดีงาม ๓. ปริจาคะ ความเสียสละ ๔. อาชวชะ ความซื่อตรง ๕.
มัททวะ ความอ่อนโยน ๖. ตบะ ความทรงเดช เผากิเลสค้นหา ไม่หมกมุ่นในความสุขสำราญ ๗.
อัททโกธะความไม่กริ้วโกรธ ๘. อวิหิงสา ความไม่ข่มเหงเบียดเบียน ๙. ชันติ ความอดทนเข้มแข็ง ไม่
ท้อถอย ๑๐. อวิโรชณะ ความไม่คลาดธรรม (พ.ศ. หน้า ๒๕๐)

ทิฐัมมิกัตถลสังวัตตนิกรธรรม ๔ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกัน
ในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา เช่น ทรัพย์ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น มี ๔ ประการ คือ
๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา
๓. กัลยาณมิตรตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ๔. สมชีวิตา การเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้
(พ.ศ. หน้า ๕๕)

ทุกข์ ๑. สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก สภาพที่ทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้นและดับสลาย เนื่องจากต้อง
ไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง ๒. สภาพที่ทนได้ยาก ความรู้สึกไม่สบาย ได้แก่ ทุกขเวทนา (พ.ศ.
หน้า ๕๕)

ทุกรกิริยา กิริยาที่ทำได้ยาก การทำความเพียรอันยากที่ใคร ๆ จะทำได้ เช่น การบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลुरुทธรมวิเศษ ด้วยวิธีที่รรมานต่นต่าง ๆ เช่น กลั่นลมอัสสาสะ (ลมหายใจเข้า) ปัสสาสะ (ลมหายใจออก) และอดอาหาร เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๑๐๐)

ทุจริต ๓ ความประพฤดีไม่ดี ประพฤดีชั่ว ๓ ทาง ได้แก่ ๑. กายทุจริต ประพฤดีชั่วทางกาย ๒. วจิตุจริต ประพฤดีชั่วทางวาจา ๓. มโนทุจริต ประพฤดีชั่วทางใจ (พ.ศ. หน้า ๑๐๐)

เทวทูต ๔ ทูตของยมเทพ สื่อแจ้งข่าวของมฤตยู สัญญาณที่เตือนให้ระลึกถึงคดิธรรมดาของชีวิต มิให้มีความประมาท ได้แก่ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ๓ อย่างแรกเรียกเทวทูต ส่วนสมณะเรียกรวมเป็นเทวทูตไปด้วยโดยปริยายเพราะมาในหมวดเดียวกัน แต่ในบาลีท่านเรียกว่านิมิต ๔ ไม่ได้เรียกเทวทูต (พ.ศ. หน้า ๑๐๒)

ธาตุ ๔ สิ่งที่ทรงภาวะของมันอยู่เองตามธรรมชาติของเหตุปัจจัย ได้แก่ ๑. ปฐวีธาตุ หมายถึง สภาวะที่แผ่ไปหรือกินเนื้อที่ เรียกชื่อสามัญว่า ธาตุแข็งแข็งหรือธาตุดิน ๒. อาโปธาตุ หมายถึง สภาวะที่เอิบอาบคูดซึม เรียกสามัญว่า ธาตุเหลว หรือธาตุน้ำ ๓. เตโชธาตุ หมายถึง สภาวะที่ทำให้ร้อน เรียกสามัญว่า ธาตุไฟ ๔. วาโยธาตุ หมายถึง สภาวะที่ทำให้เคลื่อนไหว เรียกสามัญว่า ธาตุลม (พ.ศ. หน้า ๑๑๓)

นาม ธรรมที่รู้จักกันด้วยชื่อ กำหนดรู้ด้วยใจเป็นเร่องของจิตใจ สิ่งที่ไม่มรูปร่าง ไม่มีรูปแต่น้อมมาเป็นอารมณ์ของจิตได้ (พ.ศ. หน้า ๑๒๐)

นียม ๕ กำหนดอันแน่นอน ความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติ กฎธรรมชาติ ๑. อุดุนียม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิ หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะ ดิน น้ำ อากาศ และฤดูกาล อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์) ๒. พีชนียม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ มีพันธุกรรมเป็นต้น) ๓. จิตตนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต) ๔. กรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือ กระบวนการให้ผลของการกระทำ) ๕. ธรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุ เป็นผลแก่กันแห่งสิ่งทั้งหลาย) (พ.ศ. หน้า ๑๕๔)

นิวรณ์ ๕ สิ่งกั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม ธรรมที่กั้นจิตไม่ให้บรรลुरुทธรมความดี อุกุศลธรรมที่ทำให้จิตให้เศร้าหมองและทำปัญญาให้อ่อนกำลัง ๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม ความต้องการกามคุณ) ๒. พยาบาท (ความคิดร้าย ความขัดเคืองแค้นใจ) ๓. ถีนมิทระ (ความหดหู่และเชื่องซึม) ๔. อุทธัจจกุกกุงจะ (คามฟุ้งซ่านและร้อนใจ ความกระวนกระวายกลุ้มกังวล) ๕. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) (พ.ศ. หน้า ๑๕๕)

นิโรธ ความดับทุกข์ คือดับตัณหาได้สิ้นเชิง ภาวะปลอดทุกข์ เพราะไม่มีทุกข์ที่จะเกิดขึ้นได้ หมายถึง นิพพาน (พ.ศ. หน้า ๑๒๓)

บารมี คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างย้งยวด เพื่อบรรลुरुทธรมความดีอันสูงย้งมี ๑๐ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา (พ.ศ. หน้า ๑๖๖)

บุญกิริยาวัตร ๓ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี หลักการทำความดี ทางความดีมี ๓ ประการ คือ

๑. ทานมัย คือทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. สีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย ๓. ภวานมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภavana คือฝึกอบรมจิตใจ (พ.ศ. หน้า ๑๐๕)

บุญกิริยาวัตร ๑๐ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ ทางความดี ๑. ทานมัย คือทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. สีลมัย คือ

ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดี ๓. ภวานมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภavana คือฝึกอบรมจิตใจ ๔. อปจายนมัย คือ ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน ๕. เวชยาวัจจมัย คือ ทำบุญด้วยการช่วยขวนขวาย รับผิดชอบ ๖. ปัตติทานมัย คือ ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น ๗. ปัตตานุโมทนา มัย คือ ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น ๘. ฐัมมัสสวนมัย คือ ทำบุญด้วยการฟังธรรม ศึกษาหาความรู้ ๙. ฐัมมเทศนามัย คือทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ ๑๐. ทิฏฐุชกรรม คือ ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง (พ.ศ. หน้า ๑๑๐)

บุญนิมิตของมัชฌิมาปฏิบัติ บุญนิมิต แปลว่า สิ่งที่เป็นเครื่องหมายหรือสิ่งบ่งบอกล่วงหน้า พระพุทธองค์ตรัสเปรียบเทียบว่า ก่อนที่ดวงอาทิตย์จะขึ้น ย่อมมีแสงเงินแสงทองปรากฏให้เห็นก่อนฉันใด ก่อนที่อริยมรรคซึ่งเป็นข้อปฏิบัติสำคัญในพระพุทธศาสนาจะเกิดขึ้น ก็มีธรรมบางประการปรากฏขึ้นก่อนเหมือนแสงเงินแสงทองนั้นนั่น องค์ประกอบของธรรมดังกล่าว หรือบุญนิมิตแห่งมัชฌิมาปฏิบัติ ได้แก่ ๑. กัลป์ยามมิตตตา ความมีกัลยาณมิตร ๒. สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล มีวินัย มีความเป็นระเบียบในชีวิตของตนและในการอยู่ร่วมในสังคม ๓. ฉันทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยฉันทะ พอใจใฝ่รักในปัญญา สังฆธรรม ในจริยธรรม ใฝ่รู้ในความจริงและใฝ่ทำความดี ๔. อัตตสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการที่จะฝึกฝนพัฒนาตนเอง เห็นความสำคัญของการที่จะต้องฝึกตน ๕. ทิฏฐิสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ยึดถือเชื่อถือในหลักการ และมีความเห็นความเข้าใจพื้นฐานที่มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย ๖. อัปมาทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของกาลเวลา เห็นความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งกระตุ้นเตือนให้เร่งรัดการค้นหาให้เขาถึงความจริงหรือในการใช้ชีวิตที่ดีงามให้สำเร็จ ๗. โยนิโสมนสิการ รู้จักคิดพิจารณา มองสิ่งทั้งหลายให้ได้ความรู้และได้ประโยชน์ที่จะเอามาใช้พัฒนาตนเองยิ่ง ๆ ขึ้นไป (แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ ดิงาม: พระธรรมปิฎก) (ป.อ. ปยุตโต)

เบญจธรรม ธรรม ๕ ประการ ความดี ๕ อย่าง ที่ควรประพฤติคู่กันไปกับการรักษาเบญจศีลตามลำดับข้อ ดังนี้ ๑.

เมตตากรุณา ๒. สัมมาอาชีพะ ๓. กามสังวร (สำรวมในกาม) ๔. สัจจะ ๕. สติสัมปชัญญะ(พ.ศ. หน้า ๑๔๐ - ๑๔๑)

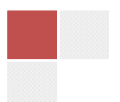
เบญจศีล ศีล ๕ เว้นฆ่าสัตว์ เว้นลักทรัพย์ เว้นประพฤติผิดในกาม เว้นพูดปด เว้นของเมา (พ.ศ. หน้า ๑๔๑)

ปฐมเทศนา เทศนาครั้งแรก หมายถึง ฐัมมจักรกัปปวัตตสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ในวันขึ้น

๑๕ ค่ำ เดือน ๘ หลังจากวันตรัสรู้สองเดือน ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี (พ.ศ. หน้า ๑๔๓)

ปฏิจจสมุปบาท สภาพอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงมีขึ้น การที่ทุกข์เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย

ต่อเนื่องกันมา (พ.ศ. หน้า ๑๔๓)

ปรียัติ พุทธพจน์อันจะพึงเล่าเรียน สิ่งที่ควรเล่าเรียน การเล่าเรียนพระธรรมวินัย (พ.ศ. หน้า ๑๔๕)

ปธาน ๔ ความเพียร ๔ อย่าง ได้แก่ ๑. ตั้งวรปธาน คือ การเพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น (ยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น) ๒. ปหานปธาน คือ เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ๓. ภาวนापธาน คือ เพียรเจริญ หรือทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ๔. อนุรักขนาปธาน คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมไปและทำให้เพิ่มไพบูลย์ (พ.ศ. หน้า ๑๔๕)

ปัญญาธรรม ๓ กิเลสเครื่องเนิ่นช้า กิเลสที่เป็นตัวการทำให้คิดปรุงแต่งยึดถือผิดพลาด ทำให้เขาห่างออกไปจากความ เป็นจริงง่าย ๆ เปิดเผย ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ และขัดขวางไม่ให้เข้าถึงความจริง หรือทำให้ ไม่อาจ แก้ปัญหาอย่างถูกต้องตรงไปตรงมา มี ๓ อย่าง คือ ๑. ตัณหา (ความทะยานอยาก ความปรารถนาที่จะบำรุง บำเรอ ประนเปรอดน ความอยากได้ออยากเอา) ๒. ทิฏฐิ (ความคิดเห็น ความเชื่อถือ ถักถัก ทฤษฎี อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ยึดถือไว้โดยงมงายหรือโดยอาการเชิดชูว่าอย่างนี้เท่านั้นจริงอย่างอื่นเท็จทั้งนั้น เป็นต้น ทำให้ปิดตัว แคม ไม่ยอมรับฟังใคร ตัดโอกาสที่จะเจริญปัญญา หรือคิดตัดสินใจข้างเดียว ตลอดจนเป็นเหตุแห่งการ เบียดเบียนบีบบังคับผู้อื่นที่ไม่ถ้อยอย่างตน ความยึดติดในทฤษฎี ฯลฯ คือความคิดเห็นเป็นความจริง) ๓. มานะ (ความถือตัว ความสำคัญตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่ ถือสูง ถือต่ำ ยิ่งใหญ่ เทาเทียมหรือด้อยกว่าผู้อื่น ความอยากเด่นอยากยกชูตนให้ยิ่งใหญ่) (พ.ศ. หน้า ๑๑๑)

ปฏิเวธ เข้าใจตลอด ทางตลอด ตรัสรู้ รู้ทะลุปรุโปร่ง ลุ่สว่างด้วยการปฏิบัติ (พ.ศ. หน้า ๑๔๕)

ปฏิเวธสัทธรรม สัทธรรม คือ ผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน (พ.ศ. หน้า ๑๒๕)

ปัญญา ๓ ความรอบรู้ เข้าใจ รู้ซึ่ง มี ๓ อย่าง คือ ๑. สุตมยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่าเรื่อง) ๒. จินตามนปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การคิด การพิจารณาหาเหตุผล) ๓. ภาวนามยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ) (พ.ศ. หน้า ๑๑๓)

ปัญญาภูมิธรรม ธรรมเป็นเครื่องเจริญปัญญา คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามแห่งปัญญา

๑. สัมปรัสังเสวะ คบหาสัตบุรุษ เสวนาท่านผู้ทรง ๒. สัทธัมมัสสวนะ ฟังสัทธรรม เอาใจใส่ เล่าเรียนหา ความรู้จริง ๓. โยนิโสมนสิการ ทำในใจโดยแยบคาย คิดหาเหตุผลโดยถูกวิธี ๔. ชัมมานุชัมมปฏิบัติ ปฏิบัติ ธรรมถูกต้องตามหลัก คือ ให้สอดคล้องพอดี ขอบเขตความหมาย และวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับธรรมข้อ อื่น ๆ นำสิ่งที่ได้เล่าเรียนและตริตrongเห็นแล้วไปใช้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความมุ่งหมายของสิ่งนั้น ๆ (พ.ศ. หน้า ๑๖๒-๑๖๓)

ปาปณิกรรม ๓ หลีกพ้อคำ องค์กรุณของพ้อคำมี ๓ อย่าง คือ ๑. จักขุมตาติ (รู้จักสินค้า) ๒. คุของเป็น สามารถคำนวณ ราคา กะทุน เก็งกำไร แม่นยำ ๒. วิฐโร จิตเจนนธุรกิจ (รู้แหล่งซื้อขาย รู้ความเคลื่อนไหวความต้องการของ ตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า) ๓. นิสสยสัมปโน พร้อมด้วยแหล่งทุน อาศัย (เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในหมู่มหาเศรษฐีใหญ่ ๆ หาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการโดยง่าย ๆ) (พ.ศ. หน้า ๑๑๔)

ผัสสะ หรือ สัมผัส การถูกต้อง การกระทบ ความประจวบกันแห่งอายตนะภายใน อายตนะภายนอก และวิญญาณ มี ๖ คือ ๑. จักขุสัมผัส (ความกระทบทางตา คือ ตา + รูป + จักขุ - วิญญาณ) ๒. โสตสัมผัส (ความกระทบทางหู คือ หู + เสียง + โสตวิญญาณ) ๓. ฆานสัมผัส (ความกระทบทางจมูก คือ จมูก + กลิ่น + ฆานวิญญาณ) ๔. ชิวหาสัมผัส (ความกระทบทางลิ้น คือ ลิ้น + รส + ชิวหาวิญญาณ) ๕. กายสัมผัส (ความกระทบทางกาย คือ กาย + โผฏฐัพพะ + กายวิญญาณ) ๖. มโนสัมผัส (ความกระทบทางใจ คือ ใจ + ธรรมารมณ์ + มโนวิญญาณ) (พ.ธ. หน้า ๒๓๓)

ผู้วิเศษ หมายถึง ผู้สำเร็จ ผู้มีวิทยาการ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕)

พระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ (พ.ศ. หน้า ๑๘๓)

พระอนุพุทธะ ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้ระดับเล่าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน (พ.ศ. หน้า ๓๓๔)

พระปัจเจกพุทธะ พระพุทธเจ้าประเภทหนึ่ง ซึ่งตรัสรู้เฉพาะตัว มิได้สั่งสอนผู้อื่น (พ.ศ. หน้า ๑๖๒)

พระพุทธคุณ ๘ คุณของพระพุทธเจ้า ๘ ประการ ได้แก่ ๑. อรหะ เป็นผู้ไกลจากกิเลส ๒. สมมาสัมพุทโธ เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ๓. วิชาจรรณสมบุโน เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ๔. สุกโต เป็นผู้เสด็จไปแล้วด้วยดี ๕. โลกวิทู เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง ๖. อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ เป็นผู้สามารถฝึกบรูษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ๗. สดถา เทวมนุสฺसानิ เป็นครูผู้สอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๘. พุทฺโธ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ๙. ภควา เป็นผู้มีโชค มีความเจริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์ (พ.ศ. หน้า ๑๘๑)

พระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้โดยชอบแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ท่านผู้รู้ดี รู้ชอบด้วยตนเองก่อนแล้ว สอนประชุมชนให้ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ (พ.ศ. หน้า ๑๘๓)

พระภิกษุ ชายผู้ได้อุปสมบทแล้ว ชายที่บวชเป็นพระ พระผู้ชาย แปลตามรูปศัพท์ว่า ผู้ขอหรือผู้มองเห็นภัยในสังขารหรือผู้ทำลายกิเลส คูบริยัท ๔ สหธรรมิก บรรพชิต อุปสัมบัน ภิกษุสาวกรูปแรก ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ (พ.ศ. หน้า ๒๐๔)

พระรัตนตรัย รัตนะ ๓ แก้วอันประเสริฐ หรือสิ่งล้ำค่า ๓ ประการ หลักที่เคารพบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ๓ อย่าง คือ ๑. พระพุทธเจ้า (พระผู้ตรัสรู้เอง และสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม) ๒. พระธรรม (คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ) ๓. พระสงฆ์ (หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า) (พ.ธ. หน้า ๑๑๖)

พระสงฆ์ หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า (พ.ศ. หน้า ๑๘๕)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง ท่านผู้ตรัสรู้เอง และสอนผู้อื่นให้รู้ตาม (พ.ศ. หน้า ๑๘๕)

พระอนุพุทธะ หมายถึง ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้ระดับเล่าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสอน ได้แก่ พระอรหันต์สาวกทั้งหลาย (พ.ศ. หน้า ๓๓๔)

พระอริยบุคคล หมายถึง บุคคลผู้เป็นอริยะ ท่านผู้บรรลุนิพพานพิเศษ มีโศดาปัตติผล เป็นต้น มี ๔ คือ

๑. พระโศคาบัน
๒. พระสกทาคามี (หรือสกิทาคามี)
๓. พระอนาคามี
๔. พระอรหันต์

แบ่งพิสดารเป็น ๘ คือ

- พระผู้ตั้งอยู่ใน โศคาปัตติมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ใน โศคาปัตติผลคู่ ๑
- พระผู้ตั้งอยู่ใน สกทาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ใน สกทาคามีผลคู่ ๑
- พระผู้ตั้งอยู่ใน อนาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ใน อนาคามีผลคู่ ๑
- พระผู้ตั้งอยู่ใน อรหัตตมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ใน อรหัตตผลคู่ ๑ (พ.ศ. หน้า ๑๘๖)

พราหมณ์ หมายถึง คนวรรณะหนึ่งใน ๔ วรรณะ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ สูทร ; พราหมณ์เป็นวรรณะนักบวช และเป็นเจ้าพิธี ถือตนว่าเป็นวรรณะสูงสุด เกิดจากปากพระพรหม (พ.ศ. หน้า ๑๘๕)

พละ ๔ กำลัง พละ ๔ คือ ธรรมอันเป็นพลังทำให้ดำเนินชีวิตด้วยความมั่นใจ ไม่ต้องหวาดหวั่นภัยต่าง ๆ ได้แก่ ๑. ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา ๒. วิริยพละ กำลังคือความเพียร ๓. อนวัชชพละ กำลังคือการกระทำที่ไม่มีโทษ ๔. สังคหพละ กำลังการสังเคราะห์ คือ เกื้อกูลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี (พ.ศ. หน้า ๑๘๕-๑๘๖)

พละ ๕ พละ กำลัง พละ ๕ คือ ธรรมอันเป็นกำลัง ซึ่งเป็นเครื่องเกื้อหนุนแก่อริยมรรค จัดอยู่ในจำพวก โภธิปักขิยธรรม มี ๕ คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา (พ.ศ. หน้า ๑๘๕-๑๘๖)

พุทธกิจ ๕ พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ๕ ประการ คือ ๑. ปุพฺพณฺเห ปิณฺฑปาตณฺจ ตอนเช้าเสด็จออกบิณฑบาต เพื่อโปรดสัตว์ โดยการสนทนาธรรมหรือการแสดงหลักธรรมให้เข้าใจ ๒. สายณฺเห ฐมฺมเทศนํ ตอนเย็น แสดงธรรมแก่ประชาชนที่มาเฝ้าบริเวณที่ประทับ ๓. ปโทเส ภิกฺขุโถวาทํ ตอนค่ำ แสดงโอวาทแก่พระสงฆ์ ๔. อหฺมรตฺเต เทวปญฺหนํ ตอนเที่ยงคืนทรงตอบปัญหาแก่พวกเทวดา ๕. ปจฺจุเสวคเต กาลเ ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนํ ตอนเช้ามีดวงสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์โลกว่าผู้ใดมีอุปนิสัยที่จะบรรลุธรรมได้ (พ.ศ. หน้า ๑๘๕-๑๘๖)

พุทธคุณ คุณของพระพุทธเจ้า คือ ๑. ปัญญาคุณ (พระคุณ คือ ปัญญา) ๒. วิสุทธิคุณ (พระคุณ คือ ความบริสุทธิ์) ๓. กรุณาคุณ (พระคุณ คือ พระมหากรุณา) (พ.ศ. หน้า ๑๘๖)

ภพ โลกเป็นที่อยู่ของสัตว์ ภาวะชีวิตของสัตว์ มี ๓ คือ ๑. กามภพ ภพของผู้ยังแสวงกามคุณ ๒. รูปภพ ภพของผู้เข้าถึงรูปฌาน ๓. อรูปภพ ภพของผู้เข้าถึงอรูปฌาน (พ.ศ. หน้า ๑๘๗)

ภavana ๔ การเจริญ การทำให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑. กายภาวนา ๒. สีลภาวนา ๓. จิตตภาวนา ๔. ปัญญาภาวนา (พ.ศ. หน้า ๑๘๗-๑๘๘)

ภุมิ ๓๑ ๑. พื้นเพ พื้น ชั้น ที่ดิน แผ่นดิน ๒. ชั้นแห่งจิต ระดับจิตใจ ระดับชีวิต มี ๓๑ ภุมิ ได้แก่ ๑. อายสภุมิ ๔ (ภุมิที่ปราศจากความเจริญ) - นิรยะ (นรก) - ตีรจฺจานโยนิ (กำเนิดคิริจฺจาน) - ปิตติวิสัย (แดนเปรต) - อสุรกาย (พวกอสูร) ๒. กามสฺสคติภุมิ ๗ (กามาวจรภุมิที่เป็นสุคติ ภุมิที่เป็นสุคติซึ่งยัง

เกี่ยวข้องกับกาม) - มนุษย์ (ชาวมนุษย์) – จาคุมหาราชิกา (สวรรค์ชั้นที่ท้าวมหาราช ๔ ปกครอง) - ดาวดึงส์ (แดนแห่งเทพ ๓๓ มีท้าวสักกะเป็นใหญ่) - ยามา (แดนแห่งเทพผู้ปราศจากความทุกข์) - คุลิต (แดนแห่งผู้เอบอิมด้วยสิริสมบัติของตน) - นิมมานรดี (แดนแห่งเทพผู้ยินดีในการเนรมิต) - ปรินิมิตตสวรรค์ (แดนแห่งเทพผู้ยังอำนาจให้เป็นไปในสมบัติที่ผู้อื่นนิรมิตให้) (พ.ธ. หน้า ๑๖๖-๑๖๗)

โภคอาทิยะ ๕ ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ ในการที่จะมีหรือเหตุผลในการที่จะมีหรือครอบครองโภคทรัพย์ ๑. เลี้ยงตัว มารดา บิดา บุตร ภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข ๒. บำรุงมิตรสหายและร่วมกิจกรรมการงานให้เป็นสุข ๓. ใช้ป้องกันภัยอันตราย ๔. ทำพละ คือ ญาคูพละ สงเคราะห์ญาติ อติพละ ต้อนรับแขก ปุพพเปตพละ ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ ราชพละ บำรุงราชการ เลี้ยงญาติ เทวดาพละ สักการะบำรงสิ่งที่เชื่อถือ ๕. อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ ผู้ประพฤดิชอบ (พ.ธ. หน้า ๒๐๒ -๒๐๓)

มงคล สิ่งที่ทำให้มีโชคดีตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมที่นำมาซึ่งความสุข ความเจริญ มงคล ๓๘ ประการ หรือ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล (มงคลอันสูงสุด) ๓๘ ประการ (ดูรายละเอียดมงคลสูตร) (พ.ศ. หน้า ๒๑๑)

มิจฉวนิฆชา ๕ การค้าขายที่ผิดศีลธรรมไม่ชอบธรรม มี ๕ ประการ คือ ๑. สัตถวนิฆชา ค้าอาวุธ ๒. สัตตวนิฆชา ค้ามนุษย์ ๓. มังสวานิฆชา เลี้ยงสัตว์ไว้ขายเนื้อ ๔. มัชชวานิฆชา ค้าขายน้ำเมา ๕. วิสวานิฆชา ค้าขายยาพิษ (พ.ศ. หน้า ๒๑๓)

มรรคมือองค์ ๘ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่า “อริยอัฏฐังคิกมรรค” ได้แก่ ๑. สัมมาทิฎฐิ เห็นชอบ ๒. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ๔. สัมมากัมมันตะ ทำการชอบ ๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ๖. สัมมาวายามะ เพียรชอบ ๗. สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ ๘. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ (พ.ศ. หน้า ๒๑๕)

มิจฉัตตะ ๑๐ ภาวะที่ผิด ความเป็นสิ่งที่ดี ได้แก่ ๑. มิจฉาทิฎฐิ (เห็นผิด ได้แก่ ความเห็นผิดจากคลองธรรมตามหลักกุศลกรรมบถ และความเห็นที่ไม่นำไปสู่ความพ้นทุกข์) ๒. มิจฉาสังกัปปะ (ดำริผิด ได้แก่ ความดำริที่เป็นอกุศลทั้งหลาย ตรงข้ามจากสัมมาสังกัปปะ) ๓. มิจฉาวาจา (วาจาผิด ได้แก่ วจีทุจริต ๔) ๔. มิจฉากัมมันตะ (กระทำความผิด ได้แก่ กายทุจริต ๓) ๕. มิจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด ได้แก่ เลี้ยงชีพในทางทุจริต) ๖. มิจฉาวายามะ (พยายามผิด ได้แก่ ความเพียรตรงข้ามกับสัมมาวายามะ) ๗. มิจฉาสติ (ระลึกผิด ได้แก่ ความระลึกถึงเรื่องราวที่ล่วงแล้ว เช่น ระลึกรู้ถึงการได้ทรัพย์ การได้ยศ เป็นต้น ในทางอกุศล อันจัดเป็นสติเทียบ) เป็นเหตุชักนำใจให้เกิดกิเลส มีโลภะ มานะ อสสา มัจฉริยะ เป็นต้น ๘. มิจฉาสมาธิ (ตั้งใจผิด ได้แก่ ตั้งจิตเพ่งเล็ง จดจ่อปักใจแน่วแน่ในกามราคะพยาบาท เป็นต้น หรือเจริญสมาธิแล้วหลงเพลิน ติดหมกมุ่น ตลอดจนนำไปใช้ผิดทาง ไม่เป็นไปเพื่อญาณทัสสนะ และความหลุดพ้น) ๙. มิจฉาญาณ (รู้ผิด ได้แก่ ความหลงผิดที่แสดงออกในการคิดอุบายทำความชั่วและในการพิจารณา ทบทวน ว่าความชั่วนั้น ๆ ตนกระทำได้อย่างดีแล้ว เป็นต้น) ๑๐. มิจฉาวิมุตติ (พ้นผิด ได้แก่ ยังไม่ถึงวิมุตติ สำคัญว่าถึงวิมุตติ หรือสำคัญผิดในสิ่งที่มีวิมุตติ) (พ.ธ. หน้า ๑๒๒)

- มิตรปฏิรูป** คนเทียมมิตร มิตรเทียม มิใช่มิตรแท้ มี ๔ พวก ได้แก่ ๑.คนปอกลอก มีลักษณะ ๔ คือ ๑.๑ คิดเอาได้ฝ่ายเดียว ๑.๒ ขอมเสียดแต่่น้อยโดยหวังจะเอาให้มาก ๑.๓ ตัวเองมีภัย จึงมาทำกิจของเพื่อน ๑.๔ คบเพื่อนเพราะ เห็นแก่ประโยชน์ของตัวเอง
๒. คนดีแต่พูด มีลักษณะ ๔ คือ ๒.๑ ดีแต่ยกเรื่องที่ผ่านมาแล้วมาปราศรัย ๒.๒ ดีแต่อ้างสิ่งที่ยังมีดี แต่อ้างสิ่งที่ยังไม่มีมาปราศรัย ๒.๓ สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่ไร้ประโยชน์ ๒.๔ เมื่อเพื่อนมีกิจอ้างแต่เหตุขัดข้อง
๓. คนหัวประจบมีลักษณะ ๔ คือ ๓.๑ จะทำชั่วก็คล้อยตาม ๓.๒ จะทำดีก็คล้อยตาม ๓.๓ ต่อหน้าสรรเสริญ ๓.๔ ดับหลังนิทา
๔. คนชวนฉิบหายมีลักษณะ ๔ ๔.๑ คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา ๔.๒ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน ๔.๓ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น ๔.๔ คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน (พ.บ. หน้า ๑๕๔-๑๕๕)

มิตรน้ำใจ ๑. เพื่อนมีทุกข์พลอยทุกข์ด้วย ๒. เพื่อนมีสุขพลอยดีใจ ๓. เขาดีเตือนเพื่อน ช่วยยับยั้ง แก้ไขให้ ๔. เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน (พ.ศ. หน้า ๒๓๔)

รูป ๑. สิ่งที่ต้องสลายไปเพราะปัจจัยต่าง ๆ อันขัดแย้ง สิ่งที่เป็นรูปร่างพร้อมทั้งลักษณะอาการของมัน ส่วนร่างกายจำแนกเป็น ๒๘ คือ มหาภูตรูป หรือธาตุ ๔ และอุปาทายรูป ๒. อารมณ์ที่รู้ได้ด้วยจักขุ สิ่งที่ปรากฏแก่ตา ชื่อ ๑ ในอารมณ์ ๖ หรืออายตนะภายนอก ๓. ลักษณะนามใช้เรียกพระภิกษุสามเณร เช่น ภิกษุรูปหนึ่ง (พ.ศ. หน้า ๒๕๓)

วิถุฏฐะ ๓ หรือไตรวิถุฏฐ์ การวนเวียน การเวียนเกิด เวียนตาย การเวียนว่ายตายเกิด ความเวียนเกิด หรือวนเวียนด้วยอำนาจกิเลส กรรม และวิบาก เช่น กิเลสเกิดขึ้นแล้วให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วย่อมได้ผลของกรรม เมื่อได้รับผลของกรรมแล้ว กิเลสก็เกิดอีกแล้ว ทำกรรมแล้วเสวยผลกรรมหมุนเวียนต่อไป (พ.ศ. หน้า ๒๖๖)

วาสนา อาการกายวาจา ที่เป็นลักษณะพิเศษของบุคคล ซึ่งเกิดจากกิเลสบางอย่าง และได้สั่งสมอบรมมาเป็นเวลานานจนเคยชินติดเป็นพื้นประจำตัว แม้จะละกิเลสได้แล้ว แต่ก็อาจจะละอาการกายวาจาที่เคยชินไม่ได้ เช่น คำพูดติดปาก อาการเดินที่เร็วหรือเดินด้วมืดมัว เป็นต้น ท่านขยายความว่า วาสนา ที่เป็นกุศลก็มี เป็นอกุศลก็มี เป็นอัพยากฤต คือ เป็นกลาง ๆ ไม่ได้ไม่ชั่วก็มี ที่เป็นกุศลกับอัพยากฤตนั้น ไม่ต้องละแต่ที่เป็นอกุศลซึ่งควรละนั้น แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่จะเป็นเหตุให้เข้าถึงอภัยกับส่วนที่เป็นเหตุให้เกิดอาการแสดงออกทางกายวาจาแปลก ๆ ต่าง ๆ ส่วนแรก พระอรหันต์ทุกอย่างก็ได้ แต่ส่วนหลัง พระพุทธเจ้าเท่านั้นละได้ พระอรหันต์อื่นละไม่ได้ จึงมีคำกล่าวที่ว่าพระพุทธเจ้าเท่านั้นละกิเลสทั้งหมดได้ พร้อมทั้งวาสนา; ในภาษาไทย คำว่าวาสนามีความหมายเพี้ยนไป กลายเป็นอำนาจบุญเก่า หรือกุศลที่ทำให้ได้รับลาภยศ (ไม่มีใน พ.ศ. ฉบับที่พิมพ์เป็นเล่ม แต่ค้นได้จากแผ่นซีดีรอม พ.ศ. ของสมาคมศิษย์เก่ามหาจุฬาฯ)

วิตก ความตรึก ตรี กายขกจิตขึ้นสู่อารมณ์ การคิด ความดำริ “ไทยใช้ว่าเป็นห่วงกังวล” แบ่งออกเป็นกุศลวิตก ๓ และอกุศลวิตก ๓ (พ.ศ. หน้า ๒๗๓)

วิบัติ ๔ ความบกพร่องแห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งไม่อำนวยแก่การที่กรรมดีจะปรากฏผล แต่กลับเปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล พุคส์นั้น ๆ ว่าส่วนประกอบบกพร่อง เปิดช่องให้กรรมชั่ววิบัติมี ๔ คือ ๑. คติวิบัติ วิบัติแห่งคติ หรือคติเสีย คือเกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศ สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ไม่เกื้อกูล ทางดำเนินชีวิต ถิ่นที่ไปไม่อำนวย ๒. อุปธิวิบัติ วิบัติแห่งร่างกาย หรือ รูปร่างเสีย เช่น ร่างกายพิการ พิการ อ่อนแอ ไม่สวยงาม กิริยาท่าทางน่าเกลียด ไม่ชวนชมตลอดจนสุขภาพที่ไม่ดี เจ็บป่วย มีโรครุม ๓. กาลวิบัติ วิบัติแห่งกาลหรือหรือกาลเสีย คือเกิดอยู่ในยุคสมัยที่บ้านเมืองมีภัยพิบัติไม่สงบเรียบร้อย ผู้ปกครองไม่ดี สังคมเสื่อมจากศีลธรรม มากด้วยการเบียดเบียน ขกย่องคนชั่ว บีบบังคับคนดี ตลอดจนทำอะไรไม่ถูกกาลเวลา ไม่ถูกจังหวะ ๔. ปโยควิบัติ วิบัติแห่งการประกอบ หรือกิจการเสีย เช่น ฝักใฝ่ในกิจการหรือเรื่องราวที่ผิด ทำการไม่ตรงตามความถนัด ความสามารถ ใช้ความเพียร ไม่ถูกต้อง ทำการครั้ง ๆ กลาง ๆ เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๑๖๐-๑๖๑)

วิปัสสนาญาณ ๕ ญาณในวิปัสสนา ญาณที่นับเข้าในวิปัสสนา เป็นความรู้ที่ทำให้เกิดความเห็นแจ้ง เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ได้แก่ ๑. อุทัพพยานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความเกิดและดับของเบญจขันธ์ ๒. กังขานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความสลาย เมื่อเกิดดับก็กำนึ่งเค่นชัด ในส่วนดับของสังขารทั้งหลาย ต้องแตกสลายทั้งหมด ๓. กยตุปีฎฐานญาณ คือ ญาณอันมองเห็นสังขารปรากฏเป็นของน่ากลัว ๔. อาทีนวานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันกำนึ่งเห็นโทษของสังขารทั้งหลาย ว่า เป็นโทษบกพร่องเป็นทุกข์ ๕. นิพพิทานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันกำนึ่งเห็นความหน่ายของสังขาร ไม่เพล็นเพล็น ติดใจ ๖. มุญจิกัมมตาญาณ คือ ญาณอันกำนึ่งด้วย ไคร่พ่นไปเสีย คือ หน่ายสังขารทั้งหลาย บรรณาทที่จะพ่นไปเสีย ๗. ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันกำนึ่งพิจารณาหาทาง เมื่อต้องการจะพ่นไปเสีย เพื่อมองหาอุบายจะปลดเปลื้องออกไป ๘. สังขารูปেকขาญาณ คือ ญาณอันเป็นไป โดยความเป็นกลางต่อสังขาร คือ พิจารณาสังขาร ไม่นิยมดียินร้ายในสังขารทั้งหลาย ๙. สังขานูโลมิกญาณ หรืออนูโลมญาณ คือ ญาณอันเป็นไป โดยอนูโลกแก่การหยั่งรู้ริษัจแล้วแล้วมรรคญาณให้สำเร็จความเป็น อริยมุคคตต่อไป (พ.ศ. หน้า ๒๓๖-๒๓๗)

วิมุตติ ๕ ความหลุดพ้น ภาวะไร้กิเลส และไม่มีทุกข์ มี ๕ ประการ คือ ๑. วิกขัมภนวิมุตติ ดับโดยข่มไว้ คือ ดับกิเลส ๒. ตพังควิมุตติ ดับกิเลสด้วยธรรมที่เป็นคู่ปรับธรรมที่ตรงกันข้าม ๓. สมุจเฉทวิมุตติ ดับด้วยตัดขาด ดับกิเลสเสร็จสิ้นเด็ดขาด ๔. ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ ดับด้วยสงบระงับ โดยอาศัย โลกุตตรมรรคดับกิเลส ๕. นิสรณวิมุตติ ดับด้วยสงบระงับ คือ อาศัย โลกุตตรธรรมดับกิเลสเด็ดขาดเสร็จสิ้น (พ.ศ. หน้า ๑๕๔)

โลกบาธธรรม ธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ ปกครองควบคุมใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดี มิให้ละเมิดศีลธรรม และให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อยสงบสุข ไม่เดือดร้อนสับสนวุ่นวาย มี ๒ อย่าง ได้แก่ ๑. หิริ ความอายบาป ละอายใจต่อการทำความชั่ว ๒. โอตตปปะ ความกลัวบาปเกรงกลัวต่อความชั่ว และผลของกรรมชั่ว (พ.ศ. หน้า ๒๖๐)

ฤาษี หมายถึง ผู้แสวงธรรม ได้แก่ นักบวชนอกพระศาสนาซึ่งอยู่ในป่า ชิไพร ผู้แต่งคัมภีร์พระเวท (พ.ศ. หน้า ๒๕๖)

สติปัญญา ๔ ที่ตั้งของสติ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง คือ ตามสิ่งนั้น ๆ มัน
เป็นของมันเอง มี ๔ ประการ คือ

๑. กายานุปัสสนาสติปัญญา (การตั้งสติกำหนดพิจารณากายให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงกาย
ไม่ใช่สัตว์บุคคล ตัวตนเราเขา) ท่านจำแนกวิธีปฏิบัติได้หลายอย่าง คือ อานาปานสติ กำหนดลมหายใจ
๑ อิริยาบถ กำหนดรู้ทันอิริยาบถ ๑) สัมปชัญญะ สร้างสัมปชัญญะในการกระทำความเคลื่อนไหวทุก
อย่าง ๑) ปฏิกุลมนสิการ พิจารณาส่วนประกอบอันไม่สะอาดทั้งหลายที่ประชุมเข้าเป็นร่างกายนี้ ๑) ธาตุ
มนสิการ พิจารณาเห็นร่างกายของตน โดยสักว่าเป็นธาตุแต่ละอย่างๆ

๒. เวทนานุปัสสนาสติปัญญา (การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียง
เวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดเวทนาอันเป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉย ๆ ก็ดี ทั้งที่เป็นสา
มิตและเป็นนิรามิตตามที่ เป็นไปอยู่ขณะนั้น ๆ

๓. จิตตานุปัสสนาสติปัญญา (การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงจิต
ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ
ไม่มีโมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว ฟุ้งซ่านหรือเป็นสมาธิ ฯลฯ อย่างไร ๆ ตามที่เป็นไปอยู่ในขณะนั้น
ๆ

๔. ชัมมานุปัสสนาสติปัญญา (การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียง
ธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนของเรา) คือ มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นิเวศน์ ๕ ชั้น ๕ อายตนะ
๑๒ โพชฌงค์ ๗ อริยสัจ ๔ ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่ เกิดขึ้น เจริญบริบูรณ์และดับได้
อย่างไร เป็นต้น ตามที่เป็นจริงของมันอย่างนั้น ๆ (พ.ธ. หน้า ๑๖๕)

สมณะ หมายถึง ผู้สงบ หมายถึงนักบวชทั่วไป แต่ในพระพุทธศาสนา ท่านให้ความหมายจำเพาะ หมายถึง ผู้
ระดับบวช ได้แก่ พระอริยบุคคล และผู้ปฏิบัติเพื่อระงับบาป ได้แก่ ผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อเป็น พระ
อริยบุคคล (พ.ศ. หน้า ๒๘๘)

สมบัติ ๔ คือ ความเพียบพร้อมสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งช่วยเสริมส่งอำนวยโอกาสให้กรรมดี
ปรากฏผล และไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล มี ๔ อย่าง คือ ๑. คติสมบัติ สมบัติแห่งคติ ถึงพร้อมด้วย
คติ หรือคติให้ คือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศที่เจริญ เหมาะหรือเกื้อกูล ตลอดจนในระยะสั้นคือ
ดำเนินชีวิตหรือไปในถิ่นที่อำนวย ๒. อุปธิสมบัติ สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยร่างกาย คือมีรูปร่าง
สวย ร่างกายสว่างงาม หน้าตาทำทางดี น่ารัก น่านิยมเลื่อมใส สุขภาพดี แข็งแรง ๓. กาลสมบัติ สมบัติแห่ง
กาล ถึงพร้อมด้วยกาลหรือกาลให้ คือ เกิดอยู่ในสมัยที่บ้านเมืองมีความสงบสุข ผู้ปกครองดี ผู้คนมี
คุณธรรมยกย่องคนดี ไม่ส่งเสริมคนชั่ว ตลอดจนในระยะเวลานั้น คือ ทำอะไรถูกกาลเวลา ถูกจังหวะ
๔. ปโยคสมบัติ สมบัติแห่งการประกอบ ถึงพร้อมด้วยการประกอบกิจ หรือกิจการให้ เช่น ทำเรื่องตรง
กับที่เขาต้องการ ทำกิจตรงกับความถนัดความสามารถของตน ทำการถึงขนาดถูกหลักครบถ้วน ตาม

เกณฑ์หรือเต็มอัตรา ไม่ใช่ทำครึ่ง ๆ กลาง ๆ หรือเหาะเหยะ หรือไม่ถูกเรื่องกัน รู้จักจัดทำ รู้จัก
ดำเนินการ (พ.ศ. หน้า ๑๖๑ – ๑๖๒)

สมบัติ ภาวะสงบประณีตซึ่งพึงเข้าถึง; สมบัติมีหลายอย่าง เช่น ฉานสมบัติ ผลสมบัติ อนุปปพวิหารสมบัติ
(พ.ศ. หน้า ๓๐๓)

สติ ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เพลา การคุมใจได้กับกิจ หรือคุมจิตใจไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จำการที่ทำ
และคำพูดแม่นยำได้ (พ.ศ. หน้า ๓๒๓)

สังฆคุณ ๕ คุณของพระสงฆ์ ๑. พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี ๒. เป็นผู้ปฏิบัติตรง ๓. เป็นผู้
ปฏิบัติถูกต้อง ๔. เป็นผู้ปฏิบัติสมควร ๕. เป็นผู้ควรแก่การค้ำับ คือ ควรกับของที่เจ้านามถวาย ๖.
เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ ๗. เป็นผู้ควรแก่ทักษิณา ควรแก่ของทำบุญ ๘. เป็นผู้ควรแก่การกระทำอัญชลี
ควรแก่การกราบไหว้ ๙. เป็นนาคบุญอันยอดเยี่ยมของโลก เป็นแหล่งปลูกฝังและเผยแพร่วิชาธรรมที่ยอด
เยี่ยมของโลก (พ.ศ. หน้า ๒๖๕-๒๖๖)

สังเวชนียสถาน สถานที่ตั้งแห่งความสังเวท ที่ทำให้เกิดความสังเวท มี ๔ คือ ๑. ที่พระพุทธเจ้าประสูติ คือ อุทยาน
ลุมพินี ปัจจุบันเรียกลุมพินีหรือรัมมินเด (Lumbini หรือ Rummidei) ๒. ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คือ ควาง
โพธิ์ ที่ตำบลพุทธคยา (Buddha Gaya หรือ Bodh – Gaya) ๓. ที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา คือ ป่า
อิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ปัจจุบันเรียกสารนาถ ๔. ที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน คือ ที่ศาลา
โนทยาน เมืองกุสินารา หรือกุสินคร บัดนี้เรียกกาเซีย (Kasia หรือ Kusinagara) (พ.ศ. หน้า ๓๑๓)

สันโดษ ความยินดี ความพอใจ ยินดีด้วยปัจจัย ๔ คือ ฝ้านุ่งห่ม อาหารที่นอนที่นึ่ง และยาตามมีตามได้ ยินดีของ
ของตน การมีความสุข ความพอใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยเพียรพยายามอันชอบธรรมของตน
ไม่โลภ ไม่ริษยาใคร (พ.ศ. หน้า ๓๒๔)

สันโดษ ๓ ๑. ขดาลากสันโดษ ยินดีตามที่ได้ คือ ได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตน ก็พอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ได้
เดือดร้อนเพราะของที่ไม่ได้ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่น ไม่ริษยาเขา ๒. ขดาลพลสันโดษ คือ ยินดีตาม
กำลัง คือ พอใจเพียงแก่พอแก่กำลังร่างกาย สุขภาพ และขอบเขตการใช้สอยของตน ของที่เกินกำลังก็ไม่
หวงแหนเสียขายไม่เก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ๓. ขดาลสารูปสันโดษ ยินดีตาม
สมควร คือ พอใจตามที่สมควร คือ พอใจตามที่สมควรแก่ฐานะแนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการ
บำเพ็ญกิจของตน เช่น ภิกษุพอใจแต่พออันเหมาะสมกับสมณภาวะ หรือได้ของใช้ที่ไม่เหมาะสมกับตนแต่
จะมีประโยชน์แก่ผู้อื่นก็นำไปมอบให้แก่เขา เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๓๒๔)

สังฆกรรม ๓ ธรรมอันดี ธรรมที่แท้ ธรรมของสัตบุรุษ หลักหรือแก่นศาสนา มี ๓ ประการ ได้แก่

๑. ปริยัติสังฆกรรม (สังฆกรรมคือคำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียน ได้แก่ พุทธพจน์)

๒. ปฏิบัติสังฆกรรม (สังฆกรรมคือสิ่งพึงปฏิบัติ ได้แก่ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา)

๓. ปฏิเวธสังฆกรรม (สังฆกรรมคือผลอันจะพึงเข้าถึง หรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล และ
นิพพาน (พ.ศ. หน้า ๑๒๕)

สติปรีตธรรม ๗ ธรรมของสัตว์บุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตว์บุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี

๑. ธรรมัญญา คือ ความรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง ๒. อุตัญญา คือ ความรู้จักผล คือ รู้ความมุ่งหมาย ๓. อุตัญญา คือ ความรู้จักตน คือ รู้ว่าเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น ๔. มัตตัญญา คือ ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี ๕. กาลัญญา คือ ความรู้จักกาล คือ รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ๖. ปริสัญญญา คือ ความรู้จักบริษัทคือ รู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม ๗. ปุคคัญญา หรือ ปุคคปโรปรัญญา คือ ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคล (พ.ศ. หน้า ๒๔๔)

สัมปชัญญะ ความรู้ตัวทั่วพร้อม ความรู้ตระหนักรู้ชัดเข้าใจชัด ซึ่งสิ่งใดได้ มักมากคู่กับสติ (พ.ศ. หน้า ๒๔๔)

สาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน เรียกอีกอย่างว่า “สาราณียธรรม” ๑. เมตตาทายกรรม มีเมตตาทายกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒. เมตตาวาจิกรรม มีเมตตาวาจิกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๓. เมตตามโนกรรม มีเมตตามโนกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๔. สาธารณโกถิ แบ่งปันสิ่งของที่ได้อันไม่หวง แหวน ใช้ผู้เดียว ๕. สีลสามัญญตา มีความประพฤติร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือจัดปัญหา ๖. ทัฏฐิสามัญญตา มีความเห็นชอบดีงาม เช่นเดียวกับหมู่คณะ (พ.ศ. หน้า ๒๓๓-๒๓๕)

สุข ๒ ความสบาย ความสำราญ มี ๒ อย่าง ได้แก่ ๑. กายิกสุข สุขทางกาย ๒. เจตสิกสุข สุขทางใจ อีกหมวดหนึ่งมี ๒ คือ ๑. สามิสสุข สุขอิงอามิส คือ อาศัยกามคุณ ๒. นiramิสสุข สุขไม่อิงอามิส คือ อิงเนกขัมมะ (พ.ศ. หน้า ๓๔๓)

ศรัทธา ความเชื่อ ความเชื่อถือ ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม (พ.ศ. หน้า ๒๕๐)

ศรัทธา ๔ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ๔ ประการคือ ๑. กัมมศรัทธา (เชื่อกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไร โดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งที่รู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่ว ความดี มีขึ้น ในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอ้อนวอนหรือนอนคอยโชค เป็นต้น ๒. วิปากศรัทธา (เชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่สำเร็จต้องมีผล และผลต้อง มีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี และผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว ๓. กัมมัสสกตาศรัทธา (ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของจะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน ๔. ตถาคตโพธิศรัทธา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๕ ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้ (พ.ศ. หน้า ๑๖๔)

สงเคราะห์ การช่วยเหลือ การเอื้อเฟื้อเกื้อกูล (พ.ศ. หน้า ๒๒๘)

สังกหัตถุ ๔ เรื่องสงเคราะห์กัน คุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ หลักการสงเคราะห์ คือ ช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลก ได้แก่ สังคมแห่งหมู่สัตว์ไว้ดู

สลักเกาะขีตรถที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถ และวิ่งแล่นไปได้มี ๔ อย่างคือ ๑. ทาน การแบ่งปัน
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ๒. ปิยวาจา พุดจาที่น่ารัก น่านิยมนับถือ ๓. อตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์
๔. สมานัตตนา ความมีตนเสมอ คือ ทำตัวให้เข้ากันได้ เช่น ไม่ถือตัว ร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน เป็นต้น (พ.ศ.
หน้า ๓๑๐)

สัมมัตตะ ความเป็นถูก ภาวะที่ถูก มี ๑๐ อย่าง ๘ ข้อต้น ตรงกับองค์มรรคทั้ง ๘ ข้อ เพิ่ม ๒ ข้อท้าย คือ ๙. สัมมา
ญาณ รู้ชอบ ได้แก่ ผลญาณ และปัจจเวกขณญาณ ๑๐. สัมมาวิมุตติ พ้นชอบ ได้แก่ อรหัตตผลวิมุตติ;
เรียกอีกอย่าง อเสขธรรม ๑๐ (พ.ศ. หน้า ๓๒๕)

สุจริต ๓ ความประพฤติดี ประพฤติชอบตามคลองธรรม มี ๓ คือ ๑. กายสุจริต ประพฤติชอบทางกาย ๒. วา
สุจริต ประพฤติชอบทางวาจา ๓. มโนสุจริต ประพฤติชอบทางใจ (พ.ศ. หน้า ๓๔๕)

หิริ ความละอายต่อการทำชั่ว (พ.ศ. หน้า ๓๕๕)

อกุศลกรรมบถ ๑๐ ทางแห่งอกุศลกรรม ทางความชั่ว กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือ
ทุกข์ ๑. ปาณาติบาต การทำชีวิตให้ตกลง ๒. อทินนาทาน การถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ โดยอาการ
ขโมย ลักทรัพย์ ๓. กามเมสุมิจนจาร ความประพฤติผิดทางกาม ๔. มุสาวาท การพูดเท็จ ๕. ปิสุณวาจา
วาจาส่อเสียด ๖. ผรุสวาจา วาจาหยาบ ๗. สัมผัสปลลาปะ พูดเพื่อเจ้อ ๘. อภิขณา เฟ่งเล็งอยากได้ของเขา
๙. พยาบาท คิดร้ายผู้อื่น ๑๐. มิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากคลองธรรม (พ.ศ. หน้า ๒๗๕, ๓๐๕)

อกุศลมูล ๓ รากแห่งของอกุศล ต้นตอของความชั่ว มี ๓ คือ ๑. โลภะ (ความอยากได้) ๒. โทสะ (ความคิด
ประทุษร้าย) ๓. โมหะ (ความหลง) ๘ (พ.ศ. หน้า ๘๕)

อกติ ๔ ฐานะอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติที่ผิด ความไม่เที่ยงธรรม ความลำเอียง มี ๔ อย่างคือ ๑.
ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะชอบ) ๒. โทสาคติ (ลำเอียงเพราะชัง) ๓. โมหาคติ (ลำเอียงเพราะหลง พลาด
ผิดเพราะเขลา) ๔. ภยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว) (พ.ศ. หน้า ๑๗๔)

อนัตตา ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่ตัวตน (พ.ศ. หน้า ๑๖๖)

อบายมุข ช่องทางของความเสื่อม เหตุเครื่องฉิบหาย เหตุย่อยยับแห่งโลกทรัพย์ ทางแห่งความพินาศ (พ.ศ. หน้า
๓๗๓)

อบายมุข ๔ ๑. อิตถิฐุตตะ (เป็นนักเลงหญิง นักเที่ยวผู้หญิง) ๒. สุราฐุตตะ (เป็นนักเลงสุรา นักดื่ม) ๓.
อักษฐุตตะ (เป็นนักการพนัน) ๔. ปาปมิตตะ (คบคนชั่ว) (พ.ศ. หน้า ๓๗๓)

อบายมุข ๖ ๑. ดิตสุราและของมีนเมา ๑.๑ ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ ๑.๒ ก่อการทะเลาะวิวาท
๑.๓ เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๑.๔ เสียเกียรติ เสียชื่อเสียง ๑.๕ ทำให้ไม่รู้อาย ๑.๖ ทอนกำลังปัญญา ๒.
ชอบเที่ยวกลางคืน มีโทษ ๖ อย่างคือ ๒.๑ ชื่อว่าไม่รักษาดน ๒.๒ ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย ๒.๓ ชื่อว่าไม่
รักษาทรัพย์สมบัติ ๒.๔ เป็นที่ระแวงสงสัย ๒.๕ เป็นเป้าให้เขาใส่ความหรือข่าวดื้อ ๒.๖ เป็นที่มาของ
เรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก ๓. ชอบเที่ยวดูการละเล่น มีโทษ โดยการทำงานเสื่อมเสียเพราะมีใจกังวลคอย
คิดจ้อง กับเสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้น ๆ ทั้ง ๖ กรณี คือ ๓.๑ รำที่ไหนดไปที่นั่น ๓.๒ – ๓.๓ ขับร้อง คนตรี

เสภา เพลงเถิดเทิงที่ไหนไปที่นั่น ๔. ดิการพนัน มีโทษ ๖ คือ ๔.๑ เมื่อชนะยอมก่อเวร ๔.๒ เมื่อแพ้ก็เสียดายทรัพย์ที่เสียไป ๔.๓ ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นซัด ๆ ๔.๔ เข้าที่ประชุมเขาไม่เชื่อถ้อยคำ ๔.๕ เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง ๔.๖ ไม่เป็นที่ พึ่งประสงค์ของผู้ที่จะหาคุ้มครองให้ลูกของเขา เพราะเห็นว่าจะเลี้ยงลูกเมียไม่ได้ ๕. คบคนชั่วมีโทษโดยนำให้กลายเป็นคนชั่วอย่างที่ตนคบทั้ง ๖ ประเภท คือได้เพื่อนที่จะนำให้กลายเป็น ๕.๑ นักการพนัน ๕.๒ นักเลงหญิง ๕.๓ นักเลงเหล้า ๕.๔ นักลวงของปลอม ๕.๕ นักหลอกลวง ๕.๖ นักเลงหัวไม้ ๖. เกียจคร้านการงาน มีโทษโดยทำให้แยกเหตุต่าง ๆ เป็นข้ออ้างผัดผ่อน ไม่ทำการงาน โภคะใหม่ก็ไม่เกิด โภคะที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือ ให้อ่าง ไปทั้ง ๖ กรณีว่า ๖.๑ – ๖.๖ หนาวนัก ร้อนนัก เย็นไปแล้ว ยังเข้านัก หิวนัก อิ่มนัก แล้วไม่ทำการงาน (พ.ธ. หน้า ๑๗๖ – ๑๗๘)

อภิธานิยธรรม ๗ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวมี ๗ ประการ ได้แก่ ๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิศย์ ๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจกรรมที่พึงทำ ๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ควรเคารพนับถือท่านเหล่านั้น ๕. บรรดาคุณสตรี กุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูก ช่มเหง หรือฉุดคร่า ชื่นใจ ๖. เคารพสักการบูชา เจดีย์หรืออนุสาวรีย์ประจำชาติ ๗. จัดให้ความอารักขา คุ่มครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (รวมถึงพระภิกษุ ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบด้วย) (พ.ธ. หน้า ๒๔๖ – ๒๔๗)

อธิปไตย ๓ ความเป็นใหญ่ มี ๓ อย่าง คือ ๑. อัตตาทิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ ถือตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนเป็นประมาณ ๒. โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่ ถือโลกเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนนิยของโลกเป็นประมาณ ๓. ชัมมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ (พ.ธ. หน้า ๑๒๗-๑๒๘)

อริยสัจ ๔ ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะมี ๔ คือ ๑. ทุกข์ (ความทุกข์ สภาพที่ทนได้ยาก สภาพที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสารและความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่ง ที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์ ๒. ทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์ สาเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา ภวตัณหา และ วิภวตัณหา) กำจัดอวิชชา สำรอก ตัณหา สิ้นแล้ว ไม่ถูกข้อม ไม่ติดขัด หลุดพ้น สงบ ปลอดภัย เป็นอิสระ คือ นิพพาน) ๓. ทุกขนิโรธ (ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชา สำรอก ตัณหา สิ้นแล้ว ไม่ถูกข้อม ไม่ติดขัด หลุดพ้น สงบ เป็นอิสระ คือ นิพพาน) ๔. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ ขอบปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง มรรคมีองค์ ๘ นี้ สรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา) (พ.ธ. หน้า ๑๘๑)

อริยอัฏฐังคิกมรรค ทางสายกลาง มรรคมีองค์ ๘ (ศีล สมาธิ ปัญญา) (พ.ธ. หน้า ๑๖๕)

อัญญาญูเบกขา เป็นอุเบกขาฝ่ายวิบัติ หมายถึง ความไม่รู้เรื่อง เคยไม่รู้เรื่อง เคยโง่ เคยเมฆ (พ.ศ. หน้า ๑๒๖)

อตฺตา ตัวตน อาตมัน บุคคลย่อมยึดมั่นมองเห็นขั้น ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งหมดเป็นอตฺตา หรือยึดถือว่ามีอตฺตา เนื่องด้วยขั้น (พ.ศ. หน้า ๑๕๘)

อตฺตะ เรื่องราว ความหมาย ความมุ่งหมาย ประโยชน์ มี ๒ ระดับ คือ ๑. ทิฏฐิธัมมิกตฺตะ ประโยชน์ในชีวิตนี้ หรือประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นที่มุ่งหมายกันในโลกนี้ ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ รวมถึงการแสวงหาสิ่งเหล่านี้มาโดยทางที่ชอบธรรม ๒. สัมปรายิกตฺตะ ประโยชน์เบื้องหน้า หรือประโยชน์ที่ล้ำลึกกว่าที่จะมองเห็นกันเฉพาะหน้า เป็นจุดหมายชั้นสูงขึ้นไป เป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละจากโลกนี้ไป ๓. ปรมัตตตะ ประโยชน์สูงสุด หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิตเป็นจุดหมายสูงสุดหรือที่หมายขั้นสุดท้าย คือ พระนิพพาน อีกประการหนึ่ง หมายถึง ๑. อตฺตตฺตะ ประโยชน์ตน ๒. ปรัตตตะ ประโยชน์ผู้อื่น ๓. อุภยตฺตะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (พ.ศ. หน้า ๑๓๑-๑๓๒)

อายตนะ ที่ต่อ เครื่องติดต่อกัน แคนต่อความรู้ เครื่องรู้ และสิ่งที่ถูกรู้ เช่น ตาเป็นเครื่องรู้ รูปเป็น สิ่งที่รู้ หูเป็น เครื่องรู้ เสียงเป็นสิ่งที่รู้ เป็นต้น จัดเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. อายตนะภายใน ๖ อายตนะภายนอก ๖ ๒. อายตนะภายนอก หมายถึง เครื่องต่อภายนอก สิ่งที่ถูกรู้ มี ๖ คือ ๒.๑ รูป คือ รูป ๒.๒ สัททนะ คือ เสียง ๒.๓ คันธนะ คือ กลิ่น ๒.๔ รส คือ รส ๒.๕ โภกฺกัฏฐัพพะ คือ สิ่งต้องกาย ๒.๖ ฐัมมะ หมายถึง ธรรมารมณ์ คือ อารมณ์ที่เกิดกับใจ หรือสิ่งที่ใจรู้ อารมณ์ ๖ ก็เรียก (พ.ศ. หน้า ๔๑๑)

อายตนะภายใน เครื่องต่อภายใน เครื่องรับรู้ มี ๖ คือ ๑. จักขุ คือ ตา ๒. โสตะ คือ หู ๓. ชานะ คือ จมูก ๔. ชิวหา คือ ลิ้น ๕. กาย คือ กาย ๖. มโน คือ อินทรีย์ ๖ ก็เรียก (พ.ศ. หน้า ๔๑๑)

อริยวัฑฒิ ๕ ความเจริญอย่างประเสริฐ หลักความเจริญของอารยชน มี ๕ คือ ๑. ศรัทธา ความเชื่อ ความมั่นใจ ในพระรัตนตรัย ในหลักแห่งความจริง ความดีอันมีเหตุผล ๒. สีล ความประพฤติดี มีวินัย เลี้ยงชีพสุจริต ๓. สุตะ การเล่าเรียน สดับฟัง ศึกษาหาความรู้ ๔. จาคะ การเผื่อแผ่เสียสละ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจช่วยเหลือใจกว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังและร่วมมือ ไม่คับแคบ เอาแต่ตัว ๕. ปัญญา ความรอบรู้ รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล รู้จักโลกและชีวิตตามความเป็นจริง (พ.ศ. หน้า ๒๑๑)

อิทธิบาท ๔ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี ๔ ประการ คือ

๑. นันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอแล้วปรารถนาจะทำ ให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป
๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง
๓. จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย
๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ไคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อที่ยังห้อยในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ตัวอย่างเช่น ผู้

ทำงานทั่ว ๆ ไปอาจจำสั้น ๆ ว่า รักรงาน สู้งาน ใส่ใจงาน และทำงานด้วยปัญญา เป็นต้น
(พ.ธ. หน้า ๑๘๖-๑๘๗)

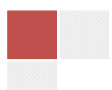
อุบาสกธรรม ๗ ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก ๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพบปะพระภิกษุ ๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓. ศึกษาในอริสัจ ๔. มีความเลื่อมใสอย่างมากในพระภิกษุทุกระดับ ๕. ไม่ฟังธรรมด้วยตั้งใจจะคอยฟังโทษติเตียน ๖. ไม่แสวงหาบุญนอกหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ๗. กระทำการสนับสนุน คือ ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา
(พ.ธ. หน้า ๒๑๘-๒๒๐)

อุบาสกธรรม ๕ สมบัติของอุบาสก ๕ คือ ๑. มีศรัทธา ๒. มีศีลบริสุทธิ์ ๓. ไม่ถือมงคลต้นข้าว เชื้อกรรม ไม่เชื่อมงคลคือมุ้งหวังผลจากการกระทำ และการงานมิใช่จาก โชคลาภ และสิ่งที่ตื่นกันว่าขลังศักดิ์สิทธิ์ ๔. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๕. ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา (พ.ศ. หน้า ๓๐๐)

อุบาสกธรรม ๗ ผู้ใกล้ชิดพระศาสนาอย่างแท้จริง ควรตั้งตนอยู่ในธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก มี ๗ ประการ ได้แก่ ๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพบปะพระภิกษุ ๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓. ศึกษาในอริสัจ คือ ฝึกรวมตนให้ก้าวหน้าในการปฏิบัติรักษาศีลขั้นสูงขึ้นไป ๔. พรั่งพร้อมด้วยความเลื่อมใสในพระภิกษุทั้งหลายทั้งที่เป็นเถระ นวกะ และปุนกลาง ๕. ฟังธรรมด้วยความตั้งใจ มิใช่ มาจับผิด ๖. ไม่แสวงหาทักษิณภายนอก หลักคำสอนนี้ คือ ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๗. กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนา คือ เอาใจใส่ทำนุบำรุงและช่วยกิจกรรม (ธรรมนุญชีวิต, หน้า ๑๐-๑๑)

อุเบกขา มี ๒ ความหมายคือ ๑. ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยชอบหรือชัง ความวางใจเฉยได้ ไม่ยินดี ยินร้าย เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาเห็นผลอันเกิดขึ้น โดยสมควรแก่เหตุและรู้ว่าพึงปฏิบัติต่อไปตามธรรม หรือตามควรแก่เหตุ นั้น ๒. ความรู้สึกเฉย ๆ ไม่สุข ไม่ทุกข์ เรียกเต็มว่าอุเบกขาเวทนา (อทุกขมสุข)
(พ.ศ. หน้า ๔๒๖-๔๒๗)

อุปาทาน ๔ ความยึดมั่น ความถือมั่นด้วยอำนาจกิเลส ความยึดติดอันเนื่องมาแต่ตัณหา ผูกพันเอาตัวตนเป็นที่ตั้ง ๑. กามอุปาทาน ความยึดมั่นในกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปาทานที่หน้าใจร่น นำพอใจ ๒. ทิฏฐูปาทาน ความยึดมั่นในทิฏฐิหรือทฤษฎี คือ ความเห็น ลัทธิ หรือหลักคำสอนต่าง ๆ ๓. สิลัพพอุปาทาน ความยึดมั่นในศีลและพรต คือ หลักความประพฤติ ข้อปฏิบัติ แบบแผน ระเบียบวิธี ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิพิธีต่าง ๆ กัน ไปอย่างมกมายหรือโดยนิยมน่าขลัง ว่าศักดิ์สิทธิ์ มิได้เป็นไปด้วยความรู้ ความเข้าใจ ตามหลักความสัมพันธ์แห่งเหตุและผล ๔. อัตตวาทุอุปาทาน ความยึดมั่นในวาทะว่าตัวตน คือ ความถือหรือสำคัญ หมายอยู่ในกายในว่ามีตัวตน ที่จะได้ จะมี จะเป็น จะสูญสลาย ถูกบีบคั้น ทำลายหรือเป็นเจ้าของ เป็นนายบังคับบัญชาสิ่งต่าง ๆ ได้ไม่มองเห็นสภาวะของสิ่งทั้งปวง อันรวมทั้งตัวตนว่าเป็นแต่เพียงสิ่งที่ประชุมประกอบกันเข้า เป็นไปตามเหตุปัจจัยทั้งหลายที่มาสัมพันธ์กันล้วน ๆ (พ.ธ. หน้า ๑๘๗)

อุปนิสัย ๔ ธรรมที่พึงพิง หรือธรรมช่วยอุดหนุน ๑. สงฺขายกัม ปฏิเสวติ พิจารณาแล้วจึงใช้สอยปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช เป็นต้น ที่จำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องและมีประโยชน์ ๒. สงฺขายกัม อธิวาเสติ พิจารณาแล้วอดกลั้นได้แก่ อนุภูฏารมณฺ์ ต่าง ๆ มีหนาวร้อน และทุกขเวทนา เป็นต้น ๓. สงฺขายกัม ปริวิหฺเซติ พิจารณาสิ่งที่เป็นโทษ ก่ออันตรายแก่ร่างกาย และจิตใจแล้ว หลีกเว้น ๔. สงฺขายกัม ปฏิวินโนเทติ พิจารณาสิ่งที่เป็นโทษ ก่ออันตรายเกิดขึ้นแล้ว เช่น อกุศลวิตก มีกามวิตก พยาบาทวิตก และ วิหิงสาวิตก และความชั่วร้ายทั้งหลายแล้วพิจารณาแก้ไข บำบัดหรือขจัดให้สิ้นไป (พ.ธ. หน้า ๑๗๕)

โอดตปฺปะ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว (พ.ศ. หน้า ๔๓๕)

โอวาท คำกล่าวสอน คำแนะนำ คำตักเตือน โอวาทของพระพุทธเจ้า ๓ คือ ๑. เว้นจากทุจริต คือ ประพฤติชั่ว ด้วยกาย วาจา ใจ (ไม่ทำชั่วทั้งปวง) ๒. ประกอบสุจริต คือ ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ (ทำแต่ความดี) ๓. ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง โลก โกรธ หลง เป็นต้น (ทำจิตใจของตนให้สะอาด บริสุทธิ์) (พ.ศ. หน้า ๔๔๐)

สังคมศาสตร์ การศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์

สังคมศึกษา การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

คุณธรรม(virtue) และจริยธรรม(moral or morality or ethics) คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี **จริยธรรม** มีความหมายเช่นเดียวกับ**ศีลธรรม** หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติกรรมปฏิบัติความ ประพฤติหรือหน้าที่ที่ชอบ ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรม จึงหมายถึง สภาพคุณงามความดีที่ประพฤติปฏิบัติหรือหน้าที่ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต หรือคุณธรรมตามกรอบจริยธรรม ส่วน**ศีลธรรมและจริยธรรม** มีความหมายใกล้เคียงกัน คุณธรรมจะมีความหมายที่เน้นสภาพลักษณะ หรือคุณสมบัติที่แสดงออกถึงความดีงาม ส่วนจริยธรรม มีความหมายเน้นที่ ความประพฤติ หรือการปฏิบัติที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคม นักวิชาการมักใช้คำทั้งสองคำนี้ในความหมายนี้ยเดียวกันและมักใช้คำสองคำดังกล่าวควบคู่กันไป เป็นคำว่า **คุณธรรมจริยธรรม** ซึ่งรวมความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม นั่นคือมีความหมายเน้นทั้งสภาพ ลักษณะหรือคุณสมบัติ และความประพฤติอันดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคม

(โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย ศูนย์คุณธรรม หน้า ๑๑ -๑๒)

การเมือง ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจในการจัดระเบียบสังคมเพื่อประโยชน์และความสงบสุขของสังคม มีความสัมพันธ์ต่อกัน โดยรวมทั้งหมดในส่วนของชีวิตในพื้นที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ อำนาจชอบธรรม หรืออิทธิพล และมีความสามารถในการดำเนินการได้

ข้อมูล สิ่งที่ได้รับรู้และยังไม่มีการจัดประมวลให้เป็นระบบ เมื่อจัดระบบแล้วเรียกว่า สารสนเทศ

ค่านิยม การกำหนดคุณค่าและพัฒนาจนเป็นบุคลิกภาพประจำตัว

คุณค่า ลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความดี ความงาม ความดีเป็นคุณค่าของจริยธรรม ความงามเป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ สิ่งที่ตอบสนองความต้องการได้เป็นสิ่งที่มีความค่า คุณค่าเป็นสิ่งเปลี่ยนแปลงได้ คุณค่าเปลี่ยนไปได้ตามเวลา และคุณค่ามักเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของความเจริญ

บทบาท การกระทำที่สังคมคาดหวังตามสถานภาพที่บุคคลครองอยู่

หน้าที่ เป็นความรับผิดชอบทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สถานภาพ ตำแหน่งที่แต่ละคนครองอยู่ในสถานที่หนึ่ง ในช่วงเวลาหนึ่ง

บรรทัดฐาน ข้อตกลงของสังคมที่กำหนดให้สมาชิกประพฤติ ปฏิบัติ บางทีเรียกปทัสถาน สามารถใช้บรรทัดฐานของสังคม (social norms) เป็นมาตรฐานความประพฤติในทางจริยธรรมได้ ซึ่งแยกออกเป็น

ก. วิถีประชา (folkways) ได้แก่ แบบแผนพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่สังคมยอมรับ และได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา มักเกี่ยวข้องกับเรื่องการดำเนินชีวิต และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะไม่มีกฎหมายเคร่งครัดแน่นอนตายตัว

ข. กฎศีลธรรมหรือจารีต (mores) เป็นมาตรฐานความประพฤติของสังคมที่มีการกำหนดเกี่ยวกับจริยธรรมที่เข้มข้น ในกรณีมีผู้ฝ่าฝืนอาจมีการลงโทษ แม้ว่าในบางครั้งจะไม่มีเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม เช่น การลวนลามสตรีในชนบท ต้องลงโทษด้วยการเสียผี

ค. กฎหมาย (law) เป็นมาตรฐานความประพฤติที่รัฐกำหนดให้สมาชิกของรัฐพึงปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ และกำหนดวิธีการปฏิบัติการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน

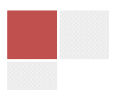
สิทธิ ข้อเรียกร้องของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สิทธิทางศีลธรรม เป็นข้อเรียกร้องทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

ประเพณี เป็นความประพฤติของคนหมู่มาก อยู่ในที่แห่งหนึ่ง ถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกันและสืบกันมานาน ประเพณี คือ กิจกรรมที่มีรูปแบบของชุมชนหรือสังคมหนึ่งที่จัดขึ้นมาด้วยจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง และกำหนดการจัดกิจกรรมในช่วงเวลาแน่นอนสม่ำเสมอ กิจกรรมที่เป็นประเพณีอาจมองได้อีกประการหนึ่งว่าเป็นแบบแผนการปฏิบัติของกลุ่มเฉพาะหรือทางศาสนา

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights sinv UDHR) คือการประกาศเจตนารมณ์ ในการร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก ซึ่งที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติให้การรับรองตามข้อมติที่ ๒๑๗ A (III) เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๙๑ โดยประเทศไทยออกเสียงสนับสนุน

วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย เป็นการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในเรื่องเกี่ยวกับความเป็นมา ปัจจัยพื้นฐานและผลกระทบจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย รวมทั้งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของมนุษยชาติโลก ความสำคัญ และผลกระทบที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยและมนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

สัมมาชีพ การประกอบอาชีพสุจริตและเหมาะสมในสังคม

ประสิทธิภาพ ความสามารถในการทำงานจนสำเร็จ หรือผลการกระทำที่ได้ผลออกมาดีกว่าเดิม รวมทั้งการใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างคุ้มค่า โดยไม่ให้เกิดความสูญเปล่าหรือความสูญเสีย ทรัพยากรต่างๆ พิจารณาได้จาก เวลาแรงงาน วัตถุดิบ เครื่องจักร ปริมาณและคุณภาพ ฯลฯ

ประสิทธิผล ระดับความสำเร็จของวัตถุประสงค์ หรือ ความสำเร็จของงาน

สินค้า หมายความว่าสิ่งของที่สามารรถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลิตผลทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม

ภูมิปัญญา ส่วนหนึ่งของประเพณี หรือเป็นกิจกรรมเฉพาะตัวก็ได้ เช่น พิธีถวายสังฆทาน พิธีบวชนาค พิธีบวชลูกแก้ว พิธีขอฝน พิธีไหว้ครู พิธีแต่งงาน

มนุษยชาติ การเกิดเป็นมนุษย์มาจาก มนุษย์ = ผู้มีจิตใจสูง กับชาติ = เกิด โดยปกติหมายถึง มนุษย์ทั่ว ๆ ไป

มรรยาท พฤติกรรมที่สังคมกำหนดว่าควรประพฤติเป็นวัฒนธรรม วัตจากความเหมาะสมและไม่เหมาะสม

ระบบ การนำส่วนต่าง ๆ มาปรับเรียงต่อให้ทำงานประสานต่อเนื่องกันจนดูเป็นสิ่งเดียวกัน

กระบวนการ กรรมวิธีหรือลำดับการกระทำซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง

วิเคราะห์ การแยกแยะให้เห็นคุณลักษณะของแต่ละองค์ประกอบ

เศรษฐกิจ ความรู้เกี่ยวกับการกิน การอยู่ของมนุษย์ในสังคม ว่าด้วยทรัพยากรที่มีจำกัดการผลิต

การกระจายผลผลิต และการบริโภค

สหกรณ์ แปลว่าการทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะที่ต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยสมอง และงานการที่ทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้อง

พร้อม (พระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคมและสหกรณ์ประมงทั่วประเทศ ณ ศาลาดุสิตดาลัย ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖)

ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง ผลงานอันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น หรือสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งเน้นที่ผลผลิตของสติปัญญาและความชำนาญ โดยไม่คำนึงถึงชนิด ของการสร้างสรรค์หรือวิธีในการแสดงออก ทรัพย์สินทางปัญญา อาจเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่นสินค้า ต่าง ๆ หรือ เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น บริการ แนวความคิด กรรมวิธีและทฤษฎีต่าง ๆ เป็นต้น ทรัพย์สินทางปัญญา มี ๒ ประเภท ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial property) และลิขสิทธิ์ (Copyright)

๑. **ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม** มีสิทธิบัตร แบบผังภูมิของวงจรรวม เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า ชื่อทางการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็น สินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

๒. **ลิขสิทธิ์** คือ งานหรือความคิดสร้างสรรค์ในสาขาวรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม

งานภาพยนตร์ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี หรือแผนกศิลปะ แผนกวิทยาศาสตร์ ลิขสิทธิ์ซึ่งรวมทั้ง
สิทธิข้างเคียง (Neighbouring Right)

เหตุ ภาวะเงื่อนไขที่จำเป็นที่ทำให้สิ่งหนึ่งเกิดขึ้นตามมา เรียกว่า ผล

เหตุการณ์ ปრაกฏการณ์ที่เกิดขึ้น

อำนาจ ความสามารถในการบีบบังคับให้สิ่งหนึ่ง (คนหนึ่ง...) กระทำตามที่ปรารถนา

อิทธิพล อำนาจบังคับที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เอกลักษณ์ ลักษณะที่มีความเป็นหนึ่งเดียว ไม่มีที่ใดเหมือน

ตำนาน เป็นเรื่องเล่าต่อกันมาและถูกบันทึกขึ้นภายหลัง

พงศาวดาร คือ การบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวที่กัปพระมหากษัตริย์
และราชสำนัก

อดีต คือ เวลาที่ล่วงมาแล้ว ความสำคัญของอดีต คือ อดีตจะครอบงำความคิดและความรู้ของเราอย่าง
กว้างขวางลึกซึ้ง อดีตที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคน/ความสำคัญที่มีต่อเหตุการณ์และกลุ่มคนจะถูกนำมา
เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

นักประวัติศาสตร์ เป็นผู้บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้สร้างประวัติศาสตร์ขึ้นจากหลักฐานประเภทต่าง ๆ ตาม
จุดมุ่งหมายและวิธีการคิด ซึ่งงานเขียนอาจนำไปสู่การเป็นวิชาประวัติศาสตร์ได้ในที่สุด

ความมุ่งหมายในการเขียนประวัติศาสตร์

- นักประวัติศาสตร์รุ่นเก่า มุ่งสู่การรวมชาติ/รับใช้การเมือง
- นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ มุ่งที่จะหาความจริง (truth) จากอดีตและตีความ โดยปราศจากอคติ (bias)

หลักฐานประเภท ต่าง ๆ จะให้ข้อเท็จจริงบางประการ ซึ่งจะนำไปสู่ความจริงในที่สุดโดยมีวิธีการแบ่งประเภท
ของหลักฐานหลายแบบ เช่น หลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์และหลักฐานสมัยประวัติศาสตร์แบบ
หนึ่ง หลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่ไม่ใช่ลายลักษณ์อักษรแบบหนึ่ง หรือหลักฐานชั้นต้น
และหลักฐานชั้นรอง (หรือหลักฐานชั้นที่หนึ่ง ชั้นที่สอง ชั้นที่สาม) อีกแบบหนึ่ง หลักฐานที่จะถูก
ประเมินว่าน่าเชื่อถือที่สุด คือ หลักฐานที่เกิดร่วมสมัยหรือเกิด โดยผู้ที่รู้เห็นเหตุการณ์นั้น ๆ แต่กระนั้น
นักประวัติศาสตร์ก็จะต้องวิเคราะห์ทั้งภายในและภายนอกก่อนด้วยเช่นกัน เนื่องจากผู้ที่อยู่ร่วมสมัยก็
ย่อมมีจุดมุ่งหมายส่วนตัวในการบันทึก ซึ่งอาจทำให้เลือกบันทึกเฉพาะเรื่องบางเรื่องเท่านั้น

อคติ คือ ความลำเอียง ไม่ตรงตามความเป็นจริง เป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน ซึ่งผู้ที่เป็นนักประวัติศาสตร์
จะต้องตระหนักและควบคุมให้ได้

ความเป็นกลาง คือ การมองด้วยปราศจากความรู้สึกอคติจะเกิดขึ้นได้หากเข้าใจธรรมชาติของหลักฐานแต่ละ
ประเภท เข้าใจปรัชญาและวิธีการทางประวัติศาสตร์ เข้าใจจุดมุ่งหมายของผู้เขียน ผู้บันทึก
ประวัติศาสตร์ (นั่นคือ เข้าใจว่าบันทึกเพื่ออะไร เพราะเหตุใด)

หรือพัฒนาตามลำดับเวลาได้อย่างไร เพราะเหตุใด จึงเกิดความเปลี่ยนแปลงมีปัจจัยใดบ้าง ทั้งทางด้าน ภูมิศาสตร์และปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ที่มีผลต่อพัฒนาการหรือการสร้างสรรค์วัฒนธรรม และ ผลกระทบของการสร้างสรรค์ของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจจิตของสังคม มนุษย์ในมิติของเวลาและความต่อเนื่อง

ภูมิศาสตร์ เป็นคำที่มาจากภาษากรีก (Geography) หมายถึงการพรรณาลักษณะของโลกเป็นศาสตร์ทางพื้นที่ เป็นความรู้ที่ว่าด้วยปฏิสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในขอบเขตหนึ่ง

ลักษณะทางกายภาพของภูมิศาสตร์ หมายถึง ลักษณะที่มองเห็นเป็นรูปร่าง รูปทรง โดยสามารถมองเห็นและ วิเคราะห์ไปถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ลักษณะของธรณีสัณฐานวิทยาภูมิอากาศวิทยา ภูมิศาสตร์ดิน ชีวภูมิศาสตร์พืช ภูมิศาสตร์สัตว์ ภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หมายถึงวิธีการศึกษา หรือวิธีการวิเคราะห์ พิจารณาสำหรับศาสตร์ทางภูมิศาสตร์ได้ ใช้สำหรับการศึกษาพิจารณา คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อกันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับ มนุษย์ (Environment) ทางกายภาพ ด้วยวิธีการศึกษา พิจารณาถึงความแตกต่าง ความเหมือนระหว่าง พื้นที่หนึ่งๆ กับอีกพื้นที่หนึ่ง หรือระหว่างภูมิภาคหนึ่งกับภูมิภาคหนึ่ง โดยพยายามอธิบายถึงความ แตกต่าง ความเหมือน รูปแบบของภูมิภาค และพยายามขีดเส้นสมมุติ แบ่งภูมิภาคเพื่อพิจารณาวิเคราะห์ คุณสมบัติภาพของภูมิภาคเหล่านั้นว่าเป็นอย่างไร

ภูมิศาสตร์ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของธรรมชาติ มนุษย์ และวัฒนธรรม รูปแบบต่าง ๆ

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยทางธรรมชาติ จะเป็น**ภูมิศาสตร์กายภาพ** (Physical Geography)

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น ประชากร วิถีชีวิต ศาสนา ความเชื่อ การเดินทาง การ อพยพจะเป็น**ภูมิศาสตร์มนุษย์** (Human Geography)

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การตั้งถิ่นฐาน การคมนาคม การค้า การเมือง จะ เป็น**ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม** (Cultural Geography)

ภูมิอากาศ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบอุตุนิยมวิทยา รูปแบบต่าง ๆ เช่น ภูมิอากาศแบบร้อนชื้น

ภูมิอากาศแบบอบอุ่นชื้น ภูมิอากาศแบบร้อนแห้งแล้ง ฯลฯ

ภูมิประเทศ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบแผ่นดิน เช่น หิน ดิน ความต่างระดับ ทำให้เกิดภาพ

ลักษณะรูปแบบต่าง ๆ เช่น พื้นที่แบบภูเขา พื้นที่ระบบลาดเชิงเขา พื้นที่ราบ พื้นที่ลุ่ม ฯลฯ

ภูมิพฤษศาสตร์ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของพืชพรรณ อากาศ ภูมิประเทศ ดิน สัตว์ป่า ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ป่าดิบ ป่า

เต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าทุ่งหญ้า ฯลฯ

ภูมิธรณี คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่ หิน โครงสร้างทางธรณี ทำให้เกิดรูปแบบทางธรณีชนิดต่าง ๆ เช่น ภูเขา

แบบทบตัว ภูเขาแบบยกตัว ที่ราบน้ำท่วมถึง ชายฝั่งแบบยุบตัว ฯลฯ

ภูมิปฐพี คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่ หิน ภูมิประเทศลักษณะอากาศ พืชพรรณ ทำให้เกิดดินรูปแบบต่าง ๆ เช่น แคนดินดำ มอดินแดง ดินทรายจัด ดินกรด ดินเค็ม ดินพรุ ฯลฯ

ภูมิอุทก คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแผ่นดิน ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิธรณี พืชพรรณ ทำให้เกิดรูปแบบแหล่งน้ำชนิดต่าง ๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง บึง ทะเล ทะเลสาบ มหาสมุทร น้ำใต้ดินน้ำบาดาล ฯลฯ

ภูมิดาราศาสตร์ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของดวงดาว กลุ่มดาว เวลา การเคลื่อนที่โคจรของ ดาวฤกษ์ ดาวเคราะห์ ทำให้เกิดรูปแบบปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น การเกิดกลางวันกลางคืน ช้างขึ้น-ช้างแรม สุริยุปราคา ตะวันอ้อมเหนือ ตะวันอ้อมใต้ ฯลฯ

ภัยพิบัติ เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายและสูญเสียชีวิตอย่างรุนแรง เกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติและกระทำของมนุษย์ จนชุมชนหรือสังคมที่เผชิญปัญหาไม่อาจรับมือ เช่น ดินถล่ม สึนามิ ไฟป่า ฯลฯ

แหล่งภูมิศาสตร์ หมายความว่า พื้นที่ของประเทศ เขต ภูมิภาคและท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำน้ำ เกาะ ภูเขา หรือพื้นที่อื่นทำนองเดียวกันด้วย

เทคนิคทางภูมิศาสตร์ หมายถึง แผนที่ แผนภูมิ แผนภาพ และกราฟ ภาพถ่ายทางอากาศ และภาพถ่ายจากดาวเทียม เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ สื่อที่สามารถค้นข้อมูลทางภูมิศาสตร์ได้

มิติทางพื้นที่ หมายถึง การวิเคราะห์ พิจารณาในเรื่องขององค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเวลา สถานที่ ปัจจัยแวดล้อม และการกระจายของพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งความกว้าง ยาว สูง ตามขอบเขตที่กำหนด หรือสมมุติพื้นที่ขึ้นมาพิจารณา

การศึกษารูปแบบทางพื้นที่ หมายถึง การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพื้นที่หรือมิติทางพื้นที่ของ สังคมมนุษย์ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ มีการใช้และกำหนดหน่วยเชิงพื้นที่ ที่ชัดเจน มีการอาศัยเส้นที่เรขาคณิตขึ้น อาศัยหน่วยต่าง ๆ ขึ้นมากำหนดขอบเขต ซึ่งมีองค์ประกอบลักษณะทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และลักษณะทางพัฒนาการของมนุษย์ที่เด่นชัด สอดคล้องกันเป็นพื้นฐานในการศึกษา แสวงหาข้อมูล

ภูมิศาสตร์กายภาพ หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับระบบธรรมชาติ ถึงความเป็นมา ความเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการ ไปตามยุคสมัย โดยมีขอบเขตที่กล่าวถึง ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิปฐพี (ดิน) ภูมิอากาศ (ลมฟ้าอากาศ บรรยากาศ) และภูมิพฤกษ (พืชพรรณ ป่าไม้ ธรรมชาติ) รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มีผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์

สิ่งแวดล้อม สิ่งที่อยู่รอบ ๆ สิ่งใดสิ่งหนึ่งและมีอิทธิพลต่อสิ่งนั้น อาทิ อากาศ น้ำ ดิน ต้นไม้ สัตว์ ซึ่งสามารถถูกทำลายได้โดยการขาดความระมัดระวัง

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ยกเว้นตัวมนุษย์และผลงาน และมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ภูมิอากาศ ดิน พืชพรรณ สัตว์ป่า ธรณีสัณฐาน (ภูเขาและที่ราบ) บรรยากาศ มหาสมุทร แร่ธาตุ และน้ำ

อนุรักษ์ การรักษา จัดการ ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือการรักษาป้องกันบางสิ่งไม่ให้เปลี่ยนแปลง สูญหายหรือถูกทำลาย

ภูมิศาสตร์มนุษย์ และสิ่งแวดล้อม หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อมด้านสังคมทั้งในเมืองและท้องถิ่นการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม สาเหตุและผลกระทบที่มีต่อมนุษย์ ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางสังคม

กรอบทางพื้นที่ (Spatial Framework) หมายถึง การวางข้อกำหนดหรือขอบเขตของพื้นที่ในการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือแบบรูปแบบกระจายของสิ่งต่าง ๆ บนผิวโลกส่วนใดส่วนหนึ่ง เพื่อให้เราเข้าใจลักษณะโลกของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดค่านิยม และวัฒนธรรมของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดค่านิยมและวัฒนธรรมของมนุษย์กรอบพื้นที่ของโลกที่มีลักษณะเป็นภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน ท้องถิ่น ฯลฯ สำหรับการวิเคราะห์ หรือศึกษาองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง เฉพาะเรื่อง

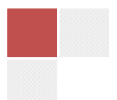
รูปแบบทางพื้นที่ (Spatial Form) หมายถึง ข้อเท็จจริง เครื่องมือ หรือวิธีการ โดยเฉพาะกลุ่มของข้อมูลที่นำมาเป็นต้นว่า ความสัมพันธ์ทางพื้นที่แบบรูปแบบของการกระจาย การกระทำระหว่างกัน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ

พื้นที่หรือระวางที่(Space) หมายถึง ขอบเขตทางพื้นที่ในการวิเคราะห์ทางภูมิศาสตร์ เป็นการศึกษาพื้นที่ในมิติต่าง ๆ ตามระวางที่ (Spatiak study) ที่กำหนดขึ้นมีขอบเขตชัดเจน อาจจะมีการกำหนดเป็นเขตบริเวณสถานที่ นำมิติของความกว้าง ความลึก ความสูง ความยาว รวมทั้งมิติทางเวลา ในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ตามที่เรากำหนด ขอบเขตระหว่างที่ ด้วยเครื่องมือ เส้นสมมติและเทคนิคทางภูมิศาสตร์ต่าง ๆ เช่น แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ อาจจะมีจำแนกเป็นเขต ภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน ท้องถิ่น ฯลฯ ที่เฉพาะเจาะจงไป มีการพิจารณา วิเคราะห์ถึงการกระจายและสัมพันธ์ภาพของมนุษย์บนผิวโลก และลักษณะทางพื้นที่ของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และการที่ใช้ประโยชน์จากพื้น โลก สัมพันธ์จากถิ่นฐานของมนุษย์ และการที่ใช้ประโยชน์จากพื้น โลก สัมพันธ์ภาพระหว่างสังคมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาความแตกต่างเชิงพื้นที่ (Area difference)

มิติสัมพันธ์เชิงทำเลที่ตั้ง หมายถึง การศึกษาความแตกต่างหรือความเหมือนกันของสังคมมนุษย์ในแต่ละสถานที่ ในฐานะที่ความแตกต่างและเหมือนกันนั้นอาจมีความเกี่ยวเนื่องกับความแตกต่างและความเหมือนกันในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางวัฒนธรรม ทางการเมือง และการศึกษาภูมิทัศน์ที่ต่างกันในเรื่ององค์ประกอบ ปัจจัย ตลอดจนแบบรูปการกระจายของมนุษย์บนพื้น โลก และการที่มนุษย์ใช้ประโยชน์จากพื้น โลก เหตุใดมนุษย์จึงใช้ประโยชน์จากพื้น โลก ต่างกันในสถานที่ต่างกัน และในเวลาที่แตกต่างกัน มีผลกระทบอย่างไร

ภาวะประชากร รายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประชากรในเรื่องสำคัญ 3 ด้าน คือขนาดประชากร การกระจายตัวเชิงพื้นที่ และองค์ประกอบของประชากร

ขนาดของประชากร จำนวนประชากรทั้งหมดของเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง

การกระจายตัวเชิงพื้นที่ การที่ประชากรกระจายตัวกันอยู่ในส่วนต่างๆ ของพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง องค์ประกอบของประชากร ลักษณะต่าง ๆ ที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดหรือจำนวนประชากร องค์ประกอบของประชากรเป็นดัชนีอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของประชากร องค์ประกอบประชากรที่สำคัญ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ การสมรส

การเปลี่ยนแปลงประชากร องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประชากร คือ การเกิด การตาย และการย้ายถิ่น

การวัดและประเมินผล

เกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การตัดสินและรายงานผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีดังนี้

1. ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด
2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินทุกตัวชี้วัด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการตัดสินผลการเรียนอย่างน้อยระดับ 1 ถือว่าผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ
4. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์ ร้อยละ 60 ขึ้นไป
5. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับ 1 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การวัดผลและประเมินผล

1. สัดส่วนคะแนน 60 : 40 เป็นคะแนนระหว่างเรียน 40 เป็นคะแนนจากการทดสอบ
2. การรายงานผลการเรียนรู้ รายงาน 2 ครั้ง : ปีการศึกษา

ภาคเรียนที่ 1 คะแนนเต็ม 50 คะแนน

คะแนนระหว่างเรียน 30 คะแนน

คะแนนภาคความรู้ 20 คะแนน

ภาคเรียนที่ 2 คะแนนเต็ม 50 คะแนน

คะแนนระหว่างเรียน 30 คะแนน

คะแนนภาคความรู้ 20 คะแนน

3. การวัดการเรียนตลอดปีมีเกณฑ์การให้ระดับผลการเรียน 8 ระดับดังนี้

ช่วงคะแนน	ระดับ	ความหมาย
80 - 100	4	ผลการเรียนดีเยี่ยม
75 - 79	3.5	ผลการเรียนดีมาก
70 - 74	3	ผลการเรียนดี
65 - 69	2.5	ผลการเรียนค่อนข้างดี
60 - 64	2	ผลการเรียนน่าพอใจ
55 - 59	1.5	ผลการเรียนพอใช้
50 - 54	1	ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ
0 - 49	0	ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์

4. เกณฑ์เวลาเรียน กำหนดให้มีเวลาเรียน ร้อยละ 80 ถือว่าผ่านเกณฑ์
5. เกณฑ์การประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์ และเขียน กำหนดให้มีคะแนนร้อยละ 60 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

6. เกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ระดับ 3	หมายถึง	ดีเยี่ยม (มีคะแนนประเมินร้อยละ 80 ขึ้นไป)
ระดับ 2	หมายถึง	ดี (มีคะแนนประเมินร้อยละ 70 – 79)
ระดับ 1	หมายถึง	ผ่าน (มีคะแนนประเมินร้อยละ 60 – 69)
ระดับ 0	หมายถึง	ไม่ผ่านเกณฑ์ (มีคะแนนประเมินต่ำกว่าร้อยละ 60)

คณะผู้จัดทำ

คณะที่ปรึกษา

1. นายอานนท์ เล้าอรุณ	ผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาหมานบินกำแพงแสน
2. นายสมบุญ มนตรีดิถ	รองผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาหมานบินกำแพงแสน

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา

1. นายอานนท์ เล้าอรุณ	ประธานกรรมการ
2. นายสมบุญ มนตรีดิถ	กรรมการ
3. นางอำภร นันตา	กรรมการ
4. นางอนงค์ทิพย์ นามเชียร	กรรมการ
5. นางอำนวยการ บัวโต	กรรมการ
6. ว่าที่ร้อยตรีหญิงน้องนุช แก้วลิ้ม	กรรมการ
7. นางเพ็ญทิพา อ่ำพัฒน์	กรรมการ
8. นางสาวนิตยา แพก้าเนิด	กรรมการ
9. นางสาวศราวดี ม่วงสด	กรรมการ
10. นางพูนสุข ญาณยุทธ	กรรมการ
11. นางอำไพ ลิ้มประสาท	กรรมการ
12. นายกิตติ แก้ววิสัย	กรรมการ
13. นางสุวิภา พรหมทอง	กรรมการ/เลขานุการ
14. นางสาวอังคณา ศรีเตชานุพงศ์	กรรมการ/ผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

1. ว่าที่ ร.ต.หญิงน้องนุช แก้วลิ้ม	ประธานอนุกรรมการ
2. นางจันทร์พิมพ์ รัตนเดชกำจาย	กรรมการ
3. นางวรรณุช สมพงษ์	กรรมการ
4. นางสาวโสภิต ชนะพัฒนานนท์	กรรมการ
5. นางวาสนา นิตกุล	กรรมการ
6. นางสาวเพ็ญทิพย์ เกื้ออนันต์เทียะ	กรรมการ/เลขานุการ

คณะบรรณาธิการ

1. นางสุวิภา พรหมทอง	ประธานกรรมการ
2. นางสาวศราวดี ม่วงสด	กรรมการ
3. นางอำไพ ลิ้มประสาท	กรรมการ/เลขานุการ

(หมายเหตุพิมพ์ไว้หลังปกหน้า)

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เกี่ยวกับการศึกษา

การศึกษานั้นไม่ว่าจะศึกษาเพื่อตนหรือจะให้แก่ผู้อื่น
สำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์
จึงจะได้ผลเป็นคุณประโยชน์
มิฉะนั้นจะต้องมีการผิดพลาดเสียหายเกิดขึ้น
ทำให้เสียหายเวลาและเสียประโยชน์ไปเปล่า ๆ
วัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นคืออะไร กล่าวโดยรวบยอด
ก็คือทำให้บุคคลมีปัจจัยหรือมีอุปกรณ์สำหรับชีวิตอย่างครบถ้วน
เพียงพอทั้งในส่วนตัวหาความรู้ ส่วนความคิดวินิจฉัย
ส่วนจิตใจและคุณธรรมความประพฤติ
ส่วนความขยันอดทนและความสามารถ
ในอันที่จะนำไปสู่ความคิดไปใช้ปฏิบัติงานด้วยตนเองให้ได้จริง ๆ
เพื่อสามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยความสุข ความเจริญมั่นคง
และสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมและบ้านเมือง
ได้ตามควรแก่ฐานะด้วย

พิมพ์ไว้หน้าปกหลัง

ศีล ๕ หรือ เบญจศีล

ศีล ๕ หรือ เบญจศีล (ความประพฤติชอบทางกายและวาจา, การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน)

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี (เว้นจากการปลงชีวิต, เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน)
๒. อทินนาทานา เวรมณี (เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้, เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ทำลายทรัพย์สิน)
๓. กามสุมิจจาจารา เวรมณี (เว้นจากการประพฤติดีกาม, เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน)
๔. มุสาวาทา เวรมณี (เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง)
๕. สุราเมรยมชฺชพมาฏฐานา เวรมณี (เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท, เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ)

เบญจธรรม

เบญจธรรม แปลว่า ธรรม ๕ ประการ

เบญจธรรม หมายถึง ข้อที่ควรปฏิบัติ ๕ ประการซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเจริญก้าวหน้า ปลอดภัย ปลอดภัย เพิ่มพูนความดีแก่ผู้ทำ

เบญจธรรม ๕ ประการ คือ

๑. เมตตากรุณา คือ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น
๒. สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบสัมมาชีพ
๓. กามสังวร คือ การสำรวมในกาม
๔. สัจจะ คือ การพูดความจริง
๕. สติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความรู้ตัว

(ที่มา : พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม)

